

1310

NINA Rapport

Ekstern evaluering av Friluftslivets år 2015

Samarbeid, informasjon og kommunikasjon

Hogne Øian og Oddgeir Andersen

 2015
FRILUFTSLIVETS ÅR

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Kortrapport

Dette er en enklere og ofte kortere rapportform til oppdragsgiver, gjerne for prosjekt med mindre arbeidsomfang enn det som ligger til grunn for NINA Rapport. Det er ikke krav om sammendrag på engelsk. Rapportserien kan også benyttes til framdriftsrapporter eller foreløpige meldinger til oppdragsgiver.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

1310

Ekstern evaluering av Friluftslivets år 2015

Samarbeid, informasjon og kommunikasjon

Hogne Øian

Oddgeir Andersen

Øian, H. & Andersen, O. 2016. Ekstern evaluering av Friluftslivets år 2015. Samarbeid informasjon og kommunikasjon - NINA Rapport 1310. 73 s.

Lillehammer, desember 2016

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-2998-2

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

REDAKSJON

Hogne Øian

KVALITETSSIKRET AV

Øystein Aas

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningsjef Jon Museth (sign.)

OPPDRAKSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Norsk friluftsliv

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Lasse Heimdal, Tonje Refset

FORSIDEBILDE

Biofoto/Tore Holmen

NØKKEWORD

Friluftslivets år 2015

Friluftsliv

Frivillige organisasjoner

Samarbeid offentlig og frivillig sektor

Kommunikasjon, kampanjer

KEY WORDS

Outdoor Recreation Year 2015

Outdoor recreation

Voluntary sector, NGOs

Collaboration

Communication, promotion campaigns

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Sluppen
7485 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Telefon: 73 80 14 00

NINA Tromsø

Framsenteret
9296 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00

NINA Lillehammer

Fakkeltgården
2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Øian, H. & Andersen, O. 2016. Ekstern evaluering av Friluftslivets år 2015. Samarbeid, informasjon og kommunikasjon. NINA Rapport 1310. 73 s.

Friluftslivets år ble i 2015 (FÅ15) arrangert for tredje gang siden 1993. Det dreier seg om et omfattende tiltaksprosjekt med til dels ambisiøse målsetninger og som involverte svært mange aktører på ulike nivåer og i forskjellige sektorer. Gjennom omfattende markedsføringskampanjer og et stort antall større og mindre aktivitetstiltak rundt om i landet lyktes man med målsettingen om å gi friluftslivet økt oppmerksomhet. Det knytter seg imidlertid usikkerhet til i hvilken grad målet om å skape varige resultater i form av økt deltagelse i alle deler av befolkningen ble oppnådd.

Prosjektet var eid av KLD, og ble gjennomført i et samarbeid mellom Miljødirektoratet som prosjektleder og Norsk Friluftsliv (NF) som sekretariat. Samarbeidet mellom disse to instansene har for en stor del fungert bra, og bidro til å styrke det offentliges involvering i FÅ15. Innledningsvis representerte den todelte ledelsesmodellen likevel utfordringer ved at det tok tid før man kom fram til en felles forståelse av ansvarsområder og i noen grad av målsetninger og prioriteringer. Både fylkeskommuner og kommuner, samt en del andre offentlige instanser, har vært aktive bidragsytere til FÅ15. Samtidig har omfanget av fylkeskommunenes og kommunenes involvering og innsats variert en del.

Under Friluftslivets år i 2005 (FÅ05) ble tilskuddsmidlene kanalisert gjennom et stort antall mindre og i hovedsak lokale aktivitetstiltak. I 2015 fordelte man derimot de ekstraordinære bevilgningene på relativt få, men store prosjekter, som til dels var landsomfattende. Et sentralt kriterium for tildeling var samarbeid med andre frivillige organisasjoner og offentlige instanser. Strategien medførte at prosjektene ble mer enhetlige med tanke på definerte satsingsområder og målgrupper, samtidig som nye samarbeidsrelasjoner ble inngått og allerede etablerte ble styrket.

I likhet med FÅ05, kan det synes som en del prosjekter var av en slik art at aktivitetene ville ha blitt gjennomført uansett, fordi det ble tatt utgangspunkt i tiltak som allerede var etablert. Ikke desto mindre har tilskuddsmidlene bidratt til at mange av tiltakene det her er snakk om ble videreutviklet og styrket med tanke på årene som kommer.

Variasjoner i hvordan ulike tiltak og arrangementer tydeliggjorde FÅ15 synes å ha vært relativt store. Ved neste anledning bør man derfor finne fram til ordninger som forankrer kommunikasjonsstrategien for Friluftslivet år enda bedre i mangfoldet av tiltak og arrangementer.

Til sammen bidro alle de forskjellige aktivitetstiltakene rundt om i landet til at det under FÅ15 ble satt et tydelig fokus på mulighetene som finnes for friluftsliv i nærmiljøet. De andre prioriterte satsingsområdene - allemannsretten, informasjon om friluftslivets betydning for folkehelse, fritidsfiske og kulturminner - fikk mindre oppmerksomhet.

Som under FÅ05, lyktes man best med å nå fram til barn og barnefamilie blant de prioriterte målgruppene. De relativt få prosjektene som hadde innvandrere eller folk med bevegelseshemninger som målgrupper var gjennomgående mindre suksessrike. Tiltak rettet mot lite aktive grupper kan i større grad bygge på kompetanse og kapasitet i de store organisasjonene, men i samarbeid med interesseorganisasjoner for personer med funksjonshemning, ulike foreninger eller organisasjoner for folk med innvandrerbakgrunn etc. Under FÅ15 kunne det ha vært lagt mer aktivt til rette for et slikt samarbeid.

I hvilken grad målsetningen om å skape varige resultater i form av økt deltakelse ble nådd, er vanskeligere å vurdere før man kan se resultatene i et lengre tidsperspektiv. Det knytter seg dessuten en viss usikkerhet til i hvor stor grad FÅ15-budskapet nådde fram til andre enn de som fra før er aktive friluftslivsutøvere. Prosjekter som siktet mot etablering eller styrking av organisatoriske eller materiell infrastrukturer for årene som kommer ble også prioritert under FÅ15. Disse kan ha bidratt til å legge til rette for økt deltakelse i årene som kommer.

Hogne Øian, Norsk institutt for naturforskning, hogne.oian@nina.no

Oddgeir Andersen, Norsk institutt for naturforskning, oddgeir.andersen@nina.no

Abstract

Øian, H. & Andersen, O. 2016. External evaluation of the Outdoor Recreation Year 2015. Cooperation, information and communication. NINA Report 1310, 73 p.

In 2015, the Outdoor Recreation Year (ORY15) was organized for the third time since 1993. It represented a comprehensive and ambitious project, which involved many actors at different levels. Through extensive marketing campaigns and a large number of major and minor outdoor recreation events, organized by a wide range of NGOs, one succeeded with the main objective of giving outdoor recreation increased attention. Yet, to which extent the goal of increasing the participation in all segments of the population was obtained, is less certain.

The Ministry of Climate and Environment initiated ORY15, and it was completed in cooperation between the Norwegian Environment Agency as the project leader and *Norsk friluftsliv* (the joint organization of 16 different outdoor recreation NGOs) in an executive role. The cooperation between these two parties has largely worked well, and it contributed to the involvement of the public sector in ORY15. Initially they nevertheless struggled somewhat to reach a common understanding of tasks, objectives and priorities. Both county councils and municipalities, as well as a number of other public bodies, have been active contributors to ORY15. The extent of involvement and effort have nevertheless varied between councils and municipalities.

During the Outdoor Recreation Year of 2005 (ORY05), grant funds were channeled through a large number of smaller and mainly locally organized outdoor recreation events. In 2015, extraordinary allocations were divided between a smaller number of mostly large and in part nationwide projects, headed by major NGOs. Cooperation between NGOs and with government agencies was a main criterion for allocating funds. As a result, several new partnerships were signed and already established ones were strengthened.

Like ORY05, it seems that some major ORY15-projects were of such a nature that some events would have been undertaken anyway. Nonetheless, as grant funds contributed to the core-activities of the NGOs, several of these have been further developed and strengthened in terms of the coming years. The degree to which the various initiatives of NGOs did promote ORY15 seems to have varied greatly. Considering the next Outdoor Recreation Year, schemes that ensure the integration of a joint communication strategy in local, regional and national activity events, should be developed further.

The large number of outdoor recreation events around the country contributed substantially to put a clear focus on the opportunities that exist for outdoor recreation in local communities. The other thematic initiatives – the public right of access, information about the impact of outdoor recreation on public health, recreational fishing and cultural heritage - received less attention.

The numerous outdoor recreation events, which constituted the core of ORY15, succeeded in reaching children and families with children. The relatively few projects with immigrants or people with mobility problems as the main target group were generally less successful. In this case, one could have wished for a more extensive involvement of the capacities of the large outdoor recreation NGOs, but in cooperation with NGOs for people with disabilities and various immigrant associations.

The extent to which the goal of creating sustainable results in terms of increased participation was achieved, is difficult to evaluate before we can see the results in the longer term. It is also uncertain to what extent the various projects have succeeded in recruiting people who for various reasons are not physically active in the outdoors.

Outdoor recreation projects with the aim of strengthening organizational and/or material infrastructures were also prioritized during ORY15. These kinds of projects bears the potentials of paving the way for an increased and broadened participation in outdoor recreation in the coming years.

Hogne Øian, Norwegian Institute for Nature Research, hogne.oian@nina.no
Oddgeir Andersen, Norwegian Institute for Nature Research, oddgeir.andersen@nina.no

Innhold

Sammendrag.....	3
Abstract	5
Innhold.....	7
Forord	9
1 Innledning.....	10
2 Gjennomføring, metode og oppbygning av evalueringen	13
3 Vurdering av og anbefalinger om måling av resultater i den interne utredningen	16
3.1 Hovedmål 1: Å gi friluftsliv økt oppmerksomhet.....	16
3.2 Hovedmål 2: Å gi varige resultater i form av økt deltagelse i friluftsliv i befolkningen ..	19
3.3 Vurdering av og anbefaling om mål for satsingen i den interne evalueringen	22
4 Organisasjon og ledelse	23
4.1 Avklaring av roller og ansvarsområder i ledelsen	23
4.2 Friluftsrådenes landsforbund og de interkommunale friluftsrådenes rolle	24
4.3 Prioriteringer av målsetninger og arbeidsmetoder	25
5 Mobilisering og involvering av aktører i privat og offentlig sektor	27
5.1 Mobilisering av offentlig forvaltning	27
5.2 Mobilisering av frivillig sektor.....	28
5.3 Offentlig sektor på regionalt og lokalt plan: Involvering og samarbeid	29
5.3.1 Troms fylkeskommune – suksessfaktorer	29
5.3.2 FNF sin rolle.....	30
5.3.3 Friluftsrådenes sin rolle.....	30
5.3.4 Kommunenes rolle	31
5.4 Frivillig sektor: Involvering og samarbeid	32
5.4.1 Markedsføring og kampanjer	32
5.5 Samarbeid og organisering på regionalt og lokalt plan	33
5.5.1 Troms fylke som eksempel	33
6 Tiltak uten ekstra tilskuddsmidler	35
6.1 Historiske vandringsruter.....	35
6.2 Friluftslivskarusellen 2015 i Vardø	36
6.3 Aksjon turmål Gran 2015.....	37
6.4 Stabbursnes Naturhus og Museum.....	37
6.5 Røde Kors sine ulike FÅ15-aktiviteter	38
7 Prosjekter med ekstraordinære tilsagnsmidler	39
7.1 Er det min tur også?	39
7.2 Turorientering i det grønne!	40
7.3 Friluftsporter.....	41
7.4 Bynære sykkelturner.....	43
7.5 Friluftsskoler	44
7.6 Naturgledeturer.....	45
7.7 Hundremeterskogen	47
7.8 Oslofjorden 4201	48
7.9 Med småtroll i nærmiljø	49
7.10 Innvandrere i og for naturen	50
7.11 Ti på Topp.....	51

7.12	Bruk nærmiljøet!	52
7.13	Oslo internasjonale fiskefestival	54
7.14	Stisatsingen	55
7.15	Naturmøteplasser	56
7.16	Samlet vurdering av prosjektene	57
8	Helhetlig vurdering av effektene av i et utvidet perspektiv	60
8.1	Organiseringen og ledelse av FÅ15	60
8.2	Kampanjevirkksomheten	60
8.3	Involvering av frivillige organisasjoner og det offentlige.....	61
8.4	Ble målsetningene oppnådd?	62
8.4.1	Oppmerksomhet	62
8.4.2	Deltakelse og rekruttering.....	63
8.4.3	Prioriterte temaer	64
8.4.4	Prioriterte målgrupper	64
8.5	Samlet vurdering av sterke og svake sider ved gjennomføringen av FÅ15	65
8.5.1	Interne styrker	67
8.5.2	Interne svakheter	69
8.5.3	Eksterne styrker	70
8.5.4	Eksterne svakheter	71
9	Oppsummerende vurderinger og anbefalinger.....	72
10	Referanser	73

Forord

Friluftslivets år ble i 2015 gjennomført for tredje gang siden 1993. Som prosjekteier ga Klima- og miljødepartementet (KLD) denne gangen prosjektleder ansvaret til Miljødirektoratet. Norsk Friluftsliv var sekretariat, og hadde ansvaret for daglig ledelse av planlegging og gjennomføring av året. Denne rapporten inneholder en ekstern evaluering av denne nasjonale satsingen på markeringen av friluftslivets betydning og muligheter. Oppdragsgiveren Norsk friluftsliv har fra før utarbeidet en intern evaluering der man blant annet tar utgangspunkt i målbare resultater når det gjelder tiltak og aktivitet gjennom året. I denne eksterne utredningen rettes oppmerksomheten særskilt mot markedsføring, kommunikasjon og samarbeid når det gjelder planlegging og gjennomføring av Friluftslivets år 2015. Mens Oddgeir Andersen har vurdert det kvantitative datamaterialet som den interne rapporten bygger på, har Hogne Øian vært ansvarlig for den øvrige evalueringen av hvordan Friluftslivets år ble planlagt og gjennomført.

Vi retter med dette en takk til både Miljødirektoratet og Norsk friluftsliv for at viktig bakgrunnsinformasjon ble stilt oss til rådighet, samt for at det fra begge hold ble gitt innspill til arbeidet med evalueringen. Videre takker vi alle representantene for frivillige organisasjoner og offentlige organer som har vært involvert i gjennomføringen av Friluftslivets år for at de i telefonintervjuer overlot oss nyttige informasjon og formidlet viktige synspunkter.

Lillehammer, desember 2016
Hogne Øian og Oddgeir Andersen

1 Innledning

Det nasjonale markeringsåret Friluftslivets år 2015 (FÅ15) hadde «Flere ut – oftere» som visjon. Hovedmål var å gi friluftsliv økt oppmerksomhet og å skape varige resultater i form av økt deltakelse i friluftsliv i alle deler av befolkningen. Barn, unge og barnefamilier var prioriterte målgrupper, sammen med andre grupper med lav deltakelse, slik som folk med innvandrerbakgrunn og personer med bevegelseshemninger. Prosjektet var eid av Klima- og miljødepartementet og ble gjennomført ved et samarbeid mellom Miljødirektoratet som prosjektleder og Norsk Friluftsliv (NF) som sekretariat. Det som i tillegg til nasjonale kampanjer ga FÅ15 innhold var alle prosjektene, tiltakene og arrangementene som tiltrakk seg mange deltakere rundt om i landet. Bak dette sto om lag 100 ulike frivillige organisasjoner sammen med friluftsråd, kommunale instanser og fylkeskommunene.

NINA fikk i oppdrag av NF å utarbeide en ekstern evaluering, i tillegg til den interne evalueringen (M-607|2016). En av målsettingene er å vurdere innhold og konklusjoner i den interne evalueringen, som bygger på systematisering av erfaringene og dataene NF og Miljødirektoratet selv har samlet, aktivitetsrapporter og data fra IPSOS Norge. Det siste dreier seg om spørreundersøkelser blant lokale og regionale aktører, og medieanalyser. Videre vurderer vi konklusjonene i lys av informasjon som er framskaffet i arbeidet med denne eksterne utredningen, og som særlig har satt søkelyset på samarbeidsrelasjoner, markedsføring og informasjonsflyt. I tillegg ser vi nærmere på et utvalg av prosjekter og tiltak som kom i stand i løpet av FÅ15, før en samlet vurdering av styrker og svakheter med FÅ15 vurderes i et større perspektiv. Her vil vurderingene også sees i forhold til sentrale organisatoriske og politiske utfordringer utviklingen av friluftsliv i Norge står ovenfor. Framgangsmåten i arbeidet med den eksterne evalueringen bygger på dokumentstudier, samt en rekke intervjuer over telefon med ulike aktører som har vært direkte eller indirekte involvert i FÅ15 (se vedlegg 1).

Som det går fram av strategidokumentene for FÅ15 (Kommunikasjonsstrategi FÅ15, 2014 og Gjennomføringsplan FÅ15, 2014) og den interne evalueringen (M-607|2016), var FÅ15 et omfattende tiltaksprosjekt med til dels ambisiøse målsetninger som involverte svært mange aktører på ulike nivåer. Som et redskap for å nå hovedmålsettingene, ble det også identifisert fire *strategiske* målgrupper. Disse var aktivitetstilretteleggere i nærmiljøet (frivillige organisasjoner, interkommunale friluftsråd, skoler og barnehager, kommunale etater og foreldre), kunnskapsformidlere (forskningsmiljøer, undervisningssektoren, naturveiledere, nasjonalparksentre, ansvarlige for arbeid med folkehelse og media), beslutningstakere (politikere og byråkrater) og andre grupper som direkte eller indirekte påvirker friluftslivets vilkår (næringsliv, grunneiere, reiseliv og sammenslutninger av frivillige organisasjoner, herunder innvandrerorganisasjoner).

Gjennomføringen av FÅ15 ble delt inn i følgende fire tiltakskategorier:

1. Sentralt initierte kommunikasjonstiltak som innebar kommunikasjon via sosiale medier så vel som gjennom tradisjonelle mediekkanaler, samt bruk av egne ambassadører for friluftslivåret.
2. Sentralt initierte arrangement og kampanjer, slik som et åpningsarrangement, aktivitetsskampanjer og en egen kampanje om allemannsretten.
3. Nasjonalt prioriterte tiltak innenfor temaene tursti, barn og unge og minoritetsgrupper der 31 prosjekter etter søknad fikk tilskudd gjennom ekstraordinære bevilgninger i forbindelse med FÅ15
4. Andre aktiviteter og tiltak slik det kom til uttrykk i et stort antall i regi av aktører i offentlig og frivillig sektor, ofte på lokalt nivå.

For å sikre at sentrale aktører medvirket til utformingen av FÅ15 ble det opprettet en *rådgivende gruppe* med representanter fra bl.a. direktorater, fylkeskommuner, sentrale frivillige organisasjoner og sammenslutninger som Friluftsrådenes landsforbund. Denne gruppen ga råd og innspill til prosjektledelsen og sekretariatet, men hadde ikke beslutningsmyndighet. For sikre at sentrale

aktører ble reelt involvert i utformingen av FÅ15, ble det i løpet av 2014 også opprettet flere *arbeidsgrupper*. I første rekke dreide det seg om en egen kommunikasjonsgruppe der ulike aktører med bakgrunn i sine erfaringer og kunnskap bidro med ideer og råd om hvordan FÅ15-virksomheten best kunne bli synliggjort. Det ble også opprettet en arbeidsgruppe med tanke på prioritering av innvandrere som målgruppe. I tillegg til en gruppe som arbeidet med barnehage- og skolesatsing under FÅ15, etablerte man også en gruppe i forbindelse med utforming av et e-læringsopplegg om allemannsretten¹.

Hovedkonklusjonene i den interne evalueringen oppsummeres på følgende måte:

- Hovedmålsettingen med å gi friluftsliv økt oppmerksomhet ble i stor grad ble nådd, ikke minst fordi man strategisk tok i bruk ulike mediekkanaler. Samtidig forstås den relativt store oppmerksomheten FÅ15 fikk som et samlet resultat av alle prosjektene, tiltakene og arrangementene, i tillegg til nasjonale kampanjer og kommunikasjons tiltak.
- I hvilken grad den andre hovedmålsettingen om å skape varige resultater når det gjelder økt deltakelse ble nådd, er vanskeligere å vurdere før man kan se resultatene i et lengre tidsperspektiv.
- Selv om det har vært en viss suksess med tanke på målsetningen om å rekruttere inaktive grupper til friluftsliv, erkjennes det at denne oppgaven er krevende og at FÅ15-budskapet lettest nådde fram til grupper som fra før er aktive friluftslivsutøvere.
- Tidlig informasjon om FÅ15 var avgjørende for at potensielle arrangører, økonomiske bidragsytere og allmenheten ble oppmerksomme på at 2015 var Friluftslivets år, og for at så vidt mange prosjekter, tiltak og arrangementer ble realisert
- Ekstraordinære prosjektmidler gjennom tilsagnsfullmakten fra Miljødirektoratet ga organisasjonene mulighet til å planlegge og gjennomføre større nasjonale satsinger som kom til å involvere et stort antall deltakere i ulike aktiviteter rundt om i landet.
- Et bredt samarbeid med og mellom forskjellige aktører, både i offentlig og frivillig sektor, var avgjørende for resultatene som ble oppnådd.

En sentral dimensjon ved denne eksterne evalueringen er hvordan organisering, ledelse og medvirkning fungerte. I 2005 hadde NF (den gang FRIFO) prosjektlederansvar, mens NF sitt styre utgjorde en styringsgruppe (Vistad m.fl., 2006). I 2015 besluttet prosjekteier KLD å gi ansvaret for prosjektledelse til Miljødirektoratet mens NF denne gangen ble tilkjent rolle som sekretariat og som den utøvende part spesielt med tanke på å engasjere og involvere de frivillige organisasjonene. Følgelig er det viktig å vurdere fordeler og ulemper med ledelsesmodellen for FÅ15, sammenlignet med tidligere organisasjonsmodell. I tillegg til det som dreier seg om initiering og gjennomføring av ulike aktiviteter rundt omkring i landet, vil vi her inkludere aspekter som berører gjennomføringen av kommunikasjonsstrategien for FÅ15.

Et annet aspekt ved FÅ15 som skal belyses i denne eksterne evalueringen er hvordan Miljødirektoratet som prosjektleder og NF som sekretariat mobiliserte og involverte relevante aktører i det offentlige (i hovedsak fylkeskommuner, kommuner, men også friluftsrådene) og i frivillig sektor. Et tredje formål med evalueringen er å vurdere styrker og svakheter ved prosjektene som kom i stand under FÅ15. Her søker vi å identifisere felles kjennetegn ved det som anses som mest og minst vellykket. Mange av prosjektene var allerede etablerte tiltak, som ble videreutviklet under FÅ15-fanen. Andre prosjekter ble initiert forbindelse med FÅ15. Spørsmål som er relevante å stille er hvilke forventninger de ulike prosjektaktørene hadde til FÅ15, og på hvilken måte de opplevde å være del av FÅ15. Sett i lys av midlene som ble bruk på markedsføring og kampanjer, ser vi også nærmere på om aktivitetene ble kommunisert slik at allmenheten ble kjent med og oppfattet at det dreide seg om FÅ15. Videre søker vi å finne svar på hvilke indikasjoner det eventuelt finnes på at effektene av aktiviteten er varige.

¹ E-læringsopplegget er har allerede blitt evaluert i en egen publikasjon (Ingebrigtsen, 2015) og vil ikke bli nærmere evaluert her.

Under FÅ05 ble det bevilget tilskuddsmidler til en hel rekke mindre og ofte lokale prosjekter. Denne gangen ble det satset på et mindre antall prosjekter som var relativt store og til dels landsomfattende, og for det meste med store frivillige organisasjoner i førersetet. Betingelsen for å få tilskuddsmidler var blant annet at man måtte inngå i samarbeid med andre frivillige foreninger eller offentlige etater. Som vi kommer nærmere tilbake til, kan det virke som dette har hatt en positiv effekt i den forstand at nye samarbeidsrelasjoner ble etablert og videreført i det etterfølgende året eller at eksisterende samarbeidsrelasjoner ble styrket.

I denne evalueringen ser vi nærmere på 15 prosjekter som ble gjennomført ved hjelp av slike ekstraordinære tiltaksmidler, samt 5 andre prosjekter som inngikk i FÅ15 men uten ekstraordinære midler. Selv om det store flertallet av prosjektene ikke ble dekket av ekstraordinære tiltaksmidler, ble fylkeskommunene bedt om å prioritere tilskudd til prosjekter, tiltak og arrangementer som samsvarte godt med prioriteringene og målsetningene for FÅ15. Her dreier det seg om mer enn femhundre registrerte prosjekter, tiltak eller arrangementer, der alt fra lokale grendelag til de store organisasjonene var involvert

Evalueringen munner til sist ut i en helhetlig analyse av hvordan FÅ15 ble gjennomført. Her vektlegges særskilt samarbeid, kommunikasjon og markedsføring som forutsetning for vellykket gjennomføring av aktivitetsprosjekter. Til slutt ser vi i et utvidet perspektiv på styrker og svakheter ved selve organiseringen og gjennomføringen av FÅ15, blant annet i relasjon til føringer som ulike samfunnsmessige forhold setter for arbeidet med friluftsliv framover.

2 Gjennomføring, metode og oppbygning av evalueringen

Norsk friluftsliv (NF) holdt NINA løpende orientert om arbeidet med den interne evalueringen. Først ble det under et møte i mars 2016 gitt en muntlig redegjørelse for arbeidet som var i gang. Deretter deltok NINA i et møte med sekretariatet og prosjektledelsen der et utkast til den interne evalueringen ble drøftet. Til slutt deltok NINA i et nytt møte i det rådgivende utvalget der neste siste versjon av ble presentert og diskutert. Den endelige versjonen ble tilgjengelig på sensommeren 2016.

Den interne evalueringen bygger på systematisering av erfaringene NF og Miljødirektoratet selv har gjort seg, samt på aktivitetsrapporter og på data fra IPSOS Norge. Det siste dreier seg om spørreundersøkelser blant lokale og regionale aktører, samt medieanalyser. Med dette som utgangspunkt legger vi til grunn at kvantitative data av relevans for å evaluere effektene av FÅ15 er samlet i den interne evalueringen. Et formål med den eksterne evalueringen er følgelig å vurdere den faglige kvaliteten ved det kvantitative materialet og hvilke konklusjoner det er mulig å trekke på grunnlag av det. Dette er tema for *kapitel 3*.

FÅ15 var et omfattende tiltaksprosjekt som involverte svært mange aktører på ulike nivåer. Blant aktørene inngikk frivillige organisasjoner (innenfor og utenfor NF-paraplyen), offentlige myndigheter (nasjonale sektormyndigheter, samt regionale og lokale myndigheter, stiftelser, rettighets-havere/rettighetshaverorganisasjoner, næringsorganisasjoner og kommersielle bedrifter. I *kapitel 4* vurderer vi organisering av FÅ15 i lys av den todelte ledelsesmodellen, mens *kapitel 5* tar for seg hvordan Miljødirektoratet som prosjektleder og NF som sekretariat lyktes med å mobilisere og involvere aktører i hhv det offentlige og frivillig sektor.

I tillegg til dokumentstudier (f.eks. strategidokumenter for FÅ15 og organisasjoners årsberetninger), baseres dette arbeidet på telefonintervjuer med ansatte i Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet, samt representanter for NF, for å vurdere ledelse og samarbeid i sentralorganisasjonen. Videre har vi gjennomført intervjuer over telefon med et utvalg av ansatte i fylkeskommuner, direktorater, Friluftsrådernes landsforbund, interkommunale friluftsråd, Forum for natur og friluftsliv og ansvarlige for prosjekter som frivillige organisasjoner sto bak. (Fullstendig liste over intervjuede finnes i vedlegg 1). I flere av disse tilfellene dreier det seg også om aktører som var medlemmer av rådgivende grupper og/eller i arbeidsgruppene som ble opprettet i forkant av FÅ15.

Spørsmålene som ble belyst i intervjuene var rettet mot hvordan man opplevde at ledelsesstrukturen fungerte både før og under selve året, på hvilken måte informasjons- og markedsføringsprosessene ble gjennomført og hva disse førte med seg, hvordan kommunikasjon og samarbeidsprosesser artet seg. Hensikten var å få innblikk i hvordan disse spørsmålene ble vurdert fra ulike ståsteder, både horisontalt og vertikalt. Til disse dybdeintervjuene (som hver varte fra ca. 30 minutter til over en time) var det utarbeidet en felles intervjuguide med tilpassede versjon avhengig av om intervjuet ble foretatt med representanter for frivillige organisasjoner, det offentlige eller aktører i sentralledelsen. I arbeidet med å vurdere ledelse og samarbeid har det blitt foretatt sammenligninger med innholdet i evalueringen av FÅ05 (Vistad m.fl., 2006).

I tillegg til å ta utgangspunkt i aktører som var tungt involvert i de prosjektene som ble valg ut blant mottakere av ekstraordinære tilskuddsmidler, satte vi søkelys på fire forskjellige fylker (Vest-Agder, Østfold, Nord-Trøndelag og Troms) for å få et innblikk i hvordan FÅ15 ble koordinert på dette nivået. Her ble også friluftsråd og i noen tilfeller ledere av Forum for natur og friluftsliv (FNF) intervjuet, men også noen av de mest sentrale blant de frivillige organisasjonene. I denne sammenhengen ble det gjort søk i lokale og regionale media, samt på sosiale medier, for å få et innblikk i hvordan FÅ15 og prosjektene i fylkene ble presentert og omtalt. Hensikten med å fokusere på et utvalg fylker er å identifisere noen generelle likheter og forskjeller ved koordinering

og samarbeidsformer på fylkesnivå. Som følge av rammene for denne evalueringen har vi ikke funnet plass til en systematisk gjennomgang av hvordan FÅ15 fungerte i disse fylkene.

En viktig del av oppdraget for denne evalueringen er en analyse av aktivitetstiltak i FÅ15 med vekt på samarbeid, kommunikasjon og markedsføring som forutsetning for vellykket gjennomføring av aktivitetsprosjekter. Dette er tema for *kapitlene 6 og 7*. Av de 31 prosjektene som fikk støtte fra de ekstraordinære tilskuddsmidlene som ble opprettet i forbindelse med FÅ15, har vi valgt ut 15. Formålet er med denne vurderingene er å identifisere likheter og forskjeller mellom de utvalgte prosjektene og om mulig vurdere om det finnes et felles mønster når det gjelder styrker og svakheter dem. Prosjektene ble valgt ut fra kriterier som sikrer en viss variasjon når det gjelder type organisasjoner som er ansvarlige for prosjektene. Blant tiltakshaverne var det ikke bare typiske friluftslivsorganisasjoner, men også interesseorganisasjoner for innvandrere, for private barnehager og for folk med kroniske sykdommer. Vi la også vekt på å velge ut prosjekter som primært hadde som mål å generere deltakelse i arrangementer og prosjekter der målsetningen mer var rettet mot å legge til rette for deltakelse på sikt.

I vurderingen av prosjektene har vi anvendt intervjumateriale, søknader om tilsagnsmidler og sluttrapportene til Miljødirektoratet. I tillegg er det gjort bruk av organisasjoners årsrapporter, men også informasjons- og annonseringsmateriell som er tilgjengelig på foreningers nettsider og på Facebook.

Kriteriene for evaluering av prosjektene kan summeres opp slik:

- I hvilken grad var målsetningene realistiske og i hvilken utstrekning ble de nådd?
- Ble det inngått nye samarbeidsrelasjoner eller ble eksisterende videreutviklet?
- Satte prosjektene søkelys på allemannsretten, kulturminner og/eller friluftslivets helseeffekter?
- Rettet prosjektene seg mot definerte målgrupper og i hvilken grad nådde man fram til disse?
- Knyttet prosjektene seg til FÅ gjennom bruk av informasjonsmateriell og kampanjeknagger?

I tillegg til de 15 prosjektene som baserte seg på tilsagnsmidler, har vi også vurdert 5 ulike prosjekter som er finansiert gjennom ordinære tilskuddsmidler fra f.eks. fylkeskommuner og/eller stiftelser. Her dreier det seg om til sammen 516 registrerte prosjekter, og utvalget er i hovedsak gjort for å illustrere variasjoner blant disse prosjektene med tanke på omfang og innhold.

Evalueringen av prosjektene oppsummeres i en såkalt SWOT-analyse. Målet for en SWOT-analyse er å identifisere de viktigste interne og eksterne faktorene som er avgjørende for å nå prosjektets mål (se f.eks. Jackson m.fl., 2003). Faktorer som i forhold til ett sett bestemte målsetninger kan representere styrker eller muligheter vil i en annen sammenheng kunne fremstå som svakheter eller trusler. Med *interne* faktorer tenker vi på hele leddet av aktører som er involvert i FÅ15, fra prosjekteieren KLD til deltakere i lokale arrangementer. *Eksterne* faktorer referer til muligheter og begrensninger som samfunnsmessige forhold setter, slik som politiske, juridiske og økonomiske rammebetingelse og eventuelt endringer i disse. SWOT-analysen grupperer således nøkkelinformasjon i to hovedkategorier:

- Interne faktorer
  - Potensielle interne *sterke* sider. Sterke sider eller styrker er positive egenskaper, noe prosjektet er god til og som kan gi trygghet internt i prosjektet i forhold til måloppnåelse.
  - Potensielle interne *svakheter*. Svakheter er det prosjektet mangler eller utfører dårlig i forhold til måloppnåelsen.

- Eksterne faktorer
  - Potensielle eksterne *muligheter* som bør ivaretas i framtiden.
  - Potensielle eksterne *hindringer* som prosjektet kan støte på hvis man søker å realisere foreliggende muligheter.

Til slutt foretas en samlet evaluering av FÅ15, med vekt både på formalevaluering (oppnådde, dokumenterte resultater) og prosessevaluering (gjennomføringen, samarbeid og læringsmessige effekter av prosjektet). Her sammenfattes først vurderingene av organisering og ledelse, kampanjesatsingen, mobilisering og involveringen av aktører i det offentlige og i privat sektor, før vi gir en vurderingen av i hvilken grad hovedmålsettingene ble oppnådd. Til siste oppsummeres vurderingen vi har gjort i en egen SWOT-analyse der FÅ15 evalueres i et mer utvidet perspektiv og der hovedutfordringer med tanke på et nytt FÅ vurderes.

En særskilt utfordring med en evaluering som dette, springer ut av det forholdet at mye av materialet stammer fra ytringer og synspunkter fra ulike aktører. For det første varierer det en del hvor godt synspunktene er underbygget. For det andre er det ikke til å unngå at samme fenomen oppleves og vurderes forskjellig fra ulike interesseposisjoner. Følgelig er vi i evalueringen avhengig av å vurdere synspunkter og innspill opp mot hverandre, men uten at vi nødvendigvis har et håndfast grunnlag for å ta stilling hva som utgjør de faktisk forhold. Vi ser det imidlertid som viktig at denne evalueringen tydeliggjør hvordan ulike aktører har ulike oppfatninger og vurderinger av hvordan FÅ15 ble avvirket.

3 Vurdering av og anbefalinger om måling av resultater i den interne utredningen

I dette kapitlet vurderer vi tallmaterialet som legges til grunn for vurderinger som gjøres i den interne evalueringen, samt drøfter styrker og svakheter ved konklusjoner som trekkes. Dette blir i henhold til strukturen i den interne evalueringen (M-607/2016) gjort ut fra hovedmålsettinger, delmålene som ble satt og de ulike resultatmålene.

3.1 Hovedmål 1: Å gi friluftsliv økt oppmerksomhet

Delmål 1: FÅ15 skal øke interessen for friluftsliv.

Resultatmål 1: % økning i interesse for friluftsliv fra ulike målgrupper og i ulike friluftskategorier

Resultatmål 2: Prioritering av friluftsliv i budsjetter og planer

Resultatmål 3: Medieomtale av friluftsliv.

I den interne evalueringen vurderes oppnåelsen av de tre resultatmålene slik (M-607/2016:31-32):

Resultatmål 1: «Sekretariatets kommunikasjonsarbeid, hovedtiltakene og de mange aktivitetstilbudene bidro alle til å øke oppmerksomheten om friluftsliv generelt og de konkrete aktivitetene spesielt. En målbar effekt av tiltakene, særlig av sekretariatets kommunikasjonsarbeid, var engasjementet i sosiale medier og trafikk til de digitale flatene til FÅ15. Nær 31 000 følgere på Facebook, deling av 8902 bilder med emne knaggen *#nattinaturen* og nær 90 000 bilder med emneknaggen *#få15* på Instagram vitner om stor interesse for friluftsliv. Blant de nasjonale aktivitetstilbudene som var videreføringer av eksisterende tiltak hadde man en betydelig økning i deltakelse. Enkelte av arrangementene opplevde mer enn en dobling i deltakelsen i 2015 sammenlignet med tidligere år, noe som etter all sannsynlighet har sammenheng med markeringen av Friluftslivets år».

Resultatmål 2: «Prioritering av friluftsliv i budsjetter og planer viser i noen grad at interessen for friluftsliv er omsatt i kommunale og fylkeskommunale beslutninger. En spørreundersøkelse blant fylkeskommunene og kommunene viser at alle fylkeskommunene og 72 % av kommunene har omtalt friluftsliv i folkehelseplan og/eller andre relevante planer. Undersøkelsen tyder også på at kommunenes bevilgninger til friluftslivstiltak økte noe i 2015, det samme viser tall Friluftsrådenes landsforbund har innhentet fra fylkene. Imidlertid er det betydelig variasjon i bevilgningene både mellom kommuner og fylkeskommuner».

Resultatmål 3: «Analysen av mediedekningen av Friluftslivets år 2015 gir grunn til å anta at medias interesse for friluftsliv har økt, ettersom den generelle omtalen av «friluftsliv» steg markant mellom 2014 og 2015, jfr. figur 2. Av de tre fokusområdene for året synes interessen for nærmiljø å være størst, med omtale i 443 av artiklene om FÅ15, mens kulturminner i naturen er nevnt i 210 og fritidsfiske i 68 artikler, jfr. figur 7. Disse tallene må imidlertid ses i sammenheng med omfanget av aktiviteter og tiltak knyttet til de tre temaene, og ikke alene som et uttrykk for medias interesse. Det er også grunn til å anta at fiske kan være nevnt uten at man har brukt begrepet fritidsfiske. Oversikten gir heller ikke svar på i hvilken grad fokusområdene er nevnt i artikler uten at FÅ15 er nevnt i samme artikkel. To spørreundersøkelser og en medieanalyse viser at målet om økt oppmerksomhet i stor grad ble nådd. I spørreundersøkelsene svarer mer enn halvparten av de spurte at de har hørt om FÅ15. Medieanalysen viser at den generelle omtalen av «friluftsliv» i media økte med 8000 oppslag fra 12 000 i 2014 til 20 000 i 2015, og det var mer enn 7000 oppslag om FÅ15. Mer enn 30 000 følgere av FÅ15 på Facebook, og nær 90

000 innlegg med emneknaggen #FÅ15 på Instagram vitner også om stor oppmerksomhet om FÅ15.»

Svakheter eller usikkerheter ved konklusjonene

Ut i fra økt medieoppmerksomhet kan man si at resultatmål 3 er nådd gjennom økt medieomtale av friluftslivet. Medieanalysen gir imidlertid ikke svar på i *hvor ofte* fokusområdene og FÅ15 er nevnt i samme artikkel. En slik analyse vill gjort koblingen mot FÅ15-innsatsen langt mer tydelig og lettere å skille fra omtale som alene ikke skyldes FÅ15.

En økning i deltagelse på faste arrangementer kan indikere at resultatmål 1 er nådd. Spørsmålet er imidlertid i hvilken grad økt deltagelse har skjedd gjennom å få med personer som ellers ikke ville deltatt, eller om denne økningen skyldes personer som ellers er aktive? Videre vet man ikke i hvilken grad man har fått engasjert nye brukere (f.eks. fra minoriteter eller folk med bevegelseshemninger), ut over at spørreundersøkelsen viser at enkelte grupper har en selv-rapportert økning i aktivitet.

Når det gjelder resultatmål 2, viser tallene for friluftsliv generelt en økning i budsjettene kommunene og fylkeskommunene, men det er også konkrete eksempler på at fylkeskommunene hadde redusert budsjettene, sammenlignet med året før.

Delmål 2: FÅ15 skal øke bevisstheten om friluftslivets positive helseeffekter

Resultatmål 1: Forbedring av rammevilkår for friluftslivet

Resultatmål 2: Prioritering av friluftsliv i folkehelseplaner og andre relevante planer

Resultatmål 3: Omtale av friluftslivets helseeffekt i media.

I den interne evalueringen vurderes oppnåelsen av de tre resultatmålene slik (M-607/2016:33):

Resultatmål 1: «Friluftslivets år ble i hovedsak finansiert ved at friluftsliv fikk økt prioritet innenfor eksisterende rammer og tilskuddsordninger, samt gjennom overføring av midler fra andre satsinger på friluftsliv og fysisk aktivitet til FÅ15. I tillegg førte det økte fokuset på friluftsliv i markeringsåret til at mange bedrifter, stiftelser, fylkeskommuner og kommuner økte sine investeringer til friluftslivsformål, og derigjennom bidro økonomisk til markeringsåret. Tidlig involvering av beslutningstakere gjorde at friluftsliv ble satt på agendaen, og førte til bedre økonomiske rammevilkår.»

Resultatmål 2: «Som nevnt over er friluftsliv godt forankret i kommunale og fylkeskommunale planverk. At temaet er omtalt innebærer imidlertid ikke nødvendigvis at det er høyt prioritert. Bevilgninger og konkrete aktiviteter gir et bedre bilde av i hvilken grad friluftsliv er prioritert, og FÅ15 inneholdt flere eksempler på konkrete tiltak og økte bevilgninger. Blant annet satte Folkehelseforeningen friluftsliv i nærmiljøet på dagsorden på folkehelsekonferansen. Konferansen, som årlig samler omtrent 500 deltakere fra kommuner og fylkeskommuner, gir viktige innspill til prioriteringer i folkehelsearbeidet.»

Resultatmål 3: «En nærmere analyse av et utvalg artikler om FÅ15 viser at friluftslivets positive helseeffekt er nevnt i 18 % av artiklene om FÅ15. Budskapet om helseeffekt er ofte nevnt sammen med nærmiljø og organiserte turer og kan antas å ha bidratt til at 17 % av de spurte i en undersøkelse svarer at de har oppfattet FÅ15s budskap om helseeffekten av friluftsliv (Ipsos MMI 2016).»

Svakheter eller usikkerheter ved konklusjonene

Det opplyses at FÅ15 i hovedsak ble finansiert gjennom økt prioritet innenfor eksisterende rammer og tilskuddsordninger. Det vil si at midler bare ble omprioritert og sannsynligvis med tilsvarende reduksjon for beslektet tema/sektorer. En utfordring for videre arbeid med friluftsliv blir derfor å opprettholde det sterke fokuset på friluftsliv og helse i det kommunale og fylkeskommunale arbeidet (resultatmål 1). Selv om bevisstheten hos beslutningstakerne har økt, kreves det

at fokuset på friluftsliv opprettholdes selv etter at FÅ15 er over. I hvilken grad resultatmål 1 blir en realitet vil muligens tall fra Friluftsrådernes landsforbund eller Norsk friluftsliv på sikt kunne vise. Resultatmål 3 synes ikke å være oppnådd i ønsket grad, ettersom under 1 av 5 har registrert at friluftslivets helseeffekt har vært omtalt media i forbindelse med FÅ15. Ut i fra egne evalueringen er det ikke mulig å si noe om resultatmål 2 er nådd.

Delmål 3: FÅ15 skal øke bevisstheten om allemannsretten og de svært gode mulighetene som alle i Norge har til å utøve friluftsliv.

Resultatmål 1: % økning i kunnskap om allemannsretten (var ikke tallfestet)

Resultatmål 2: Økning i kunnskap om mulighetene til friluftsliv (ikke tallfestet)

I den interne evalueringen vurderes oppnåelsen av de tre resultatmålene slik (M-607/2016:33-34):

Resultatmål 1: «Resultatene av målinger om kunnskapen om og kjennskapen til allemannsretten er nedslående. Tre IPSOS-undersøkelser viser at kjennskapen til allemannsretten har falt fra 92 % i 2009 til 82 % i 2016, jfr. figur 5. Det er særlig i aldersgruppen 15-40 år at kjennskapen er lavere sammenlignet med tidligere. Samtidig viser den siste undersøkelsen at kjennskapen til allemannsretten blant de som kjenner til FÅ15 er på samme nivå som tidligere. Dette kan tyde på at både kampanjen i regi av sekretariatet og de øvrige tiltakene har hatt en positiv effekt, og at den generelle kjennskapen til allemannsretten ville vært lavere hvis FÅ15 og informasjonstiltakene om allemannsretten ikke hadde vært gjennomført. Den spesifikke effekten av kampanjen er målt i en spørreundersøkelse gjort av Vizeum. Her oppgir 62 % av de som så kampanjen at den bidro til å gjøre dem mer bevisst på sine og andres rettigheter til å være ute i og høste av naturen. Undersøkelsen indikerer videre at bevisstheten har økt mest blant de under 30 år. Tallene kan tyde på at kampanjen hadde en god effekt på dem som så den. Effekten av en slik kampanje må imidlertid vurderes i forhold til hvor mange som så kampanjen. I to spørreundersøkelser fra Ipsos MMI (2015 og 2016) svarer mer enn halvparten av de spurte at de ble oppmerksom på FÅ15 som sådan. Spørreundersøkelsen fra Vizeum indikerer imidlertid at kun 12 % så kampanjen om allemannsretten. Samtidig økte oppmerksomheten om allemannsretten i media i 2015 sammenlignet med året før. Ifølge medieanalysen var det nær en dobling i antall oppslag om allemannsretten fra 2014 til 2015 (671 til 1182), jfr. figur 8, og allemannsretten er det temaet som er mest omtalt i forbindelse med FÅ15, etter nærmiljø og natt i naturen, jfr. figur 7.»

Resultatmål 2: «Når det gjelder kunnskap om muligheter til friluftsliv oppgir nær en av fem at de føler deres kjennskap til det lokale friluftslivstilbudet i stor eller ganske stor grad er styrket i løpet av 2015, jfr. figur 9. Blant de som har hørt om FÅ15 er det flere (24 %) som mener å ha fått økt kjennskap til friluftslivsmulighetene enn blant de som ikke har hørt om markeringsåret (11 %) (Ipsos MMI 2016). Det er særlig de over 60 år som i stor grad oppgir at kjennskapen til det lokale friluftstilbudet er blitt styrket de siste 12 månedene.»

Svakheter eller usikkerheter ved konklusjonene

Resultatmål 1 er ikke nådd ettersom kunnskapen om allemannsretten ser ut til å ha avtatt, spesielt hos de yngre (15-40 år). Der konkluderes med at kunnskapen om allemannsretten er stabil for de som kjenner til FÅ15, noe som tilskrives allemannsrettkampanjen og de øvrige tiltakene. Den spesifikke effekten av kampanjen er studert, og Vizeum fant at bare 12 % så kampanjen om allemannsretten og at 62 % av disse svarte at de ble mer bevisste på sine rettigheter. Dette innebærer at kampanjen hadde effekt på bare 7,5 % av de som svarte på undersøkelsen. En annen mulig forklaring til at kunnskap om allemannsretten er stabil hos de som kjenner til FÅ15 kan ligge i at flertallet av de som bet seg merke i FÅ15 fra før er friluftslivsinteresserte som allerede er godt kjent med allemannsretten.

Når det gjelder resultatmål 2, synes det som at det er en liten positiv effekt (20%) når det gjelder kunnskap om mulighetene til å bedrive friluftsliv lokalt. Mange av prosjektene i FÅ15 hadde som et av sine hovedmål å øke kunnskap i befolkningen om mulighetene til friluftsliv i nærmiljøet. I

lys av dette er den relativt lave prosentandelen kanskje noe overraskende. Muligens kan det speile at de som deltok i tiltaksaktivitetene fra før var godt kjent med mulighetene. En annen delforklaring kan finnes i at det hersker ulike forståelser av hva som regnes som friluftsliv eller ikke. Mens en kort spasertur på veier i nabolaget for noe kan regnes inn i denne termen, er det tale om friluftsliv først når man har kommet seg et godt stykke bort fra bebyggelse (se blant annet Dervo m.fl. 2014). I lys av dette kan det tenkes at en del ikke har oppfattet arrangementer i nærområdene som friluftsliv.

3.2 Hovedmål 2: Å gi varige resultater i form av økt deltagelse i friluftsliv i befolkningen

Delmål 1: FÅ15 skal få flere mennesker ut i aktivitet oftere

Resultatmål 1: Økt deltagelse og hyppighet i ulike frilftsaktiviteter og ulike målgrupper

Resultatmål 2: Måling av antall deltagere på arrangement i regi av FÅ15

I den interne evalueringen vurderes oppnåelsen av de tre resultatmålene slik (M-607/2016:35-36):

Resultatmål 1: «I en spørreundersøkelse gjennomført i august 2015 (Ipsos MMI) svarer 22 prosent av de spurte at de har vært mer ute i naturen i løpet av de siste 12 måneder enn tidligere, jfr. figur 10. I aldersgruppen 15-39 år oppgir tre av ti at de har vært mer ute i naturen de siste 12 måneder. I en oppfølgingsundersøkelse gjort i januar 2016 oppgir 24 prosent av respondentene med hjemmeboende barn under 15 år at de har vært mer ute på tur med barna sine de siste 12 månedene, jfr. figur 11. Selv når en trekker fra de som svarer at de har vært mindre ute siste år enn tidligere (9%) viser resultatene fra disse to undersøkelsene et høyere aktivitetsnivå i 2015 enn tidligere. Spesielt gjelder dette personer med barn under 15 år og aldersgruppen 15-39 år, som inkluderer unge og barnefamilier. Om dette er på grunn av FÅ15 og/eller andre faktorer fremkommer ikke av undersøkelsene, og er vanskelig å svare på. Undersøkelsene sier heller ikke noe om hyppigheten av aktiviteten eller om det er de mest eller minst aktive som har økt sin deltagelse, men de gir en indikasjon på at aktivitetsnivået i friluftsliv har økt blant det norske folk i 2015. Tall fra en Ipsos MMI-undersøkelse blant befolkningen over 15 år, gjennomført for Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) i september 2015, viser at nær halvparten av de spurte (48 %) har vært på fisketur med stang eller håndsnøre de siste 12 måneder, jfr. figur 12. Tallet tilsvarer en økning sammenlignet med en tilsvarende undersøkelse fra 2013 da 41 % svarte at de hadde vært på fisketur. Undersøkelsen viser også at flere menn (57%) enn kvinner (38%) fisker. Arrangementene i regi av FÅ15 bidro med stor sannsynlighet til økt deltagelse i friluftsliv, særlig fra barn, unge og barnefamilier, ettersom en stor andel av arrangementene var rettet mot barnefamilier. Hvis endringer skal tilskrives markeringsåret forutsetter det imidlertid at den målte aktiviteten kom i tillegg til aktiviteter som ville blitt gjennomført uansett.»

Resultatmål 2: «Anslagsvis deltok totalt mer enn 460 000 personer på en aktivitet i regi av FÅ15. Hvis man ser spesifikt på rapportene fra de 31 prosjektene som fikk tildelt aktivitetsmidler gjennom den ekstra tilsagnsfullmakten, hadde disse tiltakene totalt 303 000 deltagere i 2015. Av disse deltagerne utgjorde aldersgruppen 0-19 år ca. 60 % av det totale deltagerantallet, noe som viser at oppslutningen blant barn og unge har vært god. Rapporteringen viser også at samtlige av de tiltak som har vært gjennomført før 2015, melder om stor økning i antall deltagere i FÅ15. Samlet gir resultatene fra undersøkelser og registreringer av antall deltagere en indikasjon om at flere mennesker var i aktivitet oftere i 2015. Mer grundige og langsiktige undersøkelser er imidlertid nødvendig for å kunne påvise langtidseffekter, og for å kunne avgjøre om det skjer endringer knyttet til ulike aktiviteter og ulike målgrupper. Spesielt vil det være interessant å undersøke om de som har deltatt lite i friluftsliv til nå, øker sin deltagelse.»

Svakheter eller usikkerheter ved konklusjonene

Det hefter seg en god del usikkerhet om hvor vidt økt aktivitet skyldes FÅ15 ellers andre forhold. Som tidligere kommentert, vet man ikke om det er allerede aktive som er mer aktive eller de mindre aktive er mer aktive nå enn før. Når det gjelder deltagelse i ulike aktiviteter er det ikke gode tall på dette. Et unntak er fiske, som viser en økning fra fjoråret. Innen målgruppen barnefamilier har det også vært en stor økning i deltagelse. En svakhet er mangel på gode/detaljerte data som beskriver før- situasjonen for ulike målgrupper (barn, unge, barnefamilier, minoriteter) med tanke på aktivitetsomfang. Vi vet fra før også at det kan være store årlige variasjoner som følge av vær (kulde, mye nedbør fører som regel til mindre friluftsliv om sommeren, mens stabil vinter og snødekke har mye å si for omfanget av vinteraktiviteter som skiturer mv.).

Resultatmål 2 er langt enklere å måle og tallfeste. Her finner man at om lag 460 000 personer har deltatt på et FÅ15 arrangement og at faste arrangementer også rapporterer om stor økning i deltagelse. Det er ikke definert noe tall på hvor mange som var ønsket til å delta på FÅ15 arrangementene, er det vanskelig å si om målet er nådd.

Delmål 2: FÅ15 skal motivere til aktivitet med fokus på glede og naturopplevelse.

Resultatmål 1: % av befolkningen som oppgir glede og naturopplevelse som grunn for å delta i friluftsliv

Resultatmål 2: % økning i deltagelse fra lite aktive grupper

Resultatmål 3: % av friluftslivsutøverne som oppgir fritidsfiske og opplevelse av kulturminner som viktige motiver for deltagelse

I den interne evalueringen vurderes oppnåelsen av de tre resultatmålene slik (M-607/2016:37):

Resultatmål 1: «Ipsos-undersøkelsen som ble gjennomført i januar 2016 viser at ni av ti mener at glede og natur-opplevelse er svært (54 %) eller ganske (37 %) viktig for deres motivasjon for friluftsliv, jfr. figur 13. 59 % av kvinnene og 49 % av mennene mener at det er svært viktig.»

Resultatmål 2: Egenevalueringen kommer ikke tydelig frem i teksten

Resultatmål 3: «Undersøkelsen viser også at opplevelse av kulturminner er viktig. Seks av ti mener at opplevelse av kultur-minner i naturen som opplevelsesverdi er svært (19%) eller ganske (43%) viktig for sin motivasjon for å drive med friluftsliv. På tilsvarende spørsmål svarer nærmere fire av ti at fritidsfiske er svært (16%) eller ganske (23%) viktig for sin motivasjon for å drive friluftsliv. I likhet med andre undersøkelser (Ipsos MMI 2015, Norsk Gallup 2014) viser også denne at fritidsfiske er viktigst for menn. 23% av mennene, og bare 8% av kvinnene, oppgir fritidsfiske som en svært viktig motivasjon. Resultatene av undersøkelsene om motivasjon sier imidlertid ingenting om hvorvidt markedsføringen i FÅ15 har lagt vekt på glede og naturopplevelse, fritidsfiske og opplevelse av kulturminner. Rapporteringen på tilsagnsfullmakten viser imidlertid at henholdsvis 19 og 21 av 31 tiltak har inkludert fritidsfiske og opplevelse av kulturminner i større eller mindre grad. Dette viser at tilsagnsfullmakten har fungert som et virkemiddel for å sette fokus på fritidsfiske og kulturminner i FÅ15.»

Svakheter eller usikkerheter ved konklusjonene

Her er resultatmålene relativt enkle å måle/kontrollere. En generell svakhet ved mange av undersøkelsene som er gjort, også denne, er den mangelfulle koblingen mellom (endringer i) aktivitetsmønster, motiver eller andre forhold opp mot den betydningen FÅ15 har hatt for eventuelle endringer. Eksempelvis her kunne man spurt om hvordan markedsføringen av FÅ15 har påvirket respondentenes frekvens og mønster når det gjelder aktivitet. Resultatmål 2 kan ikke besvares med det datagrunnlaget som foreligger per nå.

Delmål 3: FÅ15 skal bidra til økt rekruttering til friluftslivet over tid.

Resultatmål 1: % økning i deltagelse i friluftsliv over tid

Resultatmål 2: % økning i deltagere på arrangement over tid

Resultatmål 3: Økning i medlemmer i friluftslivsorganisasjonene over tid

I den interne evalueringen vurderes oppnåelsen av de tre resultatmålene slik (M-607/2016:38):

Resultatmål 1-3: «Disse målene må følges opp gjennom SSBs levekårs-undersøkelser, ved andre målinger av deltakelsen i friluftsliv og gjennom Norsk Friluftslivs årlige rapportering av medlems- og aktivitetsutviklingen i medlemsorganisasjonene. Medlemsutviklingen i Norsk Friluftsliv har hatt en positiv trend de siste årene og i 2015 økte medlemstallene med nesten 6%. I tillegg vil rapportering fra arrangører av flerårige arrangement kunne gi informasjon om utviklingen i deltakelsen i disse arrangementene.»

Svakheter eller usikkerheter ved konklusjonene

Disse målene kan ikke besvares per nå. Resultatmålene er også så generelle at de vanskelig kan betegnes som en effekt av FÅ15 siden rekruttering er noe de fleste friluftslivsorganisasjonene jobber kontinuerlig med. F.eks. har DNT gjennom flere år hatt stigende medlemstall, og økningen i medlemsmassen som fant sted i løpet av 2015 kan ikke uten videre tilskrives FÅ15, selv om det er grunn til å tro at oppmerksomheten som ble skapt rundt DNTs aktiviteter og friluftsliv generelt kan ha bidratt til økningen.

Delmål 4: FÅ skal øke kjennskapen til og bruken av nærmiljøet til friluftslivsaktiviteter i hverdagen

Resultatmål 1: % økning i kjennskap til hvilke friluftslivstilbud som finnes i nærmiljøet

Resultatmål 2: % økning, inklusive hyppighet, i bruk av nærmiljøet til aktivitet i hverdagen

Resultatmål 3: % økning, inklusive hyppighet, i bruk av nærmiljøet til aktivitet i hverdagen blant innvandrere og lite aktive

I den interne evalueringen vurderes oppnåelsen av de tre resultatmålene slik (M-607/2016:38-39):

Resultatmål 1: «Tallene kan tyde på at FÅ15 har bidratt til en viss økning i befolkningens kjennskap til friluftslivstilbudet i nærmiljøet. At det er størst økning blant dem som er over 60 år kan muligens kobles til at oppmerksomheten om FÅ15 i hovedsak var knyttet til lokale tiltak som ble omtalt i lokalmedia, og spesielt i trykte aviser. At en mindre andel personer med minoritetsbakgrunn oppgir styrket kjennskap må ses i lys av at deler av minoritetssatsingen fortsatt var i en startfase ved slutten av 2015.»

Resultatmål 2: «I Ipsos-MMI-undersøkelsen ble også folks bruk av nærmiljøet til friluftslivsaktiviteter undersøkt. Her finner man i gjennomsnitt samme resultat som for kjennskapen til friluftslivsmulighetene i nærmiljøet, jfr. figur 14, men med noen forskjeller knyttet til alder og kjønn. To av ti, og særlig kvinner, samt de under 40 år, oppgir at de har brukt friluftslivsmulighetene i nærmiljøet mer i løpet av det siste året enn tidligere. Blant 15-24-åringene er andelen som svarer "mer" 33 %. Andelen som svarer «mer» er også høyere blant dem som har hjemmeboende barn under 15 år, sammenlignet med dem som ikke har det.»

Resultatmål 3: «Av dem med begge foreldre født i utlandet oppgir 22 % at de har brukt friluftslivsmulighetene i nærmiljøet mer de siste 12 måneder. Om en trekker fra dem som har brukt nærmiljøet mindre (9 %) gjenstår likevel en totalt sett positiv endring. Fokuset på nærmiljø, både gjennom kommunikasjons- og aktivitetstiltak, synes å ha bidratt til å øke kjennskapen til og bruken av nærmiljøet til friluftslivsaktivitet i hverdagen. De eldre oppgir særlig økt kjennskap til tilbud i nærmiljøet, mens de yngre i større grad melder om økt bruk av friluftslivstilbudene i nærmiljøet sitt.»

Svakheter eller usikkerheter ved konklusjonene

For resultatmål 1 vises det til en økning i kjennskap til mulighetene og bruken av nærmiljøet blant både de med norskfødte foreldre (19%) og der begge foreldre er født i utlandet (styrket kjennskap 10%, økt bruk 22%). Hvor stor økningen, målt i hyppighet er, vites ikke.

Når det gjelder hverdagsfriluftslivet (resultatmål 2 og 3) konkludere rapporten at det har skjedd en positiv endring i bruken, spesielt blant de yngre. Rapporten svarer ikke konkret på i hvilken grad de faktisk har nådd disse resultatmålene gjennom økt bruksfrekvens (hyppighet) i hverdagen, men viser til en økning på generelt grunnlag. I hvor stor grad bruken av nærmiljøet til aktivitet i hverdagen er endret, er derfor usikkert.

3.3 Vurdering av og anbefaling om mål for satsingen i den interne evalueringen

Internevalueringen virker ryddig og balansert. Den kunne imidlertid være noe mer kritisk i enkelte av sine vurderinger av måloppnåelse, blant annet når det gjelder mismatchen mellom resultatmål og hvordan dette ble målt.

Det erkjennes fra intern evaluators side at mange av målene som var satt for FÅ15 var vanskelig å måle, fordi de skulle dekke et bredt spekter. Noe som savnes gjennom arbeidet med å evaluere de definerte målene for FÅ15 er å tydeligere få frem den effekten FÅ15 har hatt på eventuelle endringer som blir registrert igjennom diverse undersøkelser underveis. Dersom prosjektledelsen hadde vært mer bevisste på å tydeliggjøre denne koblingen mellom aktivitetsendringer og FÅ15 i bestillingene til ulike meningsmålingsfirma, hadde det trolig vært langt enklere å faktisk kunne si noe mer spesifikt om i hvilken grad FÅ15 har bidratt til at befolkningen har blitt mer aktiv med tanke på friluftslivsutøvelse.

Vurderer man de definerte målsettingene med FÅ15 er de nokså generelle og lite målbare. F.eks. å si at et mål er en % økning i deltagelse eller økt kunnskap om et tema (allmannsretten), uten å samtidig definere hvor stor denne økningen bør være, blir for upresist. Hadde man lagt ned noe mer arbeid i å definere godt målbare målsettinger, tror vi det hadde vært enklere å bedre vurdere i hvilken grad målene for året ble nådd eller ikke. En slik løpende resultatmåling burde vært integrert som en del av gjennomføringsplanen. Slik FÅ15 gjennomføringen fremstår i dag, er løpende resultatmålinger noe man savner.

Noe som savnes er resultatmålinger underveis. Dersom man hadde designet et opplegg for å følge utviklingen i befolkningen over året, f.eks. ved å benytte gjentatte målinger (som før, under og etter FÅ15) på de samme informantene. Ved å bruke et slik design hadde det trolig vært enklere å kunne isolere virkningen fra FÅ15 fra andre forhold som påvirker deltagelse.

En annen ting vedrørende spørreundersøkelsene er at utvalget i noen tilfeller er for lite (for få respondenter) eller ikke er kontrollert for i hvilken grad datasettet er representativt, slik at man skal være forsiktig med å generalisere resultatene for mye. Hva som er fornuftig utvalgsstørrelse på undersøkelser og resultatmålinger for å sikre representativitet på de data som samles inn er derfor et tema det anbefales å legge mer fokus på før neste markeringsår.

De markedsundersøkelsene som er gjort, viser et sprik mellom spørsmålsstilling og målsettinger. Her kan trolig noe av ansvaret for dette spriket legges på de bedriftene som gjennomførte undersøkelsene, siden det også er deres oppgave å kunne svare på de problemstillinger som ønskes belyst, men mest sannsynlig skyldes dette spriket for lite samsvar mellom den/de bestillingen (-e) som ble gjort og hva som skulle måles. Dette har kanskje ikke vært helt tydelig for bestiller.

4 Organisasjon og ledelse

4.1 Avklaring av roller og ansvarsområder i ledelsen

Sammenlignet med de to foregående gangene Friluftslivets år ble arrangert (1993 og 2005), valgte man en annen modell ved at KLD ga det overordnede prosjektansvaret til Miljødirektoratet, mens Norsk friluftsliv (NF) skulle fungere som sekretariat. Under FÅ05 var prosjektlederansvaret helt og fullt samlet i NF (den gang FRIFO), men med en styringsgruppe som besto av styret i NF. Dette innebar at både Miljødirektoratet (den gang Direktoratet for naturforvaltning) og departementet var frikoblet fra det hele. Følgene av dette var at FÅ05 ble dårlig forankret i det offentlige forvaltningsapparatet (Vistad m.fl., 2006:3). Når prosjektlederrollen denne gangen ble lagt til Miljødirektoratet, var det trolig med tanke på å styrke det offentliges involvering. FÅ15 skiller seg også fra FÅ05 ved at Forum for natur og friluftsliv (FNF) den gang ble gitt et koordinerende ansvar på fylkesnivå i 2005, mens dette ansvarsområdet ble overført til fylkeskommunene i 2015. I likhet med i FÅ15, ble det i forkant av FÅ05 opprettet flere arbeidsgrupper.

I det store og hele har arbeidsdelingen mellom Miljødirektoratet og NF fungert godt. Likevel er de involverte fra Miljødirektoratet og NF enige om at det innledningsvis oppstod en del utfordringer rundt ansvarsfordeling og rolleforståelse. Samtidig deler man det synet at man gjennom en god dialog og et godt samarbeid underveis fikk ting til å fungere på en tilfredsstillende måte. Ikke desto mindre fant det sted tid- og ressurskrevende avklaringsrunder som hemmet arbeidsprosessen fram mot innledningen av FÅ15. Det er derfor viktig å få klarhet i noen av årsakene, og se nærmere på hvilke forbedringspotensial som finnes.

Utfordringene som oppstod innledningsvis kan knyttes til flere forhold. Både i Miljødirektoratet og NF fant sted bytter av personell i løpet av 2014. Dette skal ha forårsaket en del misforståelser og behov for ekstra oppklaringsrunder. Det faktum at Miljødirektoratet og NF er lokalisert i hhv. Trondheim og Oslo virker også inn her. Fordeling av ansvar og roller hadde ut fra ideelle omstendigheter vært lettere å komme fram til gjennom mulighetene hadde vært til stede for hyppig uformell kontakt mellom de to instansene.

Under henvisning til at det var tydelig formulert i oppdragsbrevet fra KLD, var man fra Miljødirektoratets side klare på sitt formelle ansvar som prosjektleder. Direktoratet fikk imidlertid ingen ekstra midler til å utøve prosjektlederrollen og oppgavene måtte ivaretas gjennom eksisterende midler og stillinger. Kapasiteten med tanke på hvilke arbeidsoppgaver en prosjektlederrolle i medfører var følgelig begrenset. Samtidig var NF tilkjent oppgaver som inkluderer initiering av prosjektideer, involvering relevante aktører og planlegging av og informasjon om FÅ15. Til sammen utgjorde dette et omfattende ansvarsområde som innebærer at beslutninger og prioritering må tas fortløpende. Og i realiteten stilte dette ansvarsområde krav som i praksis langt på vei ville tilsvare en prosjektlederrolle. I lys av at Miljødirektoratet av flere grunner delegerte mye av de løpende beslutningene til NF ble nok prosjektlederrollen i noen grad redusert i retning av en slags kontrollfunksjon.

En av intensjonene ved å utnevne Miljødirektoratet som prosjektleder var å oppnå en bedre forankring av FÅ15 i statlige institusjoner. Flere sentrale aktører har uttrykt tilfredshet med dette, blant annet ved at man fikk en større tyngde inn mot fylkeskommuner og kommuner enn hva som har vært tilfelle tidligere. Samtidig medførte ordningen også en ulempe ved at kontakten med politisk myndighet og forvaltningsapparatet skulle finne sted via Miljødirektoratet. Fra NF sin side ble dette ved flere anledninger opplevd som en hemsko ettersom prosessene ble omstendelige og langdryge sammenlignet med hvordan det ville ha artet seg dersom NF kunne tatt direkte kontakt mot toppledelse i relevante departement og hos andre direktorat.

Forut for FÅ05 var det Direktoratet for naturforvaltnings forslag at det burde opprettes styringsgruppe satt sammen av representanter for dette direktoratet, relevante departementer og sentrale interesseorganisasjoner som NHO og LO (Vistad m.fl., 2006:86). Når departementet den

gang valgte en annen modell enn denne, lå det muligens til grunn en vurdering av at selv om et så bredt sammensatt styre ville skape en bred forankring, ville det samtidig skape en kompleks og tungrodd styringsstruktur. Trolig var også resultatet at beslutningsprosessene var raske og effektive enn hva som var tilfellet under FÅ15.

Behovet som oppsto for å avklare roller og ansvarsområder sees lys av at Miljødirektoratets hovedkompetanse er rettet mot den forvaltningsmessige siden ved friluftsliv. Norsk Friluftslivs styrke er derimot kontakten inn mot praksisfeltet og organisering av friluftslivet i frivillighetsektoren. Mens Miljødirektoratet hadde mindre forutsetninger for å komme i nær dialog med organisasjoner og foreninger som skulle være de sentrale aktørene i FÅ15, var NF ikke i samme posisjon med tanke på å håndtere den forvaltningsmessige og byråkratiske delen av FÅ15-organiseringen. Selv om den todelte modellen medførte flere utfordringer rundt organiseringen av ledelsen, representerte *komplementariteten* i de to instansenes kompetanse og samfunnsposisjoner derfor også en styrke. NF påpeker i den forbindelse at Miljødirektoratet spilte en viktig rolle når det gjaldt å sikre at ting som ble gjort var i henhold til formelle krav. Som det også framholdes i den interne utredningen, innebar organisasjonsmodellen som ble valgt for FÅ15 en fordel ved at gjennomføringen kunne koblet tettere til offentlige aktører sammenlignet med tidligere Friluftslivets år. Sagt på en annen måte, fikk NFs arbeid en tyngde ovenfor forvaltningsapparatet man ikke ville hatt uten Miljødirektoratet som bindeledd.

Spesielt den innledende fasen av forarbeidet til FÅ15 ble altså preget av manglende avklaring av roller, ansvarsforhold og hensiktsmessig arbeidsfordeling. Nødvendigheten av avklaringer rundt ansvar og rollefordeling hadde trolig delvis opphav i ulike forventninger hos de to instansene, men hadde sannsynligvis også en årsak i at man vanskelig kunne ha fullt ut klart for seg hvilke arbeidsoppgaver som lå foran en og under hvilke forutsetninger de best kunne løses. Dersom denne modellen skal videreføres neste gang Friluftslivets år arrangeres, bør man nøye vurdere de dilemmaene og paradoksene som her påpekes.

4.2 Friluftrådenes landsforbund og de interkommunale friluftrådenes rolle

Friluftrådene har en sentral plass i norsk friluftsliv. Virksomheten inkluderer arbeid med sikring, tilrettelegging og drift av friluftslivsområder, i tillegg til informasjonsvirksomhet og ulike aktivitetstiltak, ofte i samarbeid med offentlige instanser og frivillige organisasjoner. I dag finnes det 24 interkommunale friluftråd med til sammen 190 kommuner og 98 organisasjoner som medlemmer. Under F15 spilte friluftrådene ofte en sentral rolle både som deltaker i landsomfattende prosjekter og i flere lokale tiltak og arrangementer, som regel i nært samarbeid både med kommuner og ulike frivillige foreninger. I lys av dette har det fra flere ulike hold vært reist spørsmål ved om Friluftrådenes landsforbund (FL) burde ha vært gitt en enda mer sentral rolle i utformingen av FÅ15. Imidlertid har dette i liten grad blitt konkretisert. Det er verdt å merke seg at FL var representert i rådgivende grupper, samt i arbeidsgruppene for kommunikasjon, skolesatsingen, e-læringsopplegget om allemannsretten og satsingen på innvandrere. Følgelig har FL vært relativt tungt representert i prosessen fra et ganske tidlig stadium. Skal det vurderes om FL skal gis en rolle utover denne formen for medvirkning, vil det måtte innebære en ordning der FL på en eller annen måte inkluderes som samarbeidende aktør i et sekretariat eller i en prosjektledelse. Vi ser det slik at det ligger utenfor mandatet for denne evalueringen å drøfte ulike alternativer og fordeler og ulemper med dem. Imidlertid kan det være grunn til advare mot en ledelse av FÅ15 med for mange aktører og interesser involvert.

4.3 Prioriteringer av målsetninger og arbeidsmetoder

Gjennom samtaler med ulike parter, har vi fått inntrykk av at det innledningsvis har vært en del uenighet rundt eller misforståelser med tanke på målsetninger og prioriteringer. Fra Miljødirektoratets side var man opptatt av at satsinger og prioriteringer skulle være i tråd med målsetningen om å fokusere på lavterskeltilbud i folks nærmiljøer og dermed på lokale prosjekter som nådde direkte fram til målgruppene. Mens man i NF delte oppfatningen av viktigheten ved dette, virker det som man der la noe større vekt på behovet for å skape nasjonal oppmerksomhet. NF la fra begynnelsen av stor vekt på at målsetningene for FÅ15 ikke kunne oppnås uten at det ble skapt oppmerksomhet rundt året gjennom flere markedsføringsopplegg. I samarbeid med Miljødirektoratet la NF derfor opp til omfattende informasjons- og oppmerksomhetskampanjer. Miljødirektoratets var imidlertid noe forbeholdne når det gjaldt kampanjevirkomheten, i første rekke fordi man var redd det ikke skulle være godt nok forankret i målsetningene for FÅ15. F.eks. skal man i utgangspunktet ha vært tvil til om i hvilke grad kampanjen *Natt i naturen*, der mer enn 200 ordførere tok del, samsvarte med fokuset på lavterskel tilbud. Direktoratets skepsis knyttet seg imidlertid også til det forholdet at prosjekteier KLD i første omgang ikke hadde avsatt midler til kampanjeopplegget prosjektledelse og sekretariatet seg imellom først ble enige om. NF måtte derfor fram til statsbudsjettet for 2015 ble vedtatt arbeide for å skaffe midler til denne delen av planen. Som en følge av tilstrekkelig bevilgninger lå på bordet først noen få uker før FÅ15 skulle iverksettes, ble deler av kampanjeopplegget ikke godt nok planlagt og heller ikke tilstrekkelig forankret i de frivillige organisasjonenes prosjekter.

I Miljødepartementet var man tilbøyelig til å oppfatte det som at NF hadde presset på for å legge planer for omfattende markedsføringskampanje før det var klart om det ville foreligge budsjettmessig dekning for gjennomføringen, og at sekretariatet derfor så seg tvunget til å bruke mye tid på å få bevilgningene i havn. NF framholder på sin side at innsatsen for å skaffe til veie midler til markedsføring ikke gikk utover arbeidet med å mobilisere ulike aktører inn i FÅ15. Dessuten påpekes det at man hele tiden tok høyde for at bevilgningene til markedsføring kunne utebli og at man la opp arbeidet deretter. Slik NF ser det, var den eneste uheldige siden ved problemstillingene rundt markedsføringsarbeidet at enkelte kampanjer ble dårlig forankret som følge av at budsjettet ble klart på et alt for sent tidspunkt.

En følge av at de endelige rammebetingelsene ble klare først tett opp til innledningen av FÅ15 var ifølge NF sine vurderinger at man fikk for lite tid til å forberede og prioritere tilstrekkelig store satsinger som *Nå er det din tur*, vårkampanjen og et eget kampanjeopplegg for stisatsing. Selv om FÅ15 og friluftslivet generelt fikk mye oppmerksomhet i ulike mediekkanaler, nyttiggjorde verken offentlige instanser eller aktører i frivillig sektor seg kampanjen i den utstrekning man hadde sett for seg. Som det også blir belyst nærmere lenger nede i denne evalueringen, kan det siste også ha hatt sin årsak i at det gjennom 2014 bare gradvis klart hvilke økonomiske rammer som forelå og hva slags betingelser som ble knyttet til dem. Sett med NF sine øyne representerte dette en hemsko også med tanke på involvering av sentrale aktører i frivillig sektor. Blant annet framheves det at man ideelt sett burde ha fått klarlagt premissene med tanke på budsjetter fra starten av når arbeidet tok til i slutten av 2013. En av årsakene til dette er at de store organisasjonene legger egne planer allerede tidlig på høsten 2014. Det ville derfor ha blitt lettere å involvere disse i planlegging av kampanjer dersom man med sikkerhet kunne informere om hvilke faktiske muligheter som forelå før organisasjonene hadde egne planer for neste år klare.

Generelt sitter man igjen med inntrykket av at man fra Miljødirektoratets side hadde mindre tiltro til hvilken effekter medieoppmerksomhet i praksis ville ha med tanke på målsetningene for FÅ15. NF oppfattet derfor at man ikke fikk tilstrekkelig forståelse for synspunktet om nødvendigheten av å skape bred oppmerksomhet om FÅ15 som en avgjørende drahjelp for prosjektene. Trolig kan denne motsetningen føres tilbake til at kampanjevirkomhet det her er tale om ikke samsvarer så godt med det rammeverket Miljøverndepartementet som forvaltningsorgan jobber innenfor. I sekretariatet hadde sentrale medarbeidere kompetanse og erfaringsbakgrunn som medvirket til at man i større grad vektla kampanjevirkomhet som en betingelse for at FÅ15-målsetningene skulle oppnås.

De store organisasjonene som sto for flere av de mer omfattende prosjektene uttaler at den generelle oppmerksomheten fra kampanjene NF satte i gang representerte en god drahjelp. Ikke minst blir bruken av sosiale medier framhevet av mange. Selv om det er usikkert hvilke mediekanaler folk først ble gjort oppmerksom på FÅ15 gjennom, er det en kjent sak at folk i økende grad benytter seg av Facebook, Instagram og Twitter for å orientere seg i nyhetsbildet, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Som det går fram av den interne evalueringen (M-607, 2016), viser det forholdet at kampanjer som ble markedsført gjennom Facebook-sider fikk mange følgere betydningen av bruk av sosiale medier. Resultatene av kampanjer og markedsføring er grundig gjennomgått i den interne evalueringen. Vi ser det derfor slik at det ligger utenfor mandatet for denne eksterne evalueringen å gå videre inn i slike vurderinger. Imidlertid er det klart at både Miljødirektoratet og NF med noe ulikt utgangspunkt gir uttrykk for at planlegging og gjennomføring hadde artet seg bedre dersom rammebetingelsene hadde vært mer avklart tidligere.

Mens Miljødirektoratet var tilbøyelig å mene at den viktigste prioriteringen under FÅ15 var prosjekter og tiltak som var egnet til å rekruttere de definerte målgruppene, var kan man få det inntrykket at NF i tillegg la større vekt på at oppslutningen om dette var avhengig av oppmerksomhet i de mediefeltene allmennheten forholder seg til både lokalt, regionalt og nasjonalt. Ikke minst ble det lagt vekt på at aktivt bruk av sosiale media var viktig for å nå ut til så mange grupper som mulig. Samtidig virker det som NF i større grad la vekt på at det overordnede formålet med FÅ15 dreier seg om langsiktig mobilisering og involvering av sentrale aktører som gjennom sin makt, innflytelse, kompetanse og budsjetter påvirker rammebetingelsene for friluftslivet. Her dreier det seg om de store frivillige organisasjonene, så vel som departementer, fylkeskommuner, kommuner og næringsliv. Med andre ord foreligger det en tanke om at mange små prosjekter mister sin langsiktige effekter dersom ikke de overordnede rammebetingelsene følger med.

5 Mobilisering og involvering av aktører i privat og offentlig sektor

Planlegging og gjennomføring av FÅ15 var avhengig av at sentrale aktører både i frivillig sektor og i offentlig forvaltning ble involvert på et tidlig stadium, og at samarbeid og kommunikasjonslinjene mellom NF og disse vidt forskjellige aktørene fungerte godt. Både fra Miljødirektoratet og NF gis det uttrykk for at ett av de mest vellykkede aspektene ved FÅ15 nettopp var at de store organisasjonene ble tidlig involvert, både gjennom deltakelse i arbeidsgruppene og i den rådgivende gruppen som ble opprettet.

5.1 Mobilisering av offentlig forvaltning

I forbindelse med den offisielle åpningen av FÅ15 13 januar sendte statsråd Trine Sundtoft ut brev til alle landets ordførere og oppfordret dem til å delta på i kampanjen «Natt i naturen». Dette fikk sammen med det nasjonale åpningsarrangementet, samt alle de regionale og lokale arrangementene samme dag, stor oppmerksomhet i media. NF vurderer det slik at alt dette til sammen bidro betydelig til mobilisering av kommunene som ikke ville ha funnet sted ellers.

I tråd med forvaltningsreformen i 2010 har *fylkeskommunene* fått et mer omfattende ansvar for folkehelse- og friluftslivspolitik (se f.eks. Halvorsen m.fl., 2016) enn det som var tilfellet forrige gang Friluftslivets år ble arrangert. Ettersom fylkeskommunene nå forvalter betydelige friluftslivsmidler (både statlige og regionale), ble det sett på som viktig å involvere disse som en sentral aktør. Her tenkte man seg at fylkeskommunen kunne ha en koordinerende rolle og fungere som et bindeledd mellom kommuner og de frivillige organisasjonene. I tillegg ble det lagt vekt på at fylkeskommunen fra og med 2014 til og med 2016 var sterkt involvert i Turstiprosjektet, og at man så muligheter for å integrere en forsterket videreføring av dette i FÅ15, gjennom ytelsene fra Gjensidigestiftelsen.

Gjennom folkehelseansvaret har *kommunene* fått en sentral rolle i arbeidet med tilrettelegging for og stimulering til friluftsliv, særlig blant de som er minst aktive (Hofstad, 2014). Under erkjennelse at kommunenes oppgaveløsning avhenger av samarbeid friluftslivsorganisasjoner, har det blitt anført at FÅ15 kunne være en god anledning for kommunene til å videreutvikle denne typen samarbeid.

I utgangspunktet hadde Miljødirektoratet hovedansvar for mobilisering av fylkeskommuner og kommuner, samt for involvering av andre direktorater og departementer. NF sin oppgave som sekretariat var i første rekke å bringe frivillige organisasjoner på banen. Som det går fram i den interne rapporten (M-607, 2016:10), ble det under Miljødirektoratets årlige samling for fylkeskommunene og kommuner høsten 2014, samt gjennom brev, henstilt til fylkeskommuner og kommuner om å involvere seg i FÅ15. I tillegg oppfordret NF og Friluftsrådenes landsforbund de samme offentlige instansen om å gjøre vedtak om å bli henholdsvis et «Friluftslivets år fylke» og en «Friluftslivets år kommune». Kommunene ble også invitert til å delta i konkurransen om å bli kåret til «årets friluftslivskommune».

Mer enn halvparten av norske kommuner er organisert i interkommunale *friluftsråd*. Disse organene utfører et bredt spekter av oppgaver som fysisk tilrettelegging, informasjon og organisert aktivitet. Med tanke på FÅ15, hadde Friluftsrådenes landsforbund (FL) allerede i 2013 tatt initiativer til prosjekter som involverte interkommunale friluftsråd rundt om i landet i samarbeid med en rekke forskjellige aktører. FL ble følgelig definert som en viktig aktør, ikke minst som deltaker i rådgivende gruppe.

Miljødirektoratets inngang til de regionale og kommunale instansene er som tidligere påpekt i stor grad rettet mot offentlige forvaltningsoppgaver. Direktoratets arbeidsmåter begrenses føl-

gelig til enkelte samlinger og utsendelse av informasjon og anmodninger. NFs kompetanse retter seg derimot mer mot kontaktflaten *mellom* regionale og kommunale myndigheter og den frivillige sektoren. I kraft av denne rollen, har NF større anledning til å arbeide mer direkte og løpende gjennom arbeidsgrupper og andre former for direkte kontakt. NF deltok også på enkelte av fylkeskommunes informasjonsmøter (f.eks. Østfold og Sør-Trøndelag) for kommunene og frivillige organisasjoner og koblet i tillegg kommunene på FÅ15 gjennom nyhetsbrev og e-postkampanjer.

I lys av de finansielle og organisatoriske ressursene som finnes i det offentlige, etterlyses det fra flere hold at en organisasjonsform som hadde bidratt til at NF i større grad hadde ressurser og ansvar for mobilisering av fylkeskommuner og kommuner, men også med FNF og friluftsråd utover i landet, spesielt med tanke på å sikre at tilstrekkelig koordinering fant sted og at regionale eller lokale initiativer ble plukket opp og videreført. Før neste korsvei burde man med bakgrunn i dette vurdere å tenke igjennom fordeling av arbeidsoppgaver og ansvarsområder når det gjelder involvering av departementer, direktorater og fylkeskommuner.

De generelle målsetningene med friluftslivets år, samt de spesifikke målene med FÅ15, griper på tvers av den vanlige sektorinndelingen ettersom det også omfatter folkehelse, skolevesen, kulturminner etc. På denne bakgrunnen har aktører i det offentlige og blant de frivillige organisasjonene også reist spørsmål ved om man i tilstrekkelig grad greide å mobilisere relevante statlige myndigheter som f.eks. ulike direktorater og departementer. Riktignok var Helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet invitert til å ta del i den rådgivende gruppen, og kultursektoren var representert der gjennom Riksantikvaren. Utdanningsdirektoratet inntok i praksis her en svært marginal rolle. Dessuten kunne det etterlyses en bredere involvering av kultursektoren, blant annet sett på bakgrunn av at Kulturdepartementet forvalter spillemidler som på ulike måter er relevant for friluftslivet.

5.2 Mobilisering av frivillig sektor

Gitt NF sin sentrale plass i den delen av norsk friluftsliv som omfattes av frivillig sektor, falt det naturlig at deres oppgave var å mobilisere frivillig sektor. I tillegg til friluftslivsorganisasjonene, ble humanitære organisasjoner, kulturvernorganisasjoner, natur- og miljøvernorganisasjoner og innvandrersorganisasjoner invitert til samarbeid gjennom deltakelse i arbeidsgrupper og for noens del som representanter i rådgivende gruppe. I tillegg ble nærings- og interesseorganisasjoner som Statskog, Norges skogeierforbund og Norges Bondelag involvert ut fra tanken at disse virksomhetene og interessene i betydelig grad angår friluftslivet.

Som det går fram av den interne utredningen (M-607 | 2016), mottok de 15 medlemsorganisasjonene i NF informasjon om arbeidet med FÅ15 fra høsten 2013 av. Flere ble rekruttert til deltakelse i idéutviklingen, blant annet gjennom representasjon i arbeidsgrupper. Til sammen var det mer enn 50 organisasjoner som ble invitert til to åpne informasjonsmøter i 2014. Her ble det gitt generell informasjon, redegjort for utlysningen av de ekstraordinære aktivitetsmidlene og rammebetingelsene, samt orientert om planlagte konkrete tiltak og nasjonale satsinger. Totalt skal NF i løpet av hele prosessen ha hatt kontakt med ca. 100 organisasjoner, foreninger og lag. Av disse samarbeidet man aktivt med rundt halvparten.

Aktører i frivillig sektor vi har vært i kontakt med uttrykker jevnt over stor tilfredshet med kommunikasjonsflyten, både i forkant av FÅ15 og under selve året, og med muligheter til å øve innflytelse på prosessen. En motforestilling som vi har registrert fra frivillig sektor er at det til tider ble for mye informasjon å forholde seg til. Selv om dette neppe er ment som en tungtveiende kritikk, kan det tyde på at informasjonsflyten kunne ha vært mer rasjonalisert. Det virker også som det innledningsvis dannet seg et inntrykk i frivillig sektor av at det ble forventet at man primært skulle starte opp nye prosjekter. Dette ser ut til å ha skapt en noe avventende holdning hos enkelte organisasjoner fordi nye initiativer ville kreve mer ressurser enn det man kunne forvente å bli tildelt i form av tilskuddsmidler. Når året nærmet seg ble det imidlertid klarere for de fleste at

satsing på kjerneaktiviteter var fullt forenlig med myndighetenes forventninger i den grad prosjektene var i overenstemmelse med definerte satsingsområder og målgrupper for FÅ15.

5.3 Offentlig sektor på regionalt og lokalt plan: Involvering og samarbeid

Mens det i stor utstrekning var frivillig sektor som sto for gjennomføringen av prosjekter og tiltak ute i landsdelene, var dette avhengig av samarbeid med offentlige myndigheter både på regionalt og lokalt plan. Fylkeskommunene økte sine bevilgninger til friluftsliv fra 57 millioner i 2014 til 64 millioner i 2015, og fordelte totalt 296 millioner til friluftslivs- og nærmiljøtiltak av egne midler, statlige friluftslivsmidler (KLD) og spillemidler. Spillemidler utgjorde også en finansieringskilde. F.eks. kom slike midler friluftslivet til gode ved at de under FÅ15 ble anvendt i lokale tiltak som blant annet inkluderte etablering av nye eller opprusting av allerede eksisterende skiløyper. Når det gjelder mer omfattende prosjekter disponerte Friluftsrådernes landsforbund ca. 1,9 millioner til gjennomføring av Friluftsskoler.

Ved siden av å forvalte viktige tilskuddsmidler, har fylkeskommunen også mulighet til å spille en koordinerende rolle med tanke på initiativer og samarbeid mellom ulike foreninger og instanser. Fylkeskommunene har løst dette noe ulikt. I enkelte fylker har fylkeskommunen vært aktive både med tanke på strategisk bruk av tilskuddsmidler og når det gjelder koordineringsoppgaver. I andre fylkeskommuner har innsatsen ikke strukket seg mye utover et informasjonsmøte for kommuner og deltakelse i regionalt åpningsarrangement, samt ordinær bruk av tilskuddsmidler uten en overordnet plan med tanke på at man var inne i et spesielt år. I slike tilfeller har kommuner og organisasjoner i større grad vært overlatt til seg selv, mens f.eks. friluftsråd underhånden kan ha tatt rollen som et bindeledd. Her må det samtidig understrekes at i fylker med få initiativer fra fylkeskommunens side også finnes mange eksempler på FÅ-tiltak som har kommet i stand gjennom samarbeid mellom lag og foreninger.

Det ser ut til at det også er store variasjoner når vi ser nærmere på i hvilken grad og hvordan kommunene har vært involvert. Mens enkelte kommuner både har tatt initiativer og samarbeidet nært med frivillig sektor i flere prosjekter gjennom året, har andre kommuners bidrag begrenset seg til deltakelse i åpningsarrangementer. I de delene av landet som omfattes av friluftsråd (109 kommuner), har rådernes involvering i FÅ15 også variert en del både med tanke på omfang og prioriteringer. Til dels har nok dette å gjøre med at de ulike rådene fra skiller seg noe ad med tanke på satsingsområder og samarbeidsrelasjoner. Mens Forum for natur og friluftsliv (FNF) hatt en sentral plass i FÅ15 enkelte steder i landet, finnes det også eksempler på fylker der FNF har vært lite involvert. Årsakene til disse forskjellene kan, som det blir belyst nærmere nedenfor, være sammensatte.

5.3.1 Troms fylkeskommune – suksessfaktorer

I denne sammenhengen kan det se ut til at de valgene Troms fylkeskommune gjorde kan framstå som ett av de mest vellykkede eksemplene på gode løsninger. Sammen med Forum for natur og friluftsliv (FNF) og friluftsrådene arrangerte fylkeskommunen på et tidlig stadium et dagseminar² der de frivillige organisasjonene ble informert og tatt med på råd. Her var også politisk ledelse og administrasjon i kommunene deltakere. Under seminaret ble det orientert om rammene og føringene for FÅ15. Videre diskuterte man hvilke muligheter de enkelte instansene og organisasjonene hadde med tanke på deltakelse og samarbeid. Som et resultat av dette ble det laget en egen Troms-plan for gjennomføringen av Friluftslivets år. Et viktig ledd i denne strategien var at Troms fylkeskommunen økte bevilgingen til driftsmidler (stillinger) slik at FNF kunne realisere det koordineringsansvaret man hadde blitt tildelt. Fylkeskommunen bidro også med ekstra midler til friluftsrådene, noe som hadde stor betydning for etableringen nye friluftsråd og konsolideringen av eksisterende i Troms fylke. I løpet av året ble Midtre Hålogaland (tidligere Ofoten) og

² <http://www.fnf-nett.no/file=9810>

Nord-Troms friluftsråd etablert og utgjør sammen med Midt-Troms og Ishavskysten i alt 4 friluftsråd i fylket, noe som innebærer at alle kommuner er med. Samtidig understrekes det at midler fra stiftelser og næringslivet også spilte en avgjørende rolle. Sparebanken Nord-Norge bidro f.eks. med friske midler under FÅ15 med hovedsatsning på gapahuker og tilrettelegging.

5.3.2 FNF sin rolle

Selv om Troms fylke representerer et godt eksempel, må vi ta høyde for at alt ikke kan eller bør gjøres på identiske måter i alle fylker. FNF har en rolle som ikke uten videre egner seg som med tanke på koordineringsrollen ved den i utgangspunktet er avgrenset til oppgaver rettet mot å ivareta friluftslivs- og naturvernorganisasjonenes interesser overfor offentlige myndigheter. Dessuten varierer det i hvilken grad FNF oppfattes om en god og samlende representant for alle relevante organisasjoner og foreninger. I et fylke har f.eks. rovviltsspørsmål skapt problemer for samarbeid mellom FNF og en del interesseorganisasjoner. I de tilfellene FNF har *standing* som en samlende instans, har dette organet noen steder likevel utvidet oppgavene sine ved at de fungerer som en koordinere instans også på andre felt. NF uttrykker i den forbindelse at man fra starten av i større grad burde ha lagt opp til en involvering av FNF i de områdene der det var mest naturlig. I hvilken grad denne instansen vil fungere godt i en slik sammenheng kan imidlertid også avhenge både av interesser hos personer som bekler posisjonene der og i hvilken utstrekning det fra før er etablert gode relasjoner mellom FNF og de ulike organisasjonene som hører til under paraplyen.

5.3.3 Friluftsrådernes sin rolle

Et friluftsråd er et fast samarbeid mellom to eller flere kommuner, samt frivillige organisasjoner. Til sammen er det 24 interkommunale friluftsråd som omfatter totalt 190 medlemskommuner og 98 medlemsorganisasjoner. Friluftsrådernes hovedoppgaver er å sørge for at friluftslivet får en regional prioritering og at kommunene sikres kompetanse på friluftsliv blant annet når det gjelder sikring av friluftslivsarealer, tilrettelegging for friluftsliv, kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder, ved grunneieravtaler i forbindelse med stier, skiløyper etc. Friluftsrådene kan også drive med informasjon om friluftsliv og aktivitetstiltak (som f.eks. friluftsskoler). Rundt om i landet har de interkommunale rådene gjerne noe forskjellige fokus. Mens noen retter mye av arbeidet mot skoleverket, vier andre oppgavene mer til arbeid med sikring av friluftslivsområder. Som følge av dette vil det alltid være forskjeller mellom de ulike rådene med tanke på hvor godt prioriteringene i et Friluftslivets år passer inn.

Mens enkelte friluftsråd har vært svært sentrale samarbeidspartnere i flere arrangementer og prosjekter i løpet av FÅ15, har andre hatt en mer avgrenset deltakelsen gjennom videreføring av definerte kjerneoppgaver som f.eks. friluftsskoler. Slike variasjoner viser trolig at de ulike friluftsrådene rundt om i landet fra før har etablert forskjellige praksiser og prioriteringer av arbeidsoppgaver.

Som det gikk fram ovenfor, tjener Troms fylke som eksempel hvordan friluftsrådene aktivt ble trukket inn i fylkeskommunens strategi. Men også i andre områder har samarbeidet mellom friluftsråd og regionale myndigheter vært godt. Et eksempel er Oslofjorden friluftsråd, som omfatter 4 fylker og 18 kommuner. Her ble det ansett som naturlig at dette friluftsråd fungerte som slags bindeledd eller samlingspunkt for en større region. Rådet har vært involvert i flere prosjekter over et stort område, og i samarbeid med en hel rekke kommuner og frivillige organisasjoner. Det store bildet ser uansett ut til å preges av at friluftsrådene jevnt over har vært aktive både i samarbeid med kommuner og med lag og foreninger som DNT, 4H, JFF og Røde Kors om flere forskjellige prosjekter.

5.3.4 Kommunenes rolle

I alt 9 kommuner er registret som søkere og mottakere av ordinære tilskuddsmidler til ett eller flere FÅ15-tiltak. En av disse kommunene, Marker, mottok midler fra fylkeskommunen for å koordinere FÅ-arrangementer og tiltak i kommunen og utarbeide og offentliggjøre en eget oversikt over dette³. En annen kommune, Audnedal, mottok tilskudd til etablering av *TellTur*-poster i samarbeid med Lindesnesregionens friluftsråd. Et tredje eksempel er Risør kommune som inngikk i et tett samarbeid med Friluftsrådet sør rundt en rekke forskjellige FÅ-relevante tiltak, og der kommunen blant annet bisto med søknader om tilskuddsmidler.

Trolig har mange kommuner vært involvert i på lignende vis uten at det har blitt søkt midler om FÅ-merkede tiltak. Rammene for denne evalueringen har imidlertid ikke gjort det mulig å framskaffe en oversikt over dette. Samtidig finnes det indikasjoner på at kommunenes rolle også har variert en god del. Mens det i mange tilfeller begrenser seg til deltakelse i åpningsarrangementer og ordførerturer, har andre initiert egne prosjekter eller deltatt som sentrale støttespillere for frivillige organisasjoners prosjekter. Blant annet finnes det flere eksempler på at frisklivssentra-ler, men også frivillighetssentre, har vært sentrale samarbeidsaktører i lokale tiltak som frivillige foreninger står bak.

I forkant av 2015 oppfordret NF sammen med Friluftsrådernes landsforbund kommunene til å gjøre vedtak om å erklære seg selv som *Friluftslivets År kommune*⁴. Forutsetningen for å delta i konkurransen var at man forpliktet seg til å støtte opp om lokale arrangement og aktiviteter i FÅ15, vektlegge hensyn til friluftsliv i kommunens planarbeid, stimulere kommunens barnehager og skoler til å bruke naturen til lek og læring, satse på stien som aktivitetsanlegg, bruke friluftsliv som et positivt virkemiddel i kommunens folkehelsearbeid, arrangere Ordførerens tur, samt stille opp til bål samtale eller annet møte med friluftslivsorganisasjonene i kommunen. I alt var det 123 kommuner fordelt på samtlige fylker som meldte seg om FÅ15-kommune. Det er verdt å merke seg at mens det i noen fylker bare dreier seg om en liten andel av kommunene, skilte Troms seg ut ved at 22 av totalt 24 kommuner erklærte seg som FÅ-kommuner⁵. Dette må trolig sees i lys av hvordan fylkeskommunen gjennom FNF tok et tidlig og strategisk grep, slik det er omtalt ovenfor.

Lier kommune ble for øvrig kåret til årets friluftslivskommune i 2015. Denne kommunen skilte seg blant ut ved å opprette et halvt årsverk til arbeid med friluftslivets år i 2015. Blant kommunene som deltok i konkurransen om å bli Årets friluftslivskommune var det mange som forsterket eksisterende tiltak, som informasjon, merking av stier og organiserte aktiviteter og etablerte nye tiltak som blant annet fotokonkurranser i anledning FÅ15 (M-607 | 2016:27). Samlet utgjør disse tiltakene et mangfoldig spekter av aktiviteter, arrangementer og andre tiltak som bidro til å markere FÅ15. I anledning FÅ15 ble kommunene også oppfordret av Klima- og miljøministeren til å kåre sitt mest attraktive friluftsområde. Totalt 78 kommuner gjennomførte en slik kåring.

³ <https://marker.custompublish.com/getfile.php/3016412.2024.drbywuppp/Friluftslivets+%C3%A5r+2015+Program.pdf>

⁴ Brev til alle landets kommuner fra Friluftsrådernes landsforbund

⁵ <http://www.norskfriluftsliv.no/100-friluftslivets-ar-kommuner-2/>

5.4 Frivillig sektor: Involvering og samarbeid

Mange instanser ble involvert i prosessen rundt FÅ15 gjennom deltakelse i arbeidsgrupper og i den rådgivende gruppen. På denne måten fikk oppnådde NF å få innspill fra og komme i dialog med en rekke relevante frivillige organisasjoner og offentlige instanser på et tidlig tidspunkt i prosessen. De aller fleste involverte vi har vært i kontakt med uttrykker stor tilfredshet med dette og understreker at de oppfatter at de hadde stor grad av innflytelse på prioriteringer og strategiske valg.

Organisasjoner som var medlemmer av rådgivende gruppe gir på sin side uttrykk for at de var fornøyd med hvordan denne formen for deltakelse artet seg. Gruppen var viktig ved at den fungerte som et kontaktledd mellom de store organisasjonene, men også mellom disse organisasjonene og de offentlige institusjonene som var med. Videre erfarte man at deltakelse i rådgivende grupper medførte innflytelse på grunntrekkene i hvordan FÅ15 ble utformet når det gjelder satsingsområder og målgrupper. De ulike aktørene som var involvert i de arbeidsgruppene erfarte at de fikk en viss innflytelse gjennom dialogen som denne deltakelsen muliggjorde. Ikke desto mindre har en del røster anført at de synes at NF ga arbeidsgruppen som befattet seg med kommunikasjon- og markedsføringsdelen for stor oppmerksomhet, mens arbeidet med utforming av andre prosjekter, som f.eks. stisatsningen, ble noe forsømt. Enkelte har også anført at arbeidsgruppene bar for mye preg av idémyldring og at man i mindre grad fikk være med på beslutningsprosesser. På dette punktet kan det imidlertid virke som organisasjoner og foreninger ikke er helt samstemte. Dette har trolig å gjøre med at det eksisterer ulike forventninger om hvor stor innflytelse ens egen organisasjon burde ha. Mens enkelte organisasjoner er svært sentrale i norsk friluftslivspolitik, har organisasjoner som i utgangspunktet arbeider med andre felt trolig noe mindre forventninger i så måte.

Involveringen av et vidt spenn av aktører i prosessene som arbeidsgruppe og rådgivende gruppe representerte har uten tvil hatt stor betydning for FÅ15. Samtidig har det også bidratt til at prosesser har blitt tid- og arbeidskrevende ettersom mye måtte gå gjennom mange instanser. Som representer for NF påpeker, finnes det her en balansegang som det er viktig å finne fram til. En styringsgruppe satt sammen av et mindre utvalg av sentrale aktører kunne derfor muligens ha fungert mer effektivt både med tanke på organisering og kommunikasjon. På den andre siden framheves det fra NF sin side at systemet med rådgivende gruppe og arbeidsgrupper også fungerte fint som et kvalitetssikringssystem, samtidig som man fikk innspill og synspunkter som var viktige med tanke på hvilke kapasiteter og interesser de ulike bidragsyterne rådte over.

5.4.1 Markedsføring og kampanjer

Det virker som det er stor grad av enighet om at de nasjonale kampanjene, som NF la mye arbeid og ressurser i, fungerte som en generell drahjelp for de forskjellige prosjektene, tiltakene og arrangementene som kom i stand i løpet av FÅ15. Kampanjevirkosomheten førte til at allmennheten ble oppmerksomme på at 2015 var Friluftslivets år, samtidig som fokuset på friluftsliv generelt økte. Inntrykket er også at de fleste er rimelig tilfreds med hvordan NF holdt kontakt med ansvarlige for FÅ15-prosjektene og at man fikk dekket behov man hadde når gjaldt råd og bistand med tanke på markedsføring og gjennomføring.

Spesielt de store organisasjonene har gjort aktivt bruk av markedsførings- og profileringsmateriellet de ble tilbudt av NF. Her varierer det imidlertid i hvilken grad de ulike organisasjonene hadde en strategi for dette utover å bruke FÅ15-logoen m.m. i eget informasjons- og annonsemateriell. Spesielt knytter det seg usikkerhet til i hvilken grad alle lokale arrangementer ble promotert som del av FÅ15, og om det ble forstått slik av deltakere og publikum. Ikke minst gjelder dette allerede etablerte tiltak og arrangementer som ble gjort til en del av FÅ15. I denne forbindelsen har det for øvrig vært reist kritikk mot aktivitetskalenderen som NF opprettet. Som det går fram av den interne utredningen (M-607 | 2016:18) ble denne benyttet i svært varierende grad. Mens en av årsakene kan være mangelfull informasjon om kalenderen, samt en tungvint teknisk løsning, blir det fra de organisasjonene, foreningene og lagene vi har vært i kontakt med

også framhevet at de selv har egne annonseringssystemer. Bruk av kalenderen ble derfor oppfattet som unødvendig ekstraarbeid. Det hersket også usikkerhet om i hvilken grad denne annonseringsformen rent faktisk ville nå fram til målgruppene for egne arrangementer.

Videre tyder mye på at de ulike prosjektene og tiltakene i varierende grad forholdt seg til kampanjer og markedsføringsopplegg. Som det går fram av den interne utredningen (M-607, 2016:21) festet det seg en oppfatning blant organisasjonene om at NF gjennom f.eks. aktivitetskampanjen på vårparten skulle fronte organisasjonenes egne prosjekter og tiltak. Intensjonen fra NFs side var imidlertid at organisasjonene selv skulle ta i bruk kampanjens materiell for å markedsføre FÅ15. I lys av intervjuer vi har gjort, stemmer det nok delvis at intensjonene ikke ble godt nok formidlet. Samtidig har det fra ansvarlige for både nasjonale prosjekter og lokale arrangementer blitt framholdt at man fant det for arbeidskrevende å inkorporere kampanjeopplegget i egen virksomhet.

På den ene siden innså organisasjonene fordelene man kunne oppnå gjennom å profilere egen virksomhet som del av FÅ15-opplegget. Ikke desto mindre, og til tross for ekstra tilskuddsmidler, kommer FÅ-aktiviteten og ikke minst kampanjeopplegget ofte tillegg til organisasjonenes kjernevirksomhet. Derfor handlet det for dem som var direkte ansvarlig for de enkelte arrangementene ofte om å rasjonalisere med innsatsen for å minske arbeidsbyrden. Som en følge av dette kom FÅ-profileringen noen ganger i annen rekke. I de mange tilfellene der FÅ-tiltakene representert en videreføring av kjerneaktivitet forekom det nok også at man ikke uten videre så behovet for en ekstra markering. I et tilfeldig internett søk i regionale og lokale aviser kommer det fort fram mange eksempler på at FÅ15-arrangementer er beskrevet med referanse til lokale arrangører, men uten at FÅ15 er nevnt på noen måte.

5.5 Samarbeid og organisering på regionalt og lokalt plan

Ettersom samarbeid mellom organisasjoner var et kriterier for tildeling av ekstra tilskuddsmidler, har dette bidratt til at det i forbindelse med FÅ15 ble etablert nye samarbeidsrelasjoner, men også til at allerede etablerte relasjoner ble styrket. Gjennom intervjuene har det også blitt gitt flere eksempler på at nye samarbeidskonstellasjoner har fortsatt inn i 2016. Det er imidlertid grunn til å merke seg at det utover de prosjektene som fikk støtte gjennom den ekstra tilskuddsordningen også har forekommet mye samarbeid. Rammene for denne evalueringen gir ikke grunnlag for å skaffe en fullgod oversikt over dette. Like fullt danner det seg et inntrykk av at samarbeidsrelasjonene har vært flere og har involvert et større mangfold av aktører i de tilfellene der man har fått til en strategisk koordinering på fylkesplan (som i Troms) eller på annet regionalt plan (som f.eks. Oslofjorden), enn i områder der en slik koordinering har vært svakere.

5.5.1 Troms fylke som eksempel

I Troms fylke leverte FNF sammen med friluftsrådene en fellessøknad om tilskudd til lokalarangementer, samt til anskaffelser og distribusjon av materiell til åpningsarrangementer rundt om i fylket. Her savnet man i noen grad at NF sørget for slikt materiell. Utover dette uttrykkes det tilfredshet med relasjonen til NF sin måte å utøve sin sentrale operative rolle på.

Fra FNF Troms side ble det påpekt at informasjonsflyt er viktig gjennom alle leddene, og at et regionalt og koordinerende mellomledd kan være viktig for å oppnå en felles forståelse av mål og mening med Friluftslivets år. Man mente at modellen i Troms har fungert bra, der FNF sammen med friluftsrådene og fylkeskommunen har tatt et koordinerings- og pådriver ansvar ovenfor kommuner og organisasjoner. Som en del av FÅ15-satsingen ble det sørget for at nye friluftsråd ble dannet slik alle kommunene i fylket ble medlemmer i et slikt råd. Dette skal ifølge FNF Troms også gjort det lettere å følge opp målsetningene om å involvere alle fylkets kommuner som deltagende aktør i FÅ15.

FNF Troms la aktiviteter inn i FÅ15-kalenderen, men har ikke oversikt over hvor mye den ble brukt. Utover dette oppgis det at FÅ fikk mye oppmerksomhet i media, med mer enn 400 oppslag

i Troms. FÅ15 ble bevisst brukt som et moment til å løfte friluftslivet ytterligere i Troms og danne tettere samarbeid.

Videre har FÅ15 etter FNF Troms sin vurdering hatt betydning for fylkets utforming av regionplanen for friluftsliv, vilt og innlandsfisk. Det gjelder særlig utformingen av handlingsprogrammet⁶ som ble utarbeidet i 2015. Handlingsprogrammet var tema på en egen erfaringskonferanse i november 2015, og flere av tiltakene og samarbeidsrelasjonene som ble utviklet i FÅ15 ble inkludert i handlingsprogrammet og den regionale planen som ble vedtatt på våraparten 2016. Samlingene som fant sted i forbindelse med FÅ15 ble videreført i 2016, og ambisjonene er å utvikle dette til å bli en fast møteplass for friluftslivet i Troms som er kommet for å bli.

Et annet resultat av FÅ15 i Troms er *Ildsjelprisen* som ble opprettet i 2015, og som blir videreført i påfølgende år. I Troms har man også registrert stor vekst i medlemstallene for DNT og Naturvernforbundet i fylket siden FÅ 2015 startet. *Ut-og-plukk*, en nettside etablert av alle Friluftsrådene i Nord-Norge⁷, var ett av de nye tiltakene det ble jobbet med i FÅ15. Det har som mål å motivere til og informere om høsting av naturressurser. Prosjektet ble lansert for brukerne i 2016. I løpet av FÅ15 fikk 6 nye kommuner et turkasseopplegg, noe som det er all grunn til å regne med vil bli videreført i tiden framover. FNF Troms hadde en sentral rolle i gjennomføringen av Friluftslivets uke med 50 arrangement i 21 kommuner i Troms, med mer enn 2000 deltakere, samt *#nattinaturen* i 12 kommuner. I nært samarbeid med friluftsrådene ble det gjennomført ordførerturer i 23 kommuner. I tillegg hadde friluftsrådene hovedansvar gjennomføringen av 32 friluftsskoler med til sammen 592 deltakere.

---

⁶ <http://halogaland-friluftsrad.no/file=1467>

⁷ <http://www.utogplukk.no/om-oss>

6 Tiltak uten ekstra tilskuddsmidler

Det ble gjennomført en rekke større og mindre prosjekter i løpet av FÅ15 uten ekstraordinære tilskuddsmidler. Disse prosjektene varierer i omfang fra større landsomfattende tiltak basert på store budsjetter og med mange deltakere til små, lokale dagsarrangementer med en håndfull deltakere. Det ligger utenfor rammene av denne evalueringen å gi en fullgod oversikt og vurdering av alle disse tiltakene. Ut fra hvilke organisasjoner eller foreninger som er arrangører, samt betegnelsen på tiltakene, later det til at blant totalt 530 registeret prosjekter og tiltak som mottok ordinære tilskuddsmidler var det minst 40 større eller mindre fritidsfiskerelaterte tiltak. Mange av disse var med barn, kvinner og innvandrere som målgrupper. Det bare et par håndfull tiltak der betegnelsen vitner om fokus på kulturminner. Ca. 40 tiltak hadde betegnelser der det klart gikk fram at barn var målgruppe. Omtrent dobbel så mange rettet seg mot familier spesielt. Om lag 20 prosjekter hadde innvandrere, flerkulturell eller minoritet i tittelen. Utover dette er det en rekke tiltak og arrangementer som trolig favner ett eller flere av disse målgruppene og temaene selv om det ikke går fram av arrangementstittelen.

De 5 prosjektene som er valgt ut for denne evaluering har blitt trukket fram delvis ut fra hensynet til en viss geografisk fordeling, samt med tanke på å inkludere både mindre og mer omfattende prosjekter og prosjekter som både er landsomfattende og rent lokale. Siden dette dreier seg om prosjekter som er vidt forskjellige i omfang og organisering, er det ikke formålstjenlig å presentere dem etter en egen mal. Nedenfor presenteres derfor en beskrivelse av 5 ulike tiltak som illustrerer variasjoner, samtidig som det blir vurdert i hvilken utstrekning de enkelte prosjektene omfavner definerte målgrupper og satsingsområder og i hvilken utstrekning prosjektene ellers plasserte seg innenfor FÅ15-rammene med tanke på profileringsmaterieell etc.

Det varierer stort i hvilken grad prosjektene knyttet seg til FÅ15. Samtidig gis det her eksempler på både større og mindre prosjekter som var basert på utstrakt samarbeid mellom frivillige foreninger og mellom frivillige foreninger og offentlige etater.

6.1 Historiske vandringsruter

Riksantikvaren sto i samarbeid med DNT for prosjektet «Historiske vandreruter»⁸ som ble startet opp i 2012. Formålet var å øke kjennskapen til og bruken av gamle ferdselsruter med kulturhistoriske og friluftslivsmessig kvaliteter. Arbeidet med etablering av historiske vandringsruter startet i 2012. Man så FÅ15 som en god anledning til å få ting på plass, og det ble satt et mål om åpne 10 slike i 2015. Av til dels ulike grunner var det tre av disse som ikke lot seg realisere dette året. Riksantikvaren finansierte prosjektene og overførte midler til samarbeidspartneren DNT. Det ble avsatt om lag 100 000 til hver rute. I tillegg kommer det mye egeninnsats.

(1) *Flyktningeruta* (Oslo/Akershus) strekker seg fra Oslos østkant til Eidskog ved grensen til Sverige og tar utgangspunkt i én av rutene som ble brukt av kurer- og flyktningeruter under andre verdenskrig. Ruta har vært merket siden 1995 og ble nymerket og lansert som en av de 7 historiske vandrerutene.

(2) *Jacobinerruta* er en kombinert vandre- og rotur i Drøbaksundet med fokus krigsminner og fiskerihistorie.

(3) Ruten gjennom fjellpasset *Kamperhamrane* retter oppmerksomheten mot den gamle ferdselsvegen over fjellet mellom Gudbrandsdalen og Styr. Langs denne ruta inngår gamle steintrapper som ble restaurert av nepalesiske sherpaer i 2013.

(4) *Turistvegen* over Folgefonna (Hordaland) utgjør en fottur som følger i sporene etter de europeiske turistene fra Maurangerfjorden til Sørfjorden i Hardanger over Folgefonna på 1800-tallet.

⁸ https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/id/418960/Landskap_verdiskaping_Utvidet%20rapport.pdf

(5) *Telegrafruta* strekker seg fra Bjøllånes i Rana, over Saltfjellet til Russånes i Saltdal i Nordland fylke, og er resultat av telegraflinjen som ble strukket over Saltfjellet i 1860-årene.

(6) *Finnskogrunden* er ca. 50 km lang og går på stier og veier gjennom Finnskogen. Langs ruta er det kulturminner fra steinalderen og fram til nyere tid, blant annet flere godt bevarte finnetorp.

I tillegg til disse seks rutene ble *Brudleruta* mellom Sirdal og Kvinesdal på Josdalsheia i Vest-Agder, som følger spor etter et brudefølge, åpnet i 2016.

Langs disse rutene finnes informasjon om historie og kulturminner. Medlemmer i Geocaching Norge har i samarbeid med Riksantikvaren og DNT lagt ut flere hundre *cacher* langs rutene, dvs. en liten boks eller annen beholder som man finner via en Geocache-app eller GPS. Beholderen inneholder en eller flere «hemmelige» gjenstander som kan byttes med noe annet, og en loggbok hvor man signerer at man har funnet cachen. I noen av cachene langs de historiske vandruterene vil man kunne finne små samle-mynter med Historiske vandruter-logoen. Dette kan sammenlignes med orientering, men man finner frem ved hjelp av en håndholdt GPS eller Geocaching-app i stedet for kart og kompass. I egne beholdere langs rutene finnes loggbøker turgåere kan signere for funn av utlagte cacher, som f.eks. små samle-mynter med Historiske vandruter-logoen.

Gjennom søk på internett går det fram at åpningen av de historiske vandringsrutene har fått en del oppmerksomhet i lokalpresse. Imidlertid har det i liten grad har gått fram at åpningen inngikk som del av FÅ15. Informasjon om rutene finnes som turforlag på Ut.no. Det har ikke latt seg gjøre å skaffe tilveie tallmateriale når det gjelder bruken av disse rutene. DNT arrangerer imidlertid fellesturer. F.eks. arrangerte DNT Finnskogen og Omegn sammen med DNT Kongsvinger og Eidskog en felles tur langs Finnskogrunden sommeren 2016. Flyktningeruta inngikk i Østmarka Trail Challenge i 2016, mens ruten også framheves i Skiforeningens løypenett i Østmarka. DNT bruker også denne ruta til overnattingsturer for medlemsgrupper fra ulike lokallag rundt om i landet. Det er opprettet en egen Facebook-side⁹ med mye aktivitet for Telegrafruta, mens Bodø og omland turistforening arrangerte fellestur langs ruta høsten 2016.

Gjennom omtaler i media, på diverse nettsider og Facebook-vegger ble de ulike rutene i varierende grad ble promotert som del av FÅ15. Her savnes det en mer koordinert markedsføringsinnsats, ikke minst sett i lys av prosjektets betydning for å knytte friluftsliv og kulturminner sammen. Riktignok finnes det andre prosjekter og tiltak som på ulike måter har satt fokus på kulturminner. I disse tilfellene er kulturminner likevel som oftest bare én av flere tilleggsfaktorer. Når det gjelder Historiske vandringsruter er kulturminner selve hoveddimensjonen. I den forstand er det her snakk om et enestående prosjekt i FÅ-15 sammenheng, i det minste blant de større og landsomfattende tiltakene. Mens enkelte ruter er lett tilgjengelige, er andre mer krevende og ikke uten videre velegnet for barn eller folk med bevegelseshemninger.

6.2 Friluftslivskarusellen 2015 i Vardø

Vardø Friluftslivsforening ble etablert i 2010. Fram til og med 2014 ble det arrangert ulike turer og andre friluftslivsrelaterte opplegg for innbyggerne i Vardø. Arrangementene er åpne for alle, men foreningen baserer seg på støttemedlemskap. I 2016 var det ca. 40 støttemedlemmer som hver betaler fra 100 kroner og oppover årlig. Med økte tilskuddsmidler fra FEFO og Finnmark fylkeskommune etablerte foreningen i 2015 *Friluftslivskarusellen*. Tiltaket innebærer en hel rekke ulike aktiviteter rettet spesielt mot barnefamilier, men også mot ungdomssegmentet. Foreningens virksomhet ble gjennom dette omfattet av et eget konsept og dessuten preget av et mer strategisk rettet arbeid mot målgruppene. I den sammenheng legger man vekt på at aktivitetene skal være varierte og at ulike former for turer skal bidra til at barn og unge får økt kunnskap om de ulike aspektene ved ferdsel ute i naturen. Foreningen opplevde en økt opp-

⁹ <https://www.facebook.com/Over-Saltfjellet-langs-Telegrafruta-1495123344118901>

slutning om arrangementene i løpet av 2015 og mener å se at dette har fortsatt inn i 2016. Aktivitetene får mye oppmerksomhet i lokal presse, samtidig som foreningen annonserer og omtaler aktivitetene sine på egen Facebook-vegg. Lederen av foreningen oppgir at FÅ15 ble omtalt i forbindelse med de enkelte arrangementene i 2015, men at de ikke promoterte FÅ15 spesielt. Han opplyser at de ikke hadde vært i kontakt med NF eller andre med tanke på bruk av profileringsmateriell eller lignende. I 2016 har Vardø Friluftsförening mottatt støtte fra Sparebankstiftelsen for å videreføre Friluftslivskarussellen.

6.3 Aksjon turmål Gran 2015

Aksjon Turmål Gran 2015 er et samarbeid mellom Gran frivillighetssentral og Gran kommune, og pågikk i 2015 i perioden fra 7. april – 7. oktober. En rekke lag og foreninger var involvert som samarbeidspartnere (Hadeland Turlag, Brandbu Idrettsforening, Midtre Brandbu UIL, Vestre Gran Idrettslag, Hadeland Museumslag, Naturvernforbundet i Gran og Lunner). Alle de til sammen 18 turarrangementene¹⁰ som ble avviklet i 2015 fant sted med turleder/kjentmann fra disse samarbeidspartnerne. Gran kommune publiserte et «startkort» med informasjon om turer, samt tid og sted for oppmøte. Deltakere mottar kvittering for deltakelse når turen er fullført. På alle turmålene er det satt opp et skilt med Aksjon Turmål og hengt ut merketenger til bruk for premiering (12 merker for voksne og 6 for deltaker under 15 år) gir premie. Turene ble i tillegg til brosjyre fra kommunen annonsert i lokalavisen. Videre ble hver enkelt tur annonsert og beskrevet på en egen Facebook-side med litt under 400 medlemmer (november 2016) der det var linket til FÅ15 sin hjemmeside under hver annonsering. Aksjon Turmål Gran 2015 utmerker seg både ved utstrakt samarbeid mellom kommunen og en hel rekke frivillige organisasjoner og ved at det ble satt fokus på lett tilgjengelig friluftsliv i nærmiljøet.

6.4 Stabbursnes Naturhus og Museum

Stabbursnes Naturhus og Museum (SNM) ble etablert i 1990 som nasjonalparksenter for Stabbursdalen nasjonalpark, men også med oppgaver som informasjonssenter for natur og kultur i Finnmark generelt. Siden 1992 har det blitt arrangert årlige naturvandringar med målsetningen om å bidra til å skape en økt natur- og kulturforståelse blant innbyggerne i regionen. Under turene fokuserer naturveilederne på ulike natur- og kulturhistoriske emner. Senteret huser også en utstilling som tematiserer natur og kultur i Finnmark fylke generelt og Stabbursdalen og samisk kultur spesielt. Ved siden av ulike turer og vandringar med forskjellige tematiske fokus, inkluderte arrangementene kurs og foredrag om natur- og kulturhistoriske emner. Det tilbys en rekke forskjellige undervisningsopplegg til skoler og barnehager. I løpet av et enkeltstående år omfatter dette mer enn 1 200 barnehagebarn.

I 2015 arrangerte SNM en rekke tur- og kursopplegg som ble annonsert som en del av FÅ15, både på egen hjemmeside¹¹ og på Facebook-vegg (nærmere 700 følgere per november 2016). Det var også satt inn annonser i lokal presse, lokalavisene hadde flere oppslag rundt arrangementene. Til sammen dreide det seg om over 20 arrangementer, inkludert deltakelse i åpningsarrangementet i Lakselv 13. januar. SNM brukte FÅ15 til å profilere egen virksomhet og tilskuddsmidlene ble brukt strategisk for øke antall arrangementer og omfanget på oppslutningen blant publikum.

¹⁰ http://www.gran.kommune.no/Documents/Aksjon%20turm%C3%A5l_2015.pdf

¹¹ <http://www.stabbursnes.no>

6.5 Røde Kors sine ulike FÅ15-aktiviteter

I tillegg til «Til topps» -prosjektet som Røde Kors fikk ekstraordinære tilskuddsmidler til i 2015, stod organisasjonen bak en rekke større og mindre tiltak og arrangementer rundt om i landet. Her kan nevnes «BARK» (Barnas Røde Kors med 82 lokallag der friluftslivet vektlegges særskilt), «Ferie for alle» (ferietilbud til familier som ikke har råd til feriereiser) og «Himmel og hav» (for rusavhengige). Tiltakene inkluderer trimgrupper og turaktiviteter for å motvirke ensomhet og utenforskap. Røde Kors driver også nettverksarbeidet i kommunene gjennom oppsøkende virksomhet for å oppmuntre til deltakelse i utendørs aktivitet i nærmiljøet. I tillegg har mange Røde Kors-lag vært engasjert i friluftslivsarbeid ved asylmottak. Røde Kors Hjelpekorps har en egen satsing for ungdommer mellom 13 og 16 år gjennom *Røde Kors Friluftsliv og Førstehjelp*, RØFF. RØFF var svært aktive under FÅ15, med mange arrangementer som ble linket til *Nattinaturen* og *Nå er det din tur*-kampanjene. Røde Kors har også i mange tilfeller inngått i samarbeid med andre frivillige organisasjoner, friluftsråd og kommuner. I tabell 1 nedenfor vises en oversikt over FÅ15-tiltak i regi av Røde Kors som baserte seg på ordinære tilskuddsmidler under FÅ15. Oversikten viser at det til sammen var ca. 13 500 deltakere fordelt på 18 mindre og større prosjekter. Flere av disse tiltakene har folk med innvandrerbakgrunn som målgruppe.

Tabell 1 Oversikt over FÅ15-tiltak i regi av Røde Kors som fikk ordinære tilskuddsmidler under FÅ15.

Avdeling/ lag	Tiltak	Antall deltakere
Gressvik Røde Kors	Turer tur for eldre og handicappede	4 500
Vest-Agder Røde Kors	Ferie for alle Haraldvigen	457
Vest-Agder Røde Kors	Flerkulturelt sommertreff på Haraldvigen	100
Vest-Agder Røde Kors	Friluftsliv Ambassadørene	2 000
Vest-Agder Røde Kors	Kick Off 2015 - Friluftscamp med mening	32
Haugesund Røde Kors	Barnas Røde Kors	400
Søndre Land Røde Kors	Friluftslivsaktiviteter for barn og voksne med innvandrerbakgrunn	268
Grimstad Røde Kors/Kilandsenteret	Abborfiske mm	432
Grimstad Røde Kors/Kilandsenteret	Hyttetur m/kano og innlandsfiske	61
Haugesund Røde Kors	Friluftscamp	1 590
Kongsberg Røde Kors	Skikurs for flyktninger og asylsøkere i Kongsberg	500
Nordreisa Røde Kors	Friluftsliv BARK	80
Norges Røde Kors	Aktiviteter i friluft for inaktive grupper	620
Norges Røde Kors	Røde Kors friluftsliv og førstehjelp (RØFF)	75
Oslo Røde Kors / Cafe Condio	Oppdag friluftslivet	500
Ringerike og Hole Røde Kors	Friluftslivsaktivitet for flyktningfamilier	45
Rogaland Røde Kors	Til Topps Rogaland 2015	200
Haugesund Røde Kors	Friluftscamp	1 590
Samlet antall deltakere		13 450

7 Prosjekter med ekstraordinære tilsagnsmidler

Blant til sammen 90 søknader om midler ved tilsagnsfullmakt ble de 15 millionene som ble avsatt til formålet distribuert til totalt 31 prosjekter fordelt på 21 søkere. Dette representerer et vidt spekter av nasjonale satsinger i regi av både tradisjonelle friluftslivsorganisasjoner og nye aktører. Tiltakene fordeler seg hovedsakelig i fire kategorier: 1) Inspirasjons- og aktivitetsdager, 2) Kurs og opplæring, 3) Tur- og stisatsinger og 4) Informasjons- og markedsføringstiltak.

Basert på intervjuer og sluttrapporter fra prosjektmakerne til Miljødirektoratet, samt i noen grad organisasjonenes årsrapporter, følger her en nærmere omtale og vurdering av et utvalg på 15 av disse prosjektene.

7.1 Er det min tur også?

Ansvarlig organisasjon:

Norges astma- og allergiforbund

Samarbeidende aktører:

Nei

Geografisk område:

Landsomfattende

Bygger på eksisterende opplegg eller nytt:

Nytt prosjekt, men inspirert av DNT-konseptet *Tur-time*

Tilskudd fra FÅ-midlene:

400 000

Andre tilskudd:

Ingen

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Når NF satset på en større holdnings- og reklamekampanje som ble lansert våren 2015, var en av målsetningene å oppmuntre folk til å ta naturen rundt seg i bruk, ikke minst med tanke på grupper som av ulike grunner i liten grad deltar. Inspirert av DNT-konseptet *Tur-time* der folk oppfordres til å invitere hverandre med på tur, ble slagordet *Nå er det din tur!* anvendt som en ramme for FÅ15. Slagordet gikk igjen i nyhetsinnslag, men også i ulike informasjonstiltak. Under kategorien kurs og opplæring, opprettet Norges astma- og allergiforbund et prosjekt under *Nå er det din tur-* headingen. Formålet var rekruttering turledere som kunne motivere til og tilrettelegging for turaktiviteter tilpasset folk med astma- og allergiplager. Prosjektet svarer til satsingen på folkehelse, nærmiljøfokus, barn og barnefamilier og rekruttering av inaktive grupper. Det later ikke til at allemannsretten, fritidsfiske eller kulturminner systematisk innarbeidet som elementer i prosjektet.

Markedsføring:

Tilbudet ble gjort kjent hovedsakelig gjennom forbundets egen nettside, Facebook og direkte henvendelser gjennom e-post og SMS. På hjemmesiden ble det nevnt man hadde mottatt tilskudd fra Miljødirektoratet, men ikke at prosjektet var en del av FÅ15.

Resultater:

Prosjektet var lite i omfang og hadde 44 deltakere, hvorav mer enn halvparten var barn, ifølge forbundets rapport til Miljødirektoratet.

Evaluerings:

Deltakerantallet var langt lavere enn man opprinnelig hadde lagt opp til. Bare en liten andel av de bevilgede midlene ble benyttet. Det går fram av rapporten at arrangøren ønsker å videreutvikle tilbudet i årene som kommer. Vi har ikke tilstrekkelig informasjon til å si noe konkret om hvorfor man ikke lyktes med planene her. Det er imidlertid verdt å merke seg at vi her har å gjøre med en organisasjon som ikke er rettet spesielt inn mot noen form for organisering av friluftsliv. Som det vil bli drøftet nærmere nedenfor, finnes det indikasjoner på at denne typen organisasjoner i mindre grad enn de andre har lyktes med å nå målsetningene. Det er også verdt å merke seg at Norges astma- og allergiforbund så vidt vi er kjent med ikke oppnådde å inngå samarbeide med andre organisasjoner i gjennomføringen av dette prosjektet. Muligens ville utfallet ha vært annerledes dersom man hadde lyktes med å etablere samarbeid med f.eks. DNT eller Røde Kors som har erfaringer med organisering av lignende prosjekter.

7.2 Turorientering i det grønne!

Ansvarlig organisasjon:

Norges orienteringsforbund

Samarbeidende aktører:

Turistforeninger, idrettslag, 4H, JFF, kommuner og frisklivssentraler, samt lokale historielag.

Geografisk område:

Landsomfattende

Videreutvikling av eksisterende opplegg:

Prosjektet inngikk som en del av orienteringsklubbenes aktivitet gjennom lokale tilbud om aktivitet til nye brukergrupper. Prosjektet strekker seg tilbake til 2013 da man hadde som mål at 50 klubber hver seg skulle lage minst tre grønne turer som en del av sitt turorienteringsopplegg. I tillegg skulle alle disse klubbene tilby turgrupper/fellesturer med instruktør/turleder gjennom sesongen med det formålet å introduseres nybegynner til bruk av kart for finne fram. I 2013 var det mer enn 5 000 registrerte deltakere innen dette prosjektet.

Tilskudd fra FÅ-midlene:

900 000

Andre tilskudd:

Andre offentlige tilskudd, egne midler og dugnadsinnsats

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Prosjektet dreier seg om tilrettelegging av brukervennlig turorientering for å rekruttere nye grupper og gjøre turorientering mer allment kjent. Målgruppen for prosjektet var nye brukergrupper som blant annet skulle nås gjennom Frisklivssentraler og skoler (lærere som kan bruke grønne turer i undervisningssammenheng). Under FÅ15 ble det satt ekstra fokus på nærmiljøet ved å arrangere lokale åpningsarrangementer for turorientering der barn og barnefamilier var den primære målgruppen. 100 orienteringsklubber rundt om i landet hadde ansvaret for disse arrangementene. Det ble enkelte steder inngått samarbeid med medlemmer av lokale historielag med tanke på å inkludere kulturminner i turene. Det later ikke til at allemannsretten, fritidsfiske, kulturminner eller informasjon om helseeffekter var systematisk innarbeidet som elementer i prosjektet.

Markedsføring:

Via presentasjonen av prosjektet på hjemmesidene til FÅ15 fantes det link til nettside¹² med detaljert informasjon om alle turer som det er lagt opp til, samt informasjon om tilgjengelig app. En søk på Google med søkeordene «friluftslivet år» + «turorientering» ga i november 2016 til sammen 8 820 treff, hvorav et stort antall av de første treffene viste til informasjon om turer som ble gjennomført i en rekke kommuner rundt om i landet. NOF viser til at organisasjonen gjorde aktivt bruk av sosiale medier, informasjon gjennom skoler, annonsering i lokalpressen, samt direkte kontakt med kommuner og andre lokale aktører. Det ble laget eget markedsføringsmateriell i form av bannere og plakater. Logo for FÅ15 skal ha blitt brukt aktivt i markedsføringen, og det ble holdt møter for arrangørklubbene blant annet med det formålet å informere om FÅ15 og markedsføringsaktiviteter i den forbindelse. På NOF sine nettsider ble det gitt informasjon om turorientering og grønne turer, samt etablert link til nedlastning av kart over poster og informasjon om kulturminner i området. NOF oppgir at nettstedet hadde mer enn 2 millioner visninger i 2015, mot noe under 1,6 millioner året før.

Resultater:

I følge rapporten til Miljødirektoratet ble det gjennomført 376 enkeltarrangementer i løpet av FÅ15. Til sammen deltok nærmere 39 000 dersom alle grønne turer- arrangementer sees under ett, hvorav ca. 8 000 var barn og unge. Til sammenligning var tilsvarende tall året før noe under 29 000. Deltakerantallet økte med andre ord med ca. en fjerdedel sammenlignet med året før. NOF refererer i rapport til Miljødirektoratet til egen statistikk som skal gi indikasjoner på at opplegget inspirerer til deltakelse og økt mestringsfølelse ved at deltakere over tid velger turer med økt vanskelighetsgrad. Det vises også til at prosjektet videreføres og at åpningsarrangementer ved sesongstart, som ble innført under FÅ15, vil bli gjentatt i årene som kommer.

Evaluerings:

Inntrykket er at dette prosjektet var vellykket, ikke bare fordi deltakelsen økte, men også fordi innholdet svarer godt til FÅ15-satsingen på enkelt og tilgjengelig friluftsliv for barn og familier i nærmiljø, samt på kulturminner. Det virker også som NOF lokalt gjennom dette FÅ15-prosjektet har inngått flere samarbeidsrelasjoner enn de hadde tidligere. Videre har NOF, blant annet gjennom informasjonsmøter med lokallagene hatt en strategi for gjennomføring og markedsføring, noe som bidro til å sikre at de grønne turer-arrangementene ble relativt tydelig presentert som en del av FÅ15. En usikkerhet som knytter seg til denne typen prosjekter er i hvilken grad det skaper varige effekter. Vi vet lite om i hvilken grad økningen i deltakelsen faktisk omfatter folk som fra før var lite aktive i utendørsaktiviteter eller om det i første rekke inkluderte aktive friluftslivsutøvere som ville prøve noe nytt.

7.3 Friluftsporter

Ansvarlig organisasjon:

Friluftsrådernes landsforbund og DNT

Samarbeidende aktører:

Grunneiere, kommuner, friluftsråd, lag og foreninger

Geografisk område:

10 fylker fra Troms i nord til Vest-Agder i sør

Videreutvikling av pilotprosjekt:

Friluftsrådernes landsforening (FL) startet arbeidet med friluftsporter i 2013, som et pilotprosjekt med tanke på et videreutvikling i 2015¹³. Forskjellige interkommunale friluftsråd samarbeidet

¹² <http://turorientering.no/>

¹³ <http://www.friluftsrad.no/file=9539>

med kommuner og Statskog om etablering av fem pilotporter i 2014 (se kart i figur 1): Disse er (1) Polarsirkelens friluftsråd, Barnas naturpark i Bleikvasslia; (2) Statskog og Jærens friluftsråd, Rogaland arboret (3) Dalane friluftsråd, Vannbassengan (4) Friluftsrådet for Lindesnesregionen, Konsmoparken (5) Friluftsrådenes landsforbund, Vesledammen. På bakgrunn av erfaringene man gjorde seg i 2014, ble det utarbeidet en veileder. Gjennom FÅ15-midlene arbeidet 12 friluftsråd med å få opprettet slike porter. Tanken var at friluftsrådene sammen med kommuner og frivillige organisasjoner skulle lage planer for friluftsporter i sitt område. Følgende friluftsråd var med:

- Oslo og Omland Friluftsråd
- Valdres Friluftsråd
- Grenland Friluftsråd
- Midt-Agder Friluftsråd
- Friluftsrådet for Lindesnesregionen
- Dalane Friluftsråd
- Jæren Friluftsråd
- Ryfylke Friluftsråd
- Bergen og Omland Friluftsråd
- Ålesund og Omland Friluftsråd
- Trondheimsregionens Friluftsråd
- Midt-Troms Friluftsråd

Tilskudd fra FÅ-midlene:

375 000,-.

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Hensikten med etablering av friluftsporten er tilrettelegging for friluftsliv med vekt på tilgjengelighet, samt egnethet for og synliggjøring av muligheter for ulike naturaktiviteter, inkludert rast og sosialt samvær. Portene skal fungere som sosiale møteplasser og aktivitetsanlegg for friluftsliv der formålet er å senke terskelen for å ta naturen i bruk til friluftsliv. Samtidig skal de lede inn til større friluftsområder og synliggjøre de mulighetene som finnes der. I den forbindelse legges det vekt på brukervennlig informasjon om naturkvaliteter og friluftsmuligheter, for å inspirere allmenheten til å utøve mer friluftsliv. På bakgrunn av disse intensjonene satses det også på utvikling av porter i nær tilknytning til boområder, tettsteder og byer, ved p-plassen og ved begynnelsen av turstier og skiløyper. Verdikriterier for opprettelse av porter bygger på «Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder» (M-98- 2013, Miljødirektoratet) med vekt på opplevelseskvaliteter, bruk, funksjon og tilgjengelighet.

FL søkte i forbindelse med FÅ15 om tilskudd for å informere om og markedsføre friluftsportene, men også med tanke på planlegging og etablering av friluftsporter i samarbeid med 13 forskjellige friluftsråd. I motsetning til allemannsretten er ikke fritidsfiske, kulturminner og informasjon og helseeffekter direkte framhevet som elementer ved prosjektet. Ikke desto mindre kan det godt tenkes at friluftsportene vil bidra til å fremheve disse sidene ved friluftslivet.

Markedsføring:

Informasjon til friluftsrådene og fylkeskommuner, samt omtale i lokal media. Emneknagg en #friluftsport er etablert, men ikke markedsført.

Resultater:

Valdres friluftsråd var ett av friluftsrådene som etablerte en friluftsport i løpet av FÅ15. Etableringen fant sted i samarbeid mellom Reiselivslaget i Vestre Slidre og Visit Valdres. Trondheimsregionens Friluftsråd har i samarbeid med Malvik kommune etablert en friluftsport ved Stavsjøen. Det foreligger også konkrete planer for etablering av friluftsporter i Helleviga friluftspark i Søgne (Midt-Agder friluftsråd) og Åletjern i Skien (Grenland friluftsråd). Når det gjelder

Midt-Troms friluftsråd går det fram av årsmeldingen at det er søkt om midler til porter i Mefjordvær, Hamn, Bardufoss, Silsand og Ånderdalen, og i samarbeid med Midt-Troms og bygdelag i kommunene.

Evaluerings:

Tiltaket er i overensstemmelse med målsetninger for FÅ15 på flere områder. En hovedhensikt med friluftsporter er å rekruttere inaktive grupper gjennom tilrettelagte lavterskeltilbud til friluftsliv i bred forstand. Man tenker seg også at friluftsportene skal fungere som sosiale møteplasser og at disse kan bli til nytte for institusjoner som Frisklivssentraler, barnehager og skoler og for organisasjoner som 4H o.l. Videre inkluderer friluftsporter et fokus på allemannsretten og på kulturminner ettersom det er tenkt at informasjon ved slike porter retter oppmerksomheten mot disse dimensjonene. I lyse av disse forholdene favner dette prosjektet om flere av FÅ-satsingene, og innebærer et utstrakt samarbeid mellom flere private og offentlige instanser. Friluftsportprosjektet er også interessant i lys av at målet for FÅ15 ikke utelukkende er å skape mer aktivitet der og da ved å endre folks holdninger til og kjennskap til friluftslivsmuligheter, men også bygge materielle og/eller organisatoriske strukturer som kan skape ønskede effekter i årene som kommer.

7.4 Bynære sykkelturner

Ansvarlig organisasjon:

Syklistenes landsforening

Samarbeidende aktører:

Det ble i noen tilfeller samarbeidet lokalt med DNT, historielag og offentlige etater.

Geografisk område:

Hovedsakelig Østlandsområdet, i tillegg til Bergen, Trondheim og Mandal

Nytt prosjekt:

I forkant av FÅ15 utviklet Syklistens landsforening forslag (SLF) om prosjektet *Bynære sykkelturner*.

Tilskudd fra FÅ-midlene:

500 000

Andre tilskudd:

Sparebankstiftelsen (300 000)

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Hovedmålsettingen med prosjektet var å stimulere barnefamilier til å ta med barn på sykkelturn, og gjennom dette lære barn både glede og ferdigheter ved bruk av sykkel. For å oppnå målet ble det valgt ut bestemte sykkelruter som ble representert gjennom tekst, bilder og kart. Lokallagene arrangerte fellesturer med gratis deltakelse. Følgende 11 kommuner/steder har vært med i prosjektet (antall arrangerte turer i parentes). Asker og Bærum (3), Bergen og omegn (3), Drammen (5), Fredrikstad (6), Mandal (3), Hamar (3), Larvik (1), Lillestrøm og omegn (3), Oslo (10), Ringerike (1) og Trondheim (3). Turene skulle være familievennlig dagsturer i relativt lett sykkelterreng og med lengder fra noen få kilometer til opp mot 4 mil. Prosjektet inkluderte ikke fritidsfiske eller opplevelse av kulturminner, og omfattet heller ikke informasjon om allemannsrett eller positive helseeffekter ved friluftsliv.

Markedsføring:

Under FÅ15 var beskrivelser og kart over 41 turer fordelt på 10 steder gjort tilgjengelige. Informasjon om turene ble gitt på nettsiden <http://turer.syklistene.no/>. Her fantes det relativt detaljerte beskrivelser av ruter i hver kommune, samt om tid og sted for arrangerte turer. Turforslagene ble annonsert som del av FÅ15, ved beskrivelse og bruk av logo. Her ble det også gjort nytte av omtale i ulike medier (lokal presse, Facebook og andre sosiale medier), samt direkte kontakt via e-post til rekrutteringskanaler i kommuner, skoler og andre frivillige organisasjoner. SLF bekjentgjorde også tilbudet på egne nasjonale og lokale nettsider og Facebook-vegger. På nettsiden ble prosjektet linket til FÅ15-logoen *Nå er det din tur!*, men ikke på en framtrædende plass.

Resultater:

Til sammen ble det arrangert 18 fellesturer med til sammen 233 deltakere, der 36 var under 12 år. I søknad om tilskuddsmidler ble det oppgitt at man forventet mellom 50 og 200 arrangementer. I rapporten til Miljødirektoratet anføres det at dårlige værforhold kan være en av årsakene til at arrangementene ble betydelig færre enn beregnet. Samtidig vises det til at interessen for fellesturer gjennomgående var liten, trolig fordi de fleste foretrekker å ta turen på egenhånd. Det finnes ingen estimer på hvor mange som på egen hånd har benyttet seg av de bynære sykkelrutene.

Evaluerings:

Prosjektet svarer godt til overordnede målsetninger i FÅ15 om å rette oppmerksomhet mot barn og barnefamilier, samt utendørsaktivitet i nærmiljøer. Det synes imidlertid noe uklart i hvor stort omfang barnefamilier er nådd gjennom dette prosjektet. 233 registrerte deltakere er svært lavt sett i lys av at prosjektet fikk tilskudd på til sammen 800 000. På den andre siden kan vi ikke se bort fra at prosjektet har inspirert andre enn registrerte deltakere til å benytte seg og at omfanget av deltakelse derfor er noe større. Ettersom det indikeres at flere kan ha brukt sykkelrutene på egenhånd, mangler det informasjon om hvor stor den samlede deltakelsen har vært.

7.5 Friluftsskoler

Ansvarlig organisasjon:

Friluftsrådernes landsforbund (FL), DNT

Samarbeidende aktører:

Flere andre frivillige organisasjoner (friluftsliv og/ idrett), friluftsråd, kommuner.

Geografisk område

Landsomfattende

Eksisterende eller nytt opplegg:

Videreutvikling av eksisterende tilbud. DNT hadde fra før 15 lignende tilbud, mens FL i 2014 gjennomførte 25 pilotforsøk i regi av 7 friluftsråd rundt om i landet.

Tilskudd fra FÅ-midlene:

FL 625 000, DNT 200 000

Andre tilskudd:

Sparebankstiftelsen (2 millioner til utstyrspakker)

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Friluftsskoler er ment som en lystbetont og mangesidig introduksjon til friluftslivet. Skolene ble arrangert på dagtid i skoleferiene, der elever mellom 10 og 13 år fikk opplæring friluftslivstemaer som allemannsrett, kartforståelse, leirplass og ekspedisjoner.

Markedsføring:

Markedsføring fant for DNTs del sted gjennom egne nettsider og Facebook-vegger. Friluftskolens egen nettside har omtrent 300 følgere. FÅ15 skal ha gitt mye ekstra oppmerksomhet rundt opplegget, blant annet ved at det bidro til at media tok inn pressemeldinger i større grad enn det man tror ellers ville ha vært tilfelle. Friluftsrådene har i stor grad basert seg på direkte henvendelse til skoler, men har også informert om tilbudet på møter om FÅ15 der representanter for andre frivillige organisasjoner, kommuner og fylkeskommuner har vært til stede. I tillegg fikk tilbudet omtale på riksdekkende TV.

Resultater:

I løpet av 2015 ble det arrangert 102 friluftsskoler over hele landet. Til sammen var det 2 600 deltakere. Av disse arrangerte FL til sammen 63 skoler med 1 384 deltakere, og 13 av disse igjen var i regi av Oslofjorden friluftsråd (324 deltakere). Dette innebærer ca. 60.000 timer med friluftslivsaktivitet og -opplæring i regi av 400-500 ledere. Antall friluftsskoler har fram til og med 2016 økt fra 100 til over 160 skoler, og antall deltakere i kom opp i 3 500 barn.

Evaluerings:

Det er all grunn til å regne med at FÅ15-midlene har bidratt sterkt til veksten i friluftskolesatsingen. Ikke minst gjorde FÅ15 det mulig å tilby deltakelse gratis eller svært rimelig, samtidig som oppmerksomheten FÅ15 skapte trolig gjorde at tilbudet både ble mer attraktivt og mer kjent. I videreføringen året etter ligger prisen for en ukes deltakelse på mellom 500 og 1000 kroner per barn. Med unntak av Nord-Trøndelag, Sogn- og Fjordane og Vest-Agder, har alle fylker friluftsskoler. Samtidig er det store forskjeller i antall. Mens Hedmark foreløpig bare har én, ble det i 2016 arrangert friluftsskoler i 19 av Troms fylkes 24 kommuner. Tilbudet om friluftsskoler samsvarer med flere av FÅ15-satsingene, FL og DNT må sies å ha lyktes med å oppnå målsettingene for prosjektet.

7.6 Naturgledeturer

Ansvarlig organisasjon:

Norges naturvernforbund

Samarbeidende aktører:

Mens enkelte av Naturvernforbundets lokalavdelinger i mange tilfeller gjennomførte naturgledeturer på egen hånd, er Nordland et eksempel på at turer også kom i stand gjennom samarbeidet med andre aktører, som f.eks. Miljøagentene, Reinbeitedistriktene og Kvalsafari AS. Nordland er videre et eksempel på at det i 2016 satses på opplæring av naturguider med tanke på føring av naturgledeturer i årene som følger etter FÅ15

Geografisk område:

Landsomfattende

Eksisterende eller nytt opplegg:

Tiltaket bygger på aktiviteter som allerede har vært etablert i mange lokallag fra og med 2013.

Tilskudd fra FÅ-midlene:

800 000

Andre tilskudd:

Sparebankstiftelsen DNB. Avdelingene utover i landet har fått midler fra både fylkeskommune og fylkesmann, men også fra lokale finansieringskilder

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Naturgledeturer finner sted ved hjelp av egne turguider og tar utgangspunkt i nærområder. Turene var spesielt tilrettelagt for familier med barn og ungdom. Tiltaket bygger på aktiviteter som allerede har vært etablert i mange lokallag fra og med 2013. Naturvernforbundet ville benytte

FÅ15 til å styrke organisasjonens satsing på Naturgledeturer ved å spre tiltaket til flere lokallag rundt om i landet. Nærrområdesatsingen hadde to formål. For det første skulle det vise hvilke muligheter som finnes nært der folk bor. For det andre var det et poeng at utgangspunktene for turene kunnes nås uten bruk av privatbil. Det later ikke til at allemannsretten, fritidsfiske, kulturminner eller informasjon om helseeffekter var systematisk innarbeidet som elementer i prosjektet.

Markedsføring:

Naturvernforbundet opprettet en egen «landingsnettside» for FÅ15. Nettsiden skulle tjene som inspirasjons- og informasjonskilde med tanke på forbundets aktiviteter i dette året. På nettsiden kunne man lese om enkeltpersoners fortelling om egen naturglede, få tips til naturaktiviteter samt en kartoversikt over naturgledeturer. Fra april til oktober var over 2 000 personer innom nettstedet.¹⁴ Markedsføring fant utover dette sted gjennom bruk av en egen kalenderløsning med kartløsning over hele landet. Dette gjaldt alle arrangementer. Lokallag fikk hjelp til ideer om målgrupper og kommunikasjon mot disse og om hvordan arrangementer best kunne presenteres på Facebook. Samtidig er det vanskelig for den sentrale ledelsen i forbundet å ha fullstendig oversikt over i hvilken grad kommunikasjonen inkluderte sentrale FÅ15-konsepter i alle arrangementer. Det har vært en del variasjoner lokalt med tanke fokus, målgrupper og annonseringsmåter. I utgangspunktet skulle FÅ15-kalenderen brukes annonsering. Denne kanalen fungerte imidlertid ikke som forventet og andre former for markedsføring ble derfor viktigere. Når vi har foretatt et tilfeldig søk på annonsering av naturgledeturer i FÅ15 finnes det eksempler på at det går godt fram at arrangementet er del av FÅ15, mens det også finnes eksempler på at dette ikke nevnes.

Resultater:

På landsbasis ble det i løpet av FÅ15 arrangert 95 naturgledeturer med til sammen 10 000 deltakere. Dette representerer en fordobling sammenlignet med 2014. Antall arrangementer og deltakere varierer noe fra sted til sted og fra fylke til fylke. Mens det f.eks. både i Sør-Trøndelag og Hordaland ble arrangerte totalt ni naturgledeturer, med til sammen hhv. 250 og 230 deltagere, arrangerte lokallaget Gjøvik-Toten-Land fem ulike aktivitetsdager med innlagte naturgledeturer der det til sammen skal ha dreid seg om 3 700 deltagere¹⁵. I Nordland ble det gjennomført 8 naturgledeturer med forskjellig innhold rettet mot familier i alminnelighet. Her skal deltakelse vært på 220 personer når alle arrangementer sees under ett. Enkelte arrangementer har rettet seg mot avgrensede målgrupper. Andre siktet mot et bredere publikum. I Rogaland ble det arrangert flere trilleturer rundt et populært turområde med til sammen 100 deltakere alt i alt, mens man i Bodø ble det i samarbeid med Voksenopplæring (BVO) arrangert ski og aktivitetsdag med ca. 150 deltakere i et område nære bysentrum.

Evaluering:

Naturvernforbundet har selv den oppfatningen at arrangementene de sto for tydeliggjorde FÅ15 og formidlet verdiene som ligger innbakt i prioriteringene for dette året. Målgruppene er i første rekke barn, unge og barnefamilier, og tiltaket har som hensikt å informere om og motivere til ulike aktiviteter i naturen i nærmiljøet, samt fremme kunnskap om nærmiljønaturen. Slik sett er dette et prosjekt som åpenbart passer godt inn i FÅ15-satsingene. Det er grunn til å framheve at Naturgledeturer har vært arrangert i et relativt stort antall over hele landet, og at oppslutningen har vært til dels svært stor under FÅ15. I følge Naturvernforbundet har dette året gitt satsingen et oppsving ved at man har rekruttert flere guider og at mye tyder på antall turer og deltakere ser ut til å være større i 2016 sammenlignet med året før FÅ15 (2014). Målsetningene synes i det hele å være oppnådd, samtidig som prosjektet henvender seg til prioriterte målgrupper og inkluderer satsingsområdene som er valgt ut for FÅ15.

¹⁴ Nettsidene kan fortsatt besøkes her: <http://naturvernforbundet.no/friluftslivets-ar-2015/category3635.html>, men turkalenderen er ikke lenger oppdatert.

¹⁵ <http://naturvernforbundet.no/getfile.php/1397102/Dokumenter/Rapporter%20og%20faktaark/2016/Rapport%20F%C3%8515%20Naturvernforbundet2.pdf>

7.7 Hundremeterskogen

Ansvarlig organisasjon:
Norges speiderforbund

Samarbeidende aktører:
I hovedsak er det snakk om lokale arrangementer der ulike speidergrupper samarbeidet med andre friluftslivsorganisasjoner.

Geografisk område:
Landsomfattende

Eksisterende eller nytt opplegg:
Prosjektet Hundremeterskogen ble opprettet i forbindelse med FÅ15.

Tilskudd fra FÅ-midlene:
800 000

Andre tilskudd:
Sparebankstiftelsen (450 000 til utstyr)

Formål, målgrupper og satsingsområder:
Den overordnede hensikten med Hundremeterskogen var å motivere og rekruttere til friluftsliv i nærmiljøene. Prosjektet henvendte seg ikke direkte til satsingsområdene fritidsfiske, allemannsretten eller kulturminner og informasjon om helseeffekter ikke inngikk som del av arrangementene. Tiltaket dreide seg om ca. 100 arrangementer over hele landet, rettet mot barn og unge med familier som fra før deltar lite i friluftslivsaktiviteter. NSF beskriver tiltaket som et kort introduksjonskurs til speidervirksomhet lagt til steder som er lett tilgjengelig, gjerne i bysentrum. 75 utstyrspakker til bruk i forbindelse med Hundremeterskogen ble delt ut til speidergruppene. Disse inneholdt aktivitetsutstyr for saging, kløyving og spikking, samt to bannere som reklamerte for det enkelte arrangementet. 1 900 FÅ15-t-skjorter til de lokale arrangørene ble også delt ut sammen med pakkene. Speidergruppene fikk i tillegg økonomisk støtte til mat og materiell. Prosjektet hadde en intern og en ekstern målsetning. For det første ønsket man å sette søkelys på medlemmenes egen friluftslivskompetanse. For det andre var hensikten å bidra til økt oppmerksomhet rundt speidervirksomhet både lokalt og nasjonalt.

Markedsføring:
Det ble brukt plakater/bannere til oppslag i nærmiljøet om arrangementene. Flyere ble delt ut på skoler og i barnehager. Det ble stilt krav til lokale arrangører om bruk av FÅ15-kalenderen. Likevel var det flere som unnlot å ta denne i brukte, hovedsakelig under henvisning til at den var teknisk vanskelig. Informasjon om prosjektet ble også lagt ut på forbundets hjemmesider under egen heading for FÅ15, der også flere andre FÅ15-tiltak i forbundets regi er presentert.

Resultater:
Totalt var det mer enn 30 000 barn og unge som deltok, fordelt på 75 arrangementer. Til sammen har om lag 3 000 speidere vært involvert i disse arrangementene 75 arrangement (planlagt 50) med totalt 30 000 deltakere. Hvorav 10 000 13-19 år. Det skal i gjennomsnitt ha vært ca. 400 deltakere per arrangement.

Evaluerings:
Prosjektet virker å være relativt vellykket når det gjelder organisering, profilering og markedsføring. Deltakelsen var omtrent som stipulert. Det er også verdt å merke seg at NSF strategi inkluderte å styrke egen speidervirksomhet, både gjennom å aktivere egne medlemmer og gjennom

å dra nytte samarbeidsrelasjoner til andre friluftslivsorganisasjoner. Hovedbegrunnelsen for prosjektet var likevel å inspirere ikke-speidere og overføre speidernes friluftslivskompetanse. Gjennom disse to målsetningene later det til at NSF sine prosjekter traff utgangspunktet for FÅ15 i bred forstand, både med tanke på å styrke den organisatoriske infrastrukturen og ved å forsøke å skape økt motivasjon og interesse for friluftsliv, spesielt blant barn, gjennom å presentere muligheter som finnes enkelt tilgjengelig i nærmiljøet. Samtidig er det, i likhet med de fleste andre prosjektene, vanskelig å måle effektene utover den deltakelsen som fant sted i selv arrangementene. Sammenlignet med prosjekter som retter seg mot generell motivasjonsskapning til deltakelse, har dette prosjektet i seg et klart element av kunnskapsoverføring.

Det er grunn til å understreke at NSF har vært en av de mest aktive og synlige frivillige organisasjonene under FÅ15. Samtidig som mange medlemmer har vært aktivt i FÅ15-arrangementer som har trukket til seg mange deltakere i målgruppene, har arrangementene også fått oppmerksomhet både i sosiale og tradisjonelle media. NSF sine prosjekter var synlige i media både på riksdekkende tv-stasjoner og aviser, samt i lokale presse. Samtidig som NSF sin satsing under FÅ15 kan ansees som vellykket, er det her snakk om tiltak som ikke har en planlagt videreføring utover året.

7.8 Oslofjorden 4201

Ansvarlig organisasjon:
Oslofjorden friluftsråd

Samarbeidende aktører:

Mange av aktiviteten ble gjennomført i samarbeid med kommuner og ulike frivillige organisasjoner. Det ble samarbeidet med DNT, NJFF, SNO, nasjonalparkene i området, samt med de 5 fylkeskommunene OF omfatter. I samarbeid med DNT utarbeidet man en standardveileder for turaktiviteter langs kystlinjen i Oslofjorden. De guidede turene fant sted i samarbeid med en rekke forskjellige samarbeidspartnere, som f.eks. lokale historielag eller JFF.

Geografisk område:
Oslofjordområdet

Eksisterende eller nytt opplegg:
Nytt

Tilskudd fra FÅ-midlene:
400 000

Andre tilskudd:
Ordinære tilskuddsmidler fra det offentlige, egne midler

Formål, målgrupper og satsingsområder:

FÅ15 innebar at Oslofjorden friluftsråd (OF) fikk muligheter til å starte prosjektet Oslofjorden 4201. «4201» viser til antall kilometer strandlinje i fjorden, inkludert alle holmer og skjær. Prosjektet har til hensikt å bistå innbyggerne i de 18 medlemskommunene til å bli bedre kjent med Oslofjorden. Målet med tiltaket var å gjøre befolkningen bedre kjent med turmuligheter og dermed inspirere til økt deltakelse i friluftsliv langs Oslofjorden. Målgruppen var allmennheten, med vekt på barnefamilier og inaktive. Prosjektet var todelt. Den første delen dreide seg om utarbeidelse av turforslag og informasjon om diverse aspekter ved natur- og kulturmiljø langs Oslofjorden. Den andre delen besto av forskjellige organiserte turer og familiearrangementer. Tiltaket inkluderte flere FÅ15-åpningsarrangementer, kyststivandringer og aktiviteter på og rundt kystledhyttene. Kystvandringene omfattet fritidsfiske, hadde fokus på allemannsretten og på kulturminner og rettet oppmerksomheten mot helseeffekter. De ulike familiedagene, vandringene og temadagene representerte ifølge OF en betydelig økning i aktivitet og deltakelse. Hovedårsaken

er tilskuddsmidlene som ga OF ressurser til gjennomføring. Selv om aktivitetene ble «pakket» inn i FÅ15-opplegg, er det et åpent spørsmål i hvilken grad deltakerne ble seg dette bevisst og reflekterte over det.

Markedsføring:

Markedsføringen fant sted gjennom turprogram i papirformat, annonser i lokal media og bruk av FÅ-kalenderen. Annonsering og presentasjon av kystvandringer fant også sted på Facebook, men uten at FÅ15 ble nevnt. I tillegg ble samarbeidspartneres nettsider og Facebook-vegger anvendt. Turforslagene ble dessuten lagt ut på UT.no. I tillegg til aktiv bruk av egen nettside, oppnådde OF relativt mange medieoppslag under FÅ15. Oslofjorden 4201-aktiviteter også blitt synliggjort av deltakere på Instagram og Twitter.

Resultater:

Oslofjorden 4201 omfattet i 2015 36 arrangement i 18 av OFs medlemskommuner, nett opp mot 9 000, hvorav nærmere halvparten skal ha vært barn og unge.

Evaluerings:

Oslofjorden 4201 ser ut til at ha vært relativt vellykket i form av oppslutning, og ikke minst med tanke på at innholdet omfattet alle de fire FÅ15-temaene. Mye taler for at man har lyktes med å nå fram til barn og barnefamilier. I motsetning til de fleste andre prosjektene oppnådde man her inkludere fritidsfiske og kulturminner, samtidig som man retter oppmerksomhet mot både alle-mannsretten og helseeffekter. Oslofjorden 4201 fortsetter i 2016.

7.9 Med småtroll i nærmarka

Ansvarlig organisasjon:

Private barnehagers landsforening (PBL)

Samarbeidende aktører:

Ettersom dette er et oppstartprosjekt har samarbeidsrelasjonene så langt vært relativt begrensede. PBLs leder for prosjektet uttaler i telefonintervju at de har et ønske om å trekke inn foreninger som 4H og DNT Ung, samt friluftsrådene, i opplegget sitt. Samtidig ble verdien av et tett samarbeid med NF det understreket, spesielt med tanke på kommunikasjon og markedsføring, og drahjelpen man fikk ved å knytte seg til FÅ15.

Geografisk område:

Landsdekkende

Eksisterende eller nytt opplegg:

Nytt prosjekt

Tilskudd fra FÅ-midlene:

1,3 millioner

Andre tilskudd:

Ingen

Formål, målgrupper og satsingsområder:

PBL planla forut for FÅ15 en kursrekke for ansatte i alle landets barnehager med tanke på opplæring av såkalte naturpiloter. Gjennom prosjektet «Med småtroll i nærmarka» utviklet forbundet et dagskurs som ble tilbudt alle private og kommunale barnehager i løpet av FÅ15. Målet var å utdanne to naturpiloter i hver barnehage. Naturpilotenes skal overføre kunnskap og inspirere

kolleger til å ta med barn på tur i nærområdet. Dagskursene baserte seg på lokale foredragsholdere med god kjennskap til naturen i hvert enkelt området. Det ble oppgitt i søknad om midler at fritidsfiske, allemannsretten, kulturminner og helseeffekter skulle vært tema.

Markedsføring:

Informasjon og rekruttering fant sted gjennom egen nettside, e-post til alle private og kommunale barnehager i forbindelse med oppstart. En egen Facebook-side fikk 2 355 følgere. Et stort åpningsarrangement i Bodø der PBL samarbeidet med kommunen og alle barnehagene i kommunen fikk god mediedekning. Emneknagg #naturpilotene ble anvendt på Instagram der man oppnådde 164 følgere på

Resultater:

Tilskuddsmidlene ble brukt til finansiering kurstilbudet. Målsetningen var 3 000 deltakere fordelt på 20 dagskurs. Man endte opp med ca. 2 000 naturpiloter etter at 23 kurs var avholdt.

Evaluerings:

Prosjektet retter seg i første rekke mot barn og nærmiljø, og fokuserer dermed på to av hovedprioriteringene i FÅ15. Målsetningen med prosjektet omfatter bygging av organisatorisk infrastruktur, noe som innebærer at konkrete resultater vil kunne måles først når ting har kommet tilstrekkelig i gang. Det vanskelig å si noe bestemt om effekten av prosjektet, ettersom FÅ15 representerte en oppstartfase og prosjektet er helt avhengig av en relativt kostbar videreføring. På den andre siden er det god grunn til å regne med at det har betydelige ringvirkninger når 2 000 barnehageansatte har blitt kurset med tanke på barnehagenes bruk av nærmiljønaturen. Høsten 2016 ble det dessuten arrangert kurs i fem av de største byene i landet. Ettersom PBL også retter dette prosjektet mot offentlig finansierte barnehager, kan de ikke skyte inn medlemsmidler i prosjektet, og har håp om at midler fra Gjensidige-stiftelsen kan gjøre at prosjektet kan realiseres i årene som kommer.

7.10 Innvandrere i og for naturen

Ansvarlig organisasjon:

Innvandrerens landsorganisasjon (INLO)

Samarbeidende aktører:

Geografisk område:

8 fylker

Eksisterende eller nytt opplegg:

Nye tiltak

Tilskudd fra FÅ-midlene:

300 000

Andre tilskudd:

Trolig ordinære tilskudd ved en del lokale arrangement

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Arrangementene hadde folk med innvandrerbakgrunn som målgruppe og besto av diverse utflukter til kulturminner, fisketurer, sykkelture, turer i skogen og skiturer med opplæring. Det skal også ha vært avholdt kurs om allemannsretten, biologisk mangfold og om sammenhengen mellom friluftsliv og helse. Det har ikke lyktes oss å få detaljert informasjon om gjennomførte tiltak ettersom det bare har vært mulig å komme i kontakt med personer som bare har oversikt over enkelte mindre arrangementer.

Markedsføring:

Rekruttering har funnet sted gjennom plakater, oppslag i kirker og moskeer, brev til skoler, sosiale medier, telefonkontakt m.m. Tiltakene har også blitt markedsført gjennom omtaler i lokale aviser, blant annet i Østfold og Buskerud, samt i magasinet Utrop

Resultat:

43 arrangement i åtte fylker med totalt 600 deltakere, hvorav minst halvparten barn/unge.

Evaluerings:

Selv om det skal ha blitt avviklet flere arrangementer som har inkludert fokus på flere sentrale FÅ15-temaer, har tiltaket hatt lavere omfang enn forventet. En del tyder på at prosjektet ikke har vært godt nok koordinert. I den grad dette er riktig, bør det trolig sees i lys av at det i motsetning til de fleste andre tildelingene ikke står en veldrevet friluftslivsorganisasjon bak. I rapporten til Miljødirektoratet går det også fram at noen av midlene er brukt til aktiviteter som faller utenfor rammen for tilskudd, som f.eks. museumsbesøk. Dette må trolig sees i sammenheng med at man her rettet seg inn mot en målgruppe som har en annen forståelse av hva friluftsliv er. Som en del nyere forskning på visse innvandrersgrupper praksiser når det gjelder utendørsrekreasjon viser (Kloek m.fl., 2013), er slik deltakelse i mindre grad sett på som et mål i seg selv, men som del av aktiviteter med andre formål (som f.eks. piknik, restaurantbesøk eller utflukter med museumstur som overordnet mål). I et kort intervju med en av organisatorene i Østfold fylke ble dette framhevet som et problem med tanke på rekruttering til aktiviteter der f.eks. turgåing eller sykling i natur var målet i seg selv. I arbeidet med denne evalueringen har det blitt registrert at større organisasjoner som DNT, Røde Kors og ulike friluftsråd både før og under FÅ15 har igangsatt friluftslivsrelaterte tiltak rettet mot innvandrersgrupper, noen ganger i samarbeid med innvandrersforeninger (som f.eks. en lokal kulturförening). Før neste korsvei bør man tenke igjennom om man burde satse mer på koordinering av og utvikling av slike samarbeidsmodeller i regi av de store organisasjonene.

7.11 Ti på Topp

Ansvarlig organisasjon:

Norges Bedriftsidrettsforbund

Samarbeidende aktører:

Ti på topp inngår flere steder i samarbeid med DNT, men også med kommuner med henblikk på folkehelsesatsingen

Geografisk område:

Landsomfattende

Eksisterende eller nytt opplegg:

Videreutvikling av eksisterende tiltak

Tilskudd fra FÅ-midlene:

300 000

Andre tilskudd:

Ordinære tilskuddsmidler, egne midler

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Ti på topp er en turkampanje Norges Bedriftsidrettsforbund står bak. Tiltaket omfattes av oppmerkede gå- og sykkelturner til høyereliggende turmål. Alle deltagere mottar et hefte med rutebeskrivelser og kart over de utvalgte turmålene som er valgt ut. Ved hvert turmål er det kasser med turbok og/eller turkode for bruk med app. Det er premie for den som tilbakelegger minst 10 ulike turer i løpet av ett år. Turene skal være enkle å finne frem til og har varierende lengde. De siste årene har tiltaket på landsbasis hatt om lag 10 000 deltakere. Turene gjennomføres individuelt på eget initiativ eller gjennom fellesturer. Som tiltak under FÅ15 var målsetningen å øke interessen for friluftsliv, rekruttere flere til deltakelse og rette oppmerksomhet mot naturglede. Målgruppen er allmennheten, men med fokus på lite fysisk aktive.

Markedsføring:

Ti på Topp har også en egen nettside der deltakere kan registrere antall turer, antall tilbakelagte kilometer og høydemetre. De 4 000 medlemslagene er knyttet til et stort antall arbeidsplasser rundt om i landet. Dette ble unyttet som kanal for informasjon og markedsføring. I tillegg ble det gjort bruk av tradisjonelle midler som flyers, avisannonser, omtale i lokal media etc.

Resultater:

Det totale antallet registrerte deltakere var 17 809, mens det tilsvarende tallet for 2014 var 11 880. Dette representerer en økning på mer enn 30 %. Til sammen ble det registrert 122 00 turer. Med utgangspunkt i deltakernes registrerte e-postadresser (opplysning om totale antall svar mangler) ble det gjennomført en spørreundersøkelse som viser at 40 % oppgir at de har blitt mer fysisk aktive som følge av Ti på topp og at 87 % mer motiverte for turgåing.

Evaluerings:

Den relativt kraftige økningen i deltakelse gir klare indikasjoner på at FÅ15-satsingen har hatt god effekt, også med tanke på at flere har fått økt kjennskap til turordningen i allmennheten. I hvilken grad endringen kan tilskrives effekter av FÅ-15 eller om det også er et resultat av en generell utvikling, er det likevel vanskelig å si noe bestemt om. Før når tallene fra 2016 foreligger blir det mulig å konkludere mer sikkert. Tiltaket er i sammenligning med flere av de andre som vurderes her relativt smalt i sitt satsingsområde, samtidig som det når fram til en relativt stor del av allmennheten. I søknad om tilskuddsmidler fra Miljødirektoratet går det fram at Norges Bedriftsidrettsforbund ønsket å oppgradere nettsiden, samt å satse mer på markedsføring gjennom sosiale medier. En av målsetningene bak dette var å nå ut til ungdommer. Videre var planen å kanalisere tilskuddsmidler til kommuner der det forelå planer om å etablere Ti på topp. I rapporten til Miljødirektoratet går det ikke fram i hvilken grad man lyktes med denne målsetningen. Utover dette er det klart at man nådde målsetningen om økt deltakelse. I tillegg representerte Ti på topp en eksplisitt satsing på helsefremmende friluftsliv gjennom utvikling av lavterskeltilbud i nærområdene. Slik sett svarer prosjektet godt til helt sentrale prioriteringer i FÅ15.

7.12 Bruk nærmiljøet!

Ansvarlig organisasjon:

Norges idrettsforbund

*Samarbeidende aktører:**Geografisk område:*

Landsomfattende

Eksisterende eller nytt opplegg:

Tiltak delvis med utgangspunkt i eksisterende opplegg

Tilskudd fra FÅ-midlene:

500 000,-. Av disse er 300 000,- fordelt til 65 klubber etter søknad til opprusting og merking av stier i nærmiljøet. Tilskudd til Nissemarsj er økt med kr. 100 000,- gjennom disse midlene. Det er også benyttet midler til administrasjon og til oppstartsarrangementet i Tøyenparken.

Andre tilskudd:

Diverse andre finansieringskilder

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Utgangspunktet for Norges friidrettsforbund (NFF) sitt prosjektet er at friidrettslag rundt om i landet ved å fremme allerede etablerte tiltak eller gjennom etablering av nye kan gi fysisk aktivitet utendørs i nærmiljøet økt oppmerksomhet og deltakelse. Ikke minst var tanken at grupper som av ulike årsaker er lite aktive kunne motiveres for aktivitet utendørs. Utgangspunktet var organiserte gåturer eller lette joggeturer i eksisterende løyper/turveier i tilknytning til nærmiljøene og/eller gjennom å opparbeide og merke nye turveier og løyper i nærmiljøer. En viktig målgruppe var barn og unge som ikke finner seg til rette i organisert idrett. Videre satte NFF seg som mål at tiltakene skulle nå folk i alle aldre og inkludere folk med funksjonshemninger. Et konkret eksempel på tiltak under dette prosjektet er Søndre Land IL Friidrett som søkte støtte til videreutvikling av klubbens aktiviteter for barn og barnefamilier gjennom organisering av Friidrettslek hver lørdag fra påske til utgangen av september¹⁶. I tillegg til aktivitet på idrettsarenaer innendørs og utendørs, inngikk også utflukter til friluftslivsmål som badeplasser og utsiktspunkter.

Markedsføring:

Informasjon om prosjektet fant sted gjennom forbundets hjemmesider, via henvendelser i e-post til kommuner, humanitære organisasjoner og skoler, samt ved utsendelse av nyhetsbrev. Informasjon ble også sendt ut via det administrative kretsapparatet. I en del tilfeller ble lokalpresse anvendt for å informere. Det er få indikasjoner på at promoteringen av prosjektet aktivt linket det til FÅ15.

Resultater:

Tiltaket skal ha samlet 13 200 deltakelse rundt om i landet. Ca. 10 000 av disse var deltakere i de såkalte Nissemarsjene¹⁷ (mot 8000 i 2014). NFF har gjennom flere år arrangert turmarsjer i førjulstiden og i samarbeid med skole og barnehager rundt om i landet. I 2015 ble det arrangert 200 slike nissemarsjen på ulike steder i landet.

Evaluerings:

Det kan virke som det er Nissemarsjen som har dratt mest nytte av NFFs bruk av tiltaksmidler. På den ene siden kan Nissemarsjene sees som et relevant tiltak innen rammene av FÅ15. På den andre siden er det mye som taler for at Nissemarsjene ville ha blitt arrangert i omtrent tilsvarende omfang uten de ekstraordinære midlene. Hovedmålsettingen med prosjektet var dessuten etableringen av lokale gå-grupper. Dette synes i liten grad å ha blitt gjennomført i tråd med planene. De mindre, lokale arrangementene der barn og unge skulle inviteres til utendørsaktivitet i nærmiljøet later dessuten til ha vært en relativt marginal del av prosjektet. *Bruk nærmiljøet!* framtrer derfor som et prosjekt som ikke har levd helt opp til forventningene NFF stilte.

¹⁶ <http://friidrett.slil.no/friidrett-er-best-i-friluft/>

¹⁷ Nissemarsjen arrangeres av NFF i samarbeid med barnehager, skoler, fritidsordninger, og klubber i november, desember og januar hvert år.

7.13 Oslo internasjonale fiskefestival

Ansvarlig organisasjon:

Norge jeger- og fiskerforbund

Samarbeidende aktører:

Samarbeid med en hel rekke andre aktører som Melafestivalen, Jobb X, Antirasistisk senter, Oslofjorden friluftsråd, Oslo kommune, Røde Kors og Oslo Maritime kulturvernssenter.

Geografisk område:

Oslo

Eksisterende eller nytt opplegg:

Nytt tiltak

Tilskudd fra FÅ-midlene:

1 060 00

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Oslo internasjonale fiskefestival ble arrangert av NJFF og sportsfiskemagasinet *hooked.no*. Urbant friluftsliv var fokus her. Arrangementet gikk av stabelen i forlengelsen av den årlige «verdenskulturfestival» Melafestivalen og ble således definert som en multikulturell festival. Et viktig utgangspunkt for festivalen er at blant de som driver med fritidsfiske langs Oslofjorden, har mange bakgrunn fra en hel rekke forskjellige nasjonaliteter. I festivalen inngikk 50 utstillere som presenterte ulike friluftsliv- og fiskerelaterte aktiviteter for alle aldergrupper. I den forbindelse ble det også satt fokus på fisk som mat og kultur. Enkelte utstillere tilbød også informasjon om friluftslivsmulighetene i og rundt Oslo. Det ble også laget et opplegg der 50 frivillige tilbød barn opplæring i bryggefiske.

Markedsføring:

Markedsføring og annonsering foregikk ved redaksjonell omtale på egne nettsider, samt andre relevante nettsider og ved utdeling av flyers på en rekke strategiske steder. Nettsidene til Oslo internasjonale fiskefestival, FÅ15 og visitoslo.no var også viktige i så måte. Facebook ble benyttet både redaksjonelt og gjennom kjøp av annonser. Det ble også kjøpt reklameplass i radiokanaler. Videre oppnådde man medieomtale i en rekke landsdekkende aviser og TV-sendinger.

Resultater:

Det ble arrangert en multikulturell fiskekonkurranse langs strekningen Vippetangen – Aker brygge der 150 frivillige tok del som vakter for de ca. 1 000 fritidsfiskerne som deltok. Blant disse var ca. 150 barn, og mellom 15 og 20 nasjonaliteter skal ha vært representert i konkurransen. Det anslås at 25 000 personer var til stedet under festivalen. Rundt en femtedel av disse skal ha vært under 13. Som det går fram av den interne utredningen (M-607, 2016:35) viser tall fra en IPSOS-undersøkelse blant befolkningen over 15 år (gjennomført for Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) i september 2015) at nær halvparten av de spurte har vært på fisketur med stang eller håndsnøre de siste 12 månedene. Tallet representerer en økning sammenlignet med en tilsvarende undersøkelse fra 2013. Den gang svarte 41 % at de hadde vært på fisketur. I hvilken utstrekning denne økningen kan knyttes til FÅ15 er det bare mulig å gjøre antakelser om.

Evaluerings:

Oslo internasjonale fiskefestival (OIF) trakk til seg et forholdsvis stort publikum. Likevel vet vi ikke hvor store andeler av de 25 000 som faktisk tok del i festivalen eller opptrådte som tilskuere. Hvor mange av deltakerne som var nyrekrutterte til aktiviteten vet vi heller ikke noe bestemt om. Det knytter seg derfor en del usikkerhet til i hvor stor grad et enkeltstående evenement som dette bringer resultater utover seg selv. Det ble ikke direkte informert om allemannsretten eller helseeffekter under festivalen. Derimot skal kulturminner ha vært en del av tiltaket gjennom fokus på den immaterielle kulturarven som fritidsfiske er forbundet med. NJFF er for en stor del tilfredse

med utfallet festivalen. Samtidig gis det uttrykk for at dette likevel ikke var det best egnede prosjektet, verken med tanke på FÅ15 sine overordnede målsetning eller med utgangspunkt i NJFFs egne strategier. Helst hadde man sett at andre prosjekter man søkte tilskudd til hadde blitt prioritert. Dette gjelder kanskje særlig prosjektet om fiskeveiledere rundt om i alle fylker, som ble startet opp i forbindelse med Sportsfiskets år. Dette prosjektet er del av en langsiktig strategi der målet er å bygge opp en organisatorisk infrastruktur som over tid for å rekruttere flere til fritidsfiske. Det er også grunn til å stille spørsmål ved om ikke OIF i det store bildet kom i skyggen av Sportsfiskets år, som ble arrangert mellom somrene 2014 og 2015. Dette markeringsåret besto av en lang rekke markedsføringstiltak og lokale fritidsfisketiltak, og medførte et økt fokus på fiske i perioden.

7.14 Stisatsingen

Ansvarlig organisasjon:

Friluftsrådenes landsforbund (FL)

Samarbeidende aktører:

DNT. Lokalt har det funnet sted samarbeid med en rekke aktører i frivillig og offentlig sektor.

Geografisk område:

Landsomfattende

Eksisterende eller nytt opplegg:

Nye tiltak, samt videreutvikling av eksisterende

Tilskudd fra FÅ-midlene:

322 000

Andre tilskudd:

Ordinære tilskuddsmidler

Formål, målgrupper og satsingsområder:

Stisatsingen er del av DNT og FL sin satsing på turstier og retter seg mot fellessatsingen i regi av friluftsrådene, som en oppfølger av Turskiltprosjektet¹⁸. Den primære målgruppen er nye brukere, inkludert minoriteter. Prosjektet inkluderte ikke fritidsfiske eller fokus på helseeffekter, men skal ha bidratt til å rette oppmerksomhet mot kulturminner og mot allemannsretten. Stisatsinger har vært todelt. Den første delen har dreid seg om planlegging av stier, skilting og merking, samt utarbeiding av forskjellig informasjonsmaterieell (turkalendere, turkort, presentasjon på turportaler, samt kurs i merking). Den andre delen har bestått av markedsføring og informasjon om *Naturlos* og turregistreringsoppleggene *Telltur* og *StikkUt*¹⁹.

Markedsføring:

Rekrutteringen har funnet sted ved hjelp av turportaler, nettsider og Facebook, samt gjennom distribusjon av brosjyrer til husstander, turkort og kart og medieoppslag. Det varierer fra friluftsråd til friluftsråd i hvilken grad annonsering av *Telltur*, *StikkUt* og *Naturlos* ble knyttet til FÅ15.

¹⁸ <http://www.gjensidigestiftelsen.no/prosjekter/turskiltprosjektet>

¹⁹ Naturlosturer er turer med guide/los arrangert av flere forskjellige lag og foreninger og med turkalendere laget av et friluftsråd eller en turistforening i samarbeid med tur-arrangørene. TellTur er friluftsrådenes elektroniske system for turregistrering (postkassetrim), mens StikkUT representerer et tilsvarende system i Møre- og Romsdal.

Resultater:

Tiltakene har involvert 10 forskjellige friluftsråd. For at tiltaket skulle kunne tilpasses lokale forhold har man stilt de ulike friluftsrådene relativt fritt med tanke på hva som ble vektlagt i stisatsingen. Prosjektet har avstedkommet 1 495 enkeltarrangementer som har samlet totalt ca. 73 000 deltakere. Tilsvarende tall for året før var ca. 62 500. Det er i hovedsak *Naturlos* som har bidratt til denne økningen. I dette inngår noe over 55 000 registrerte *Naturlos*-deltakere og litt under 18 000 registrerte deltakere i *TellTur/StikkUt*. Det dreier seg i dette tilfellet om arrangementer som ville ha blitt gjennomført uavhengig av ekstra tilskuddsmidler i FÅ15. Tilskuddsmidlene har i første rekke bidratt til økt markedsføring.

Evaluerings:

Stisatsingsprosjektet er i første rekke innrettet mot å videreutvikle infrastruktur rundt turgåing på sti, inkludert informasjon og markedsføring av allerede veletablerte prosjekter, og i et langsiktig perspektiv. Tiltaket retter seg primært mot folkehelse og informasjon om og tilrettelegging for turmuligheter folks nære omgivelser. I hvilken grad prosjektet har nådd målsetningene må vurderes opp mot langsiktige resultater.

7.15 Naturmøteplasser

Ansvarlig organisasjon:

4H

Samarbeidende aktører:

De lokale arrangementene fant sted i samarbeid med en rekke forskjellige organisasjoner, som f.eks. bygdekvinnelag, grunneierlag, idrettslag og rene friluftslivsforeninger. I tillegg til en egen reklamefilm, ble markedsføringen kanalisert gjennom Facebook, plakater og flyers i lokalsamfunnet og invitasjon til skolene.

Geografisk område:

Landsomfattende

Eksisterende eller nytt opplegg:

Videreutvikling av eksisterende tilbud

Tilskudd fra FÅ-midlene:

700 000

Andre tilskudd:

I utgangspunkt er naturmøteplasztiltakene finansiert med ulike tilskuddsordninger, mens det under FÅ15 utelukkende var basert på tilskuddsmidler fra Miljødirektoratet.

Formål, målgrupper og satsingsområder:

4H sin hovedsatsing under FÅ15 var åpne dager på naturmøteplassene til 4H rundt om i landet. 4H-klubber har stått for slike tiltak gjennom de 6-8 siste årene ved hjelp av midler fra stiftelsene, tilskudd fra kommuner etc. Naturmøteplasser dreier seg om alt fra etablering av enkle gapahuker til sammensatte aktivitetsopplegg (f.eks. 4H gårder) i nærmiljøene. 4H så på FÅ15 som en anledning til å gi disse tiltakene en ny giv, ettersom de i mange tilfeller var i ferd med smuldre bort. Til forskjell fra tidligere, var naturmøteplassene under FÅ15 åpne for allmennheten. Målsetningen var å øke interessen for friluftsliv og naturglede, samt gi folk bedre kjennskap til friluftslivsmuligheter i nærmiljøet. Målgruppene var allmennheten, men med særskilt fokus på barn og barnefamilier som man søkte å nå gjennom et bredt spekter av aktiviteter.

Markedsføring:

4H brukte FÅ15-materiell til markedsføring av naturmøteplassene. Klubbene fikk maler, plakat, brev om dette. Likevel er det ikke mulig å ha oversikt over i hvilken utstrekning materielle ble

anvendt. Det bemerkes at man kunne ha vært mer aktive ovenfor lokallagene med tanke på å tydeliggjøre FÅ15 i de lokale arrangementene. F.eks. var det i en del tilfeller manglende forståelse av hensikten med å registrere arrangementer i kalenderen, siden det fra før var godt kjentgjort i lokalsamfunn

Resultater:

I løpet av 2015 fant 81 enkeltarrangementer sted, med nærmere 11 000 deltakere alt i alt. Ca. en fjerdedel av disse var yngre enn 13 år. Aktiviteten inkluderte fritidsfisker og kulturminner, men tematiserte ikke allemannsretten eller helseeffekter.

Evaluerings:

4H framhever selv at det lokale engasjementet og følelsen av «eierskap» har vært en suksessfaktor ettersom prosjektet i stor grad har vært avhengig av frivillig innsats og mange dugnadstimer. 4H sitt prosjekt er i store trekk i tråd med de definerte satsingene under FÅ15, og organisasjonen må sies å ha levd opp til ambisjonene som ble satt for prosjektet.

7.16 Samlet vurdering av prosjektene

En samlet vurdering av de 15 prosjektene er oppsummert i en SWOT-analyse i tabell 2 (s. 59).

Generelt kan det sies at majoriteten av prosjektene har blitt gjennomført mer eller mindre etter planen. De aller fleste har gjennomført prosjekter med resultater som ligger godt innenfor prioriteringene som er gjort for FÅ15 med tanke på tematisk fokus og målgrupper. Mens noen prosjekter primært hadde som mål å genere deltakelse innenfor en type aktivitet eller friluftslivsform under FÅ15 (f.eks. *Ti på topp*, *Er det min tur nå!*), dreide andre satsinger seg også om utviklingen av fysisk (f.eks. friluftspor, naturmøteplasser) eller organisatorisk infrastruktur (stisatsing og naturpiloter) som kan gi økt deltakelse som effekt på sikt. En del tiltak ville åpenbart ha funnet sted i omtrent samme omfang uten FÅ15-midler. For noen av prosjektene ble imidlertid midlene og deltakelse under FÅ15-fanen brukt strategisk for å utvikle det organisatoriske apparatet rundt tiltaket og til å gi det mer oppmerksomhet i befolkningen enn det tidligere hadde hatt.

Når tiltakene er avgrenset til rekrutteringen til deltakelse i enkeltarrangementer som gjentas årevis, kan effekten av FÅ15 i utgangspunktet måles direkte ved å sammenligne med deltakertall fra året før. I de tilfellene det foreligger en klar økning, kan det gi indikasjoner på at oppmerksomheten FÅ15 har skapt gjennom sentrale og lokale virkemidler har hatt effekt på kort sikt. I hvilken grad den økte deltakelsen har virkning på lengre sikt er det selvfølgelig for tidlig å si noe om. Dessuten må de tas høyde for at økt deltakelse også kan forklares med andre faktorer, slik som værforhold eller generelle utviklingstrender. En hake ved flere av oppleggene som er beskrevet ovenfor er dessuten at det i liten grad foreligger informasjon om i hvilken utstrekning man har greid å rekruttere folk som av ulike grunner er lite aktive, eller om det i hovedsak er folk som fra før er ivrige friluftslivsutøvere som tiltrekkes av de ulike tiltakene. Effektene av de langsiktige prosjektene kan selvfølgelig ikke måles direkte. Samtidig finnes det erfaringer og kunnskap som tilsier at organisering av aktivitet og informasjon om muligheter, samt tilrettelegging i form av innfallsporter, stier og skilting bidrar til at store grupper av befolkningen blir mer tilbøyelige til å utnytte friluftsmulighetene (Gundersen og Vistad, 2016).

Det langsiktige i prosjektene viser i stor grad til styrkingen av organiseringen av friluftslivarbeidet, ikke minst gjennom samarbeidsrelasjoner. I prosjektene ovenfor varierer det mye i hvilken grad samarbeidet mellom ulike instanser har vært en viktig byggestein i prosjektene. Flere prosjekter har vært initiert og driftet av enkeltstående nasjonale organisasjoner. Det er i imidlertid verdt å merke seg at det i de fleste tilfellene har funnet sted et utstrakt samarbeid mellom ulike frivillige organisasjoner og til dels med offentlige myndigheter på et lokalt plan.

De fleste prosjektene har rettet seg inn mot det som på fornuftig vis favner om sentrale fokusområder for FÅ15. I enkelte søknader om tilskuddsmidler kan det likevel virke som man har «pøst

på» med fritidsfiske, kulturminner, allemannsrett og folkehelse uten å gi dette noe substansielt innhold. Likeledes er det ikke alltid like klart i hvilken utstrekning målgrupper har vært godt nok definert og om man har nådd fram til disse.

Flere prosjekter har dreid seg om tiltak som ble startet opp år i forveien og som inngår i organisasjonenes kjernevirksomhet. Fordelen er at ekstra tilskuddsmidler og den profileringen som FÅ15-deltakelse gir kunne brukes til å videreutvikle prosjektene. I hovedsak er disse prosjektene i innhold og retning godt forankret i FÅ15-prioriteringene. Her dreier det seg dessuten om foreninger med et velsmurt organisasjonsapparat, både sentralt og lokalt. I de tilfellene midlene har gått til oppstart av nye prosjekter i regi av organisasjoner uten særlig erfaring på feltet, kan det se ut til at tendensen er mindre vellykket gjennomføring. Trolig har dette å gjøre med mangel på relevant erfaring og et organisasjonsapparat som ikke er innrettet på å håndtere friluftslivsprosjekter. Slik sett kan mye tale for at enkelte prosjekter kunne ha vært integrert i en samarbeidsmodell med de større friluftslivsorganisasjonene (inkludert Røde Kors og Naturvernforbundet, samt friluftsrådene). Det varierer både mellom prosjektene og innen prosjektene (f.eks. mellom lokalavdelinger) i hvilken grad man har benyttet seg av FÅ15-materiell for å promotere egen aktivitet og organisasjon og dermed i hvor stor grad prosjektene har frontet FÅ15. Årsakene til dette er flere, og vil bli diskutert nærmere i neste kapitel.

Årets satsing på folkehelse, kulturminner og allemannsrett understreker erkjennelsen av friluftsliv er et komplisert felt med mange dimensjoner som strekker seg på tvers av sektorinndelinger. Det siste avspeiles delvis i at til forskjell fra FÅ05 fikk frivillige organisasjoner som i utgangspunktet ikke er opprettet med tanke på friluftsliv (f.eks. Innvandrernes fellesorganisasjon og Norges Astma- og allergiforbund) denne gangen relativt store andeler av de ekstraordinære tilskuddsmidlene. En slik utviklingen kan delvis sees i sammenheng med at det ble satset mer på prosjekter som ikke alene dreide seg om å skape aktivitet og deltakelse i selve året, men som siktet mot etablering av strukturer for årene som kommer. Private barnehagers landsforbund prosjekt med å rekruttere og skolere barnehagepersonell når det gjelder friluftsliv i barnehagene representerer her et av de klareste eksemplene på dette.

I noens øyne hviler det et dilemma over spørsmålet om man i et friluftslivets skal satse på aktivitetstiltak som i første rekke er ment for å rekruttere til deltakelse i aktivitetsarrangementer eller om man skal prioritere prosjekter som i et langsiktig perspektiv bygger materielle og organisatoriske infrastrukturer. Her ligger det selvsagt ingen iboende motsigelse ettersom begge deler kan bidra til å nå den type målsetninger som FÅ15 satte seg. Aktivitetstiltak er særskilt viktig ved at de bidrar til å skape oppmerksomhet om friluftslivets muligheter i nærmiljøet, men også om Friluftslivets år og de verdiene som man gjennom dette tiltaket vil formidle. Like fullt er det en gjennomgangstone fra de store friluftslivsorganisasjonene at det er de langsiktige prosjektene som i første rekke bør nyte godt av tilskuddsmidlene. Dette ønsket må selvsagt også sees i lys av at en slik satsing i stor grad er i de store organisasjonenes egeninteresse ettersom en slik innretning av prosjektmidlene vil kunne bidra til å utvikle organisasjonene og deres egne prosjektpor-tefølje.

Tabell 2 Styrker og svakheter ved prosjekter som fikk tilskudd gjennom ekstraordinære tilskuddsmidler

	Styrker	Svakheter
Interne	<ul style="list-style-type: none"> • Mange av de store organisasjonene har fra før kompetanse og erfaring med prosjektarbeid rettet inn mot målgrupper for FÅ15 • De store organisasjonene la strategier for involvering av lokallag, noe som genererte aktiviteter over hele landet • Mange organisasjoner utnyttet FÅ15 til å styrke egne kjerneaktiviteter både innad og utad • Flere prosjekter var innrettet mot langsiktige målsetninger • Gjennomføringen av prosjektene har i stor grad blitt basert på samarbeid med andre frivillige organisasjoner og til dels med offentlige instanser. 	<ul style="list-style-type: none"> • Relativt mange prosjektene hadde primært som mål å genere deltakelse innenfor en type aktivitet eller friluftslivsform, mens det kunne ha vært satset sterkere på prosjekter som hadde som mål å utvikle fysisk (f.eks. friluftsporter, naturmøteplasser) eller organisatorisk infrastruktur (stisatsing og naturpiloter) som kan gi økt deltakelse som effekt på sikt. • Enkelte prosjekter virker dårlig organisert og nådde ikke målsetningene. Resultatene sto ikke alltid i forhold til størrelsen på bevilgende tilskuddsmidler eller ble ikke benyttet fullt ut. • En del prosjekter har i liten grad benyttet seg av FÅ15-materiell for å promotere egne aktiviteter. • Satsingsområdene har i enkelte prosjekter hatt status mer som honnørord enn som realiteter. Det hefter seg usikkerhet ved en del prosjekter om i hvilken grad man nådde målsetningen om å rekruttere inaktive.
Eksterne	<ul style="list-style-type: none"> • De store organisasjonene ble tidlig involvert og oppfattet at de kunne øve innflytelse på FÅ15 og fikk dermed et «eierforhold» til FÅ15. • Prosjektene fikk god drahjelp fra oppmerksomheten de nasjonale kampanjene skapte. • Ekstraordinære tilskuddsmidler muliggjorde prosjekter som var rettet spesifikt inn mot definerte målgrupper og satsingsområder. • Kriteriet om samarbeid for tildeling av tilskuddsmidler førte til at nye samarbeidsrelasjoner ble skapt og etablerte ble styrket • Flere fylkeskommuner tok strategiske grep når det gjaldt prioritering av tilskuddsmidler og koordinering av prosjektaktiviteter. • En del kommuner har vært svært aktive samarbeidspartnere. • Kampanje- og informasjonsmateriell ga prosjekter, tiltak og arrangementer en felles og gjenkjennelig ramme. 	<ul style="list-style-type: none"> • Noen prosjektmakere har gitt uttrykk for at andre prosjekter det ble søkt om burde har vært prioritert framfor prosjekter man fikk tildelt midler for. • Prosjekter og samarbeid var ikke alltid like godt koordinert i alle fylker • Den todelte ledelsen medførte at mobiliseringsansvaret ovenfor offentlig og det frivillige organisasjonsapparatet ble sektorinndelt og ikke tilfredsstillende samkjørt. • Enkelte prosjekter som er startet opp ved hjelp av ekstraordinære tilskuddsmidler er ikke sikret finansering for videreføring.

8 Helhetlig vurdering av effektene av i et utvidet perspektiv

Basert på resultatene i kapittel 3-7, summerer vi her opp hovedtrekkene og foretar en samlet evaluering av FÅ15. I tråd med oppdraget for denne evalueringen legges det her spesielt stor vekt på en evaluering av gjennomføringen, kommunikasjon og samarbeid, samt på de læringsmessige effektene av FÅ15.

8.1 Organiseringen og ledelse av FÅ15

Som det har blitt omtalt ovenfor, var det mellom Miljødirektoratet og Norsk friluftsliv (NF) i utgangspunktet ulike forståelser om ansvarsfordeling og om prioriteringer. På den ene siden har de to aktørene uten tvil et felles mål i sin virksomhet ettersom begge med hvert sitt utgangspunkt arbeider for å fremme offisielle friluftslivspolitiske målsettinger det er liten strid om. På den andre siden kan man ikke se bort fra at samhandlingen mellom disse to instansene vanskeliggjøres av at det eksisterer ulike forventninger om hverandres roller. Mens Miljødirektoratet er et offentlig forvaltningsorgan, utgjør NF en interessepolitisk organisasjon. I seg selv kan dette medvirke til at synspunktene på hvilke prioriteringer som skulle gjøres kunne skille seg noe ad.

Mye ble likevel oppklart i løpet av prosessen fram mot oppstarten av FÅ15. Utfallet later til å ha blitt at NF i kraft av sin utøvende rolle i praksis overtok deler av det reelle ansvaret for prosjektet. I noen henseender dette virke som en fornuftig løsning, all den tid en helt sentral del av arbeidet med FÅ15 handlet om å initiere prosjekter og involvere alle organisasjonene og foreningene i frivillig sektor. På samme vis er det naturlig at Miljødirektoratet som et sentralt offentlig forvaltningsorgan hadde ansvaret for å mobilisere fylkeskommuner og kommuner samt andre offentlige instanser. Dette representerte en *komplementær* arbeidsdelingen, som var en styrke ved ledelsesmodellen som ble valgt for FÅ15. Miljødirektoratet har tyngde inn mot offentlig sektor, og NF tilsvarende mot frivillig sektor. På samme tid utgjør det komplementære også en svakhet ved at det som i utgangspunktet skulle føres sammen tenderte mot å bli sektorinndelt. Nettopp med tanke på koordinering av samarbeid mellom fylkeskommuner, kommuner, friluftsråd og de ulike frivillige organisasjonene kunne det ha vært fordelaktig om en NF som sekretariat hadde hatt større anledning til å være aktive ovenfor både offentlige og frivillig sektor.

8.2 Kampanjevirkksomheten

Gjennomgående har det blitt uttrykt tilfredshet med de nasjonale kampanjene som ble satt i gang. Likevel har det fra enkelte av de større organisasjonene blitt gitt uttrykk for at det hjelp til markedsføring av egne tiltak uteble. Kampanjene ble etter disses syn plassert for mye på utsiden av innholdet i de enkelte prosjektene. Med andre ord later det til at det eksisterte en forventning om at kampanjene skulle tjene til å promotere de enkelte FÅ-prosjektene. Intensjonen fra NF sin side var i at de enkelte prosjektene i like stor grad skulle være med å promotere FÅ15 i sin alminnelighet. Som NF selv har vært inne på, kan disse misforholdene sees i sammenheng med at midlene til markedsførings- og kampanjetiltak kom sent på bordet. Planlegging og koordineringsarbeidet med markedsføringer og kampanjer lot seg derfor ikke fullt ut gjennomføre slik man hadde ønsket. Blant annet fikk stisatsingen lide under dette. Samtidig har det blitt reist spørsmål om det i NF sitt arbeid med denne delen av FÅ15 ble lagt for mye vekt kompetanse som retter seg mot generell markedsføring og kampanjer og mindre på kompetanse om de mer spesifikke behovene disse organisasjonene hadde. På den andre siden kan det synes som at slike oppfatninger ser for mye bort fra det arbeidet NF la ned i relasjonen til frivillig sektor blant annet gjennom den utstrakte bruken av arbeidsgrupper. Det må også anføres at kritikken det her er tale om i første rekke ble uttalt av representanter for de aller største, veletablerte friluftslivsorganisa-

sjonene. I sammenligning med andre involverte organisasjoner har disse en tendens til å oppfatte seg selv om selvtilstrekkelige, og er muligens av den grunn mer tilbøyelige til å se på Friluftslivets år som et arrangement som skal tjene organisasjonen snarere enn omvendt.

8.3 Involvering av frivillige organisasjoner og det offentlige

Mens FNF ble definert som den instansen som hadde et regionalt koordinerende ansvar i 2005, ble denne rollen gitt til fylkeskommunene i 2015. Fylkeskommunen var nå tiltenkt en sentral rolle i planleggingen og gjennomføringen av Friluftslivets år, spesielt med tanke på mobilisere kommuner og organisasjoner i eget fylke, og gjennom dette bidra til å sikre at prosjekter, tiltak og arrangementer ble etablert og gjennomført i tråd med prioriteringene for FÅ15. Fylkeskommunene ble følgelig henstilt om å prioritere FÅ15-satsingene i tildeling av tilskuddsmidler. Det ble også stilt forventninger til fylkeskommunene om å integrere den allerede oppstartede satsingen på stier og turveier (med tilskudd fra Gjensidigestiftelsen) i FÅ15.

I evalueringen som ble foretatt i 2005 går det ikke tydelig i hvordan ordningen med Forum for natur og friluftsliv (FNF) fungerte, utover en påpekning av at forumene ikke ble utstyrt med tilstrekkelige ressurser (Vistad m.fl., 2006). Sett i lys av at FNFs primærrolle er rettet mot arbeid med arealsaker o.l., men også at FNF opererer noe forskjellig i de enkelte fylkene, kan det tenkes at koordineringsansvaret ble ivaretatt på ulike måter og med forskjellige utfall. Det siste later til også å gjelde for fylkeskommunene i 2015. Uten at vi har hatt mulighet til å undersøke alle fylkeskommuner, er inntrykket at fylkeskommunene har involvert seg i rollen de var tiltenkt i noe varierende grad. Mens enkelte fylkeskommuner holdt informasjonsmøter sent i 2014, var andre tidlig ute og påtok seg en relativt tydelig koordinerende rolle. I det siste tilfellet synes det også som fylkeskommunene har vært bedre i stand til en strategisk utnyttelse av friluftsmidlene med tanke på prioriteringer og målsetninger for FÅ15.

I lys av disse problemstillingene, har Troms fylkeskommune i denne evaluering blitt nevnt som et eksempel på hvordan man på en strategisk måte delegerte ansvar for koordinering til FNF ved at denne instansen ble tilført ekstra midler. Som det samtidig har vært påpekt, er det ikke gitt at FNF er det riktige koordinerende leddet i alle fylker, og man kan vurdere om f.eks. friluftsråd i noen tilfeller kunne innta en koordinerende rolle. Oslofjorden friluftsråd synes å representerer et godt eksempel på hvordan friluftsrådene kan spille en betydelig rolle når det gjelder friluftsårene. Her står vi imidlertid ovenfor et friluftsråd som omfatter 5 fylker og 18 medlemskommuner, og som har et stort befolkningsgrunnlag med tanke på aktiviteter, deltakelse og muligheter for samarbeid. Ikke desto mindre er det mye som taler for at Oslofjorden friluftsråd har hatt en viktig funksjon som initiativtaker, koordinator og samarbeidsparter.

Det bør i lys av det overstående diskuteres nærmere hvordan man kan komme fram til en felles modell eller rammeverk for hvordan fylkeskommunenes rolle skal utformes og gis et innhold som er mer ens for alle fylker. Når det gjelder kommunene er inntrykket at svært mange har vært aktive når det gjelder samarbeid med frivillig sektor. Likevel har noen kommunene åpenbart inntatt en mer aktivt rolle enn andre. Mens enkelte kommuner selv har tatt initiativer og søkt om tilskuddsmidler til FÅ15 prosjekter, har andre vært mer eller mindre passive samarbeidspartnere ved å bidra til tilrettelegging for arrangementer. Det siste avspeiles muligens i det som nylig har blitt påpekt i en rapport (Thoren m.fl., 2016) at kommunene har en tendens til å prioritere idrettslivet, men friluftslivsinteressene som oftest er svakt representert.

Under FÅ05 ble tilskuddsmidlene fordelt på et stort antall til dels små og lokale prosjekter. FÅ15 representerer en endring ved at det denne gangen ble distribuert tilskudd til et relativt lite antall større prosjekter som de store organisasjonene sto bak. Her skiller imidlertid FÅ15 seg ut ved at foreninger som ikke uten videre er friluftslivsorganisasjoner fikk relativt store andeler, slik som f.eks. Private barnehagers landsforening. Det siste har delvis å gjøre med at det i noen grad ble lagt opp til å prioritere prosjekter som ikke alene dreide seg om å skape aktivitet og deltakelse i selve året, men som siktet mot styrkingen av strukturer med tanke på årene som kommer. Satsingen på friluftsskolene og friluftsporter, som Friluftsrådenes landsforbund sammen med flere

friluftsråd og enkelte av de større organisasjonene stor bak, kan her tjene som to andre eksempler.

Mens samarbeid med andre organisasjoner eller instanser var ett av hovedkriteriene for ekstraordinære tilskuddsmidler i FÅ15, lå det så langt vi kan se ingen føringer for dette i 2005. Et av de tydeligste resultatene man kan se allerede nå året etter at nye relasjoner har blitt etablert og gamle styrket, og at dette i mange tilfeller er knyttet til prosjekter og tiltak som søkes videreført.

8.4 Ble målsetningene oppnådd?

Satsing på folkehelse, kulturminner og allemannsrett under FÅ15 viser til erkjennelsen av friluftsliv er et komplisert felt med mange dimensjoner som strekker seg på tvers av sektorinndelinger. Det siste avspeiles delvis i at frivillige organisasjoner som i utgangspunktet ikke er opprettet med tanke på friluftsliv (f.eks. Røde Kors og Private barnehagers landsforbund) inkorporer arbeid med friluftsliv i sin virksomhet. Imidlertid finner man under FÅ15 ikke en tilsvarende bredde i involvering av ulike offentlige instanser. I evalueringen av FÅ05 ble det framholdt at suksessen i første rekke lå i all aktivitet som ble skapt regionalt og lokalt av et utall lag og foreninger. De overordnede målene som rettet seg mer mot forvaltningsmessige og politiske målsetninger ble derimot ikke nådd i samme grad (Vistad m.fl., 2006). I denne evalueringen ble det derfor foreslått at man burde vurdere i hvilken grad offentlige organer burde involveres sterkere i ledelse og styring. Som det allerede er konkludert med, bidro Miljødirektoratet som prosjektleder for FÅ15, men også etablering av en rådgivende grupper der fylkeskommuner og andre direktorater var representert, til at FÅ15 fikk en større tyngde inn mot forvaltningsapparatet. Ikke desto mindre, er det grunn til å reise spørsmål ved om ikke flere andre direktorater (og eventuelt departementer) burde ha vært mer involvert.

De overordnede målene for FÅ15 var definert slik:

- (1) Å gi friluftsliv økt oppmerksomhet og at året skulle gi varige resultater i form av økt deltagelse i friluftsliv generelt i befolkningen.
- (2) Nærmiljø, fritidsfiske, folkehelse, kulturminner og allemannsretten skulle vies særskilt oppmerksomhet.
- (3) Barn, unge og barnefamilier ble definert som målgrupper som skal ha et særlig fokus, i tillegg til andre lite aktive grupper som samt medlemmer av minoritetsgrupper og folk med funksjonshemninger.
- (4) I tillegg til de frivillige organisasjonene skulle fylkeskommunene, kommunene og forskjellige statlige etatene involveres i planlegging og gjennomføring.

8.4.1 Oppmerksomhet

I likhet med 2005 fikk Friluftslivets år i 2015 relativt stor oppmerksomhet i media, både nasjonalt og lokalt, og gjennom store deler av året. Det kan konkluderes med at kampanjer, markedsføring/informasjon og de mange tiltakene og arrangementene til sammen bidro til at målet om å gi friluftslivet økt oppmerksomhet ble nådd. I sammenligning med FÅ05 ble det brukt mer ressurser på nasjonale kampanjer. Ikke minst manifesterte dette seg i et landsdekkende åpningsarrangement 13. januar, som uten tvil ga FÅ15 en flying-start. Hva man til syvende og sist får igjen av ressursbruk på nasjonale markedsføringskampanjer vil alltid kunne være gjenstand for diskusjon. De fleste vil likevel erkjenne at en slik innsats er nødvendig, og at det er hensiktsmessig med personell som har god kompetanse på dette, slik tilfellet var med NF-sekretariatet.

En annen viktig forskjell fra foregående Friluftslivets år er bruken av sosiale mediekkanaler, som ikke var tilstrekkelig utviklet til å representere en reell mulighet for 10 år siden. Både fra NF sin side og fra de ulike foreningene ble sosiale media brukt strategisk og effektiv med gode resultater. Dette bidro i mange sammenhenger til at det oppsto oppmerksomhet rundt en del prosjekter og arrangementer på et nasjonalt plan, samtidig som lokale arrangementer fikk oppmerksomhet de trolig ikke ville ha fått ellers.

Selv om satsingen på bruk av sosiale medier ikke var fullt ut vellykket i alle sammenhenger, er det en kjensgjerning at dette er mediekkanaler som i dag når svært mange mennesker. Ikke bare er disse mediene for lengst tatt aktivt i bruk av frivillig sektor. Facebook og Twitter er plattformer folk bruker aktivt som innfallsport til nyhetsbildet i tradisjonelle medier, samtidig som Instagram er en rådende informasjons- og kommunikasjonsplattform blant eldre barn og ungdommer. Dette mediebildet er imidlertid svært komplisert, med mange aktører og mange plattformer, og det kreves en god strategi og koordinering for at informasjonsopplegg og oppmerksomhetskampanjer skal bli vellykket. At dette ikke alltid er enkelt å oppnå, viser den svært begrensede suksessen FÅ15-kalenderen hadde. De store organisasjonene har i mange tilfeller etablert egne opplegg for informasjonsdeling på sosiale medier, og med tanke på neste gang FÅ skal arrangeres bør det vurderes om det er mulig å utvikle et opplegg der disse bedre kan integreres i FÅ-satsingen.

Det må heller ikke glemmes at målsetningen om økt oppmerksomheten ikke ville ha blitt oppnådd uten alle de større og mindre tiltakene og arrangementene rundt om i landet som pågikk gjennom hele året. Samtidig er en av hovedutfordringene å knytte de overordnede budskapene, kampanjene og det som skjer på bakkeplan rundt om i landet sammen. Mange medieoppslag satte friluftslivet i fokus, men uten nødvendigvis å nevne FÅ15. Dessuten hersker det usikkerhet om i hvilken grad de ulike prosjektene og tiltakene promoterte seg selv gjennom FÅ15. Selv om flere av de store organisasjonene hadde egne opplegg som skulle bidra til at man lokalt tok i bruk logoer og annet materiell i annonsering og promotering, er det indikasjoner på at dette skjedde i noen begrenset grad. Delvis har dette trolig å gjøre med at mange tiltak i praksis var videreføring av kjerneaktiviteter. Av den grunn ble det enten ikke sett på som nødvendig eller at man fant det uheldig å bruke tid og krefter på å knytte aktivitetene til FÅ15. Med det som utgangspunkt kan det ved neste korsvei være fruktbart å finne fram til opplegg som i større grad sikrer at aktiviteter knytter seg tydeligere til FÅ15.

8.4.2 Deltakelse og rekruttering

Som det er påpekt i kapitel 3 er det for tidlig å si noe spesifikt om kampanjene og prosjekttiltakene har gitt varige resultater i form av økt deltagelse. For å bedre kunne svare på dette, trenges det mer omfattende og langsiktige undersøkelser der endringer i deltagelse og rekruttering måles over tid. Dette kan oppnås dersom man innarbeider noen spørsmål om FÅ i standardiserte, nasjonale undersøkelser som SSB eller andre aktører utfører jevnlig.

Et spørsmål som det ikke finnes godt nok grunnlag til å gi et fullgodt svar på er i hvilken grad oppmerksomheten i første rekke økte hos de gruppene i befolkningen som fra før er interesserte i friluftsliv, eller om det også vekket interesse hos grupper som er lite aktive. Det samme gjelder spørsmålet om deltagelse. Selv om enkelte arrangementer i FÅ15 tiltrakk seg langt flere deltakere enn i året før, vet vi relativt lite om i hvor stor utstrekning dette dreier seg rekruttering av nye grupper. I mange tilfeller kan det ikke utelukkes at store andeler av de som deltok i tiltak og arrangementer fra før er aktive friluftslivsutøvere. Ikke desto mindre hadde mange prosjekter barn og barnefamilier som målgruppe, og det ser gjennomgående ut som man akkurat her i stor grad lyktes med å nå akkurat denne målsetningen.

Når det gjelder spørsmålet om varige resultater er det viktig å framheve at dette ikke alene kan festes til endringer i befolkningen som følge av økt kunnskap om friluftslivets muligheter og betydning. Når det er tale om effekter av FÅ15 må vi også inkorporere resultater som knytter seg til prosjekter og tiltak i seg selv. I løpet av året ble nye prosjekter initiert og allerede etablerte styrket med tanke på videreføring. Selv om en del av tiltakene som ble finansiert gjennom ekstraordinære tilskuddsmidler trolig ville ha blitt realisert i omtrent samme omfang uansett, har tilskuddsmidlene ofte blitt brukt til å styrke organisasjonsapparatet rundt tiltakene gjennom nye samarbeidsformer og bedre informasjons- og markedsføringsopplegg. Enkelte større prosjekter har også vært rettet mot utvikling av organisatorisk og/eller materiell infrastruktur som kan gi grunnlag for økt deltagelse i framtiden. For mange av disse prosjektenes vedkommende spilte ekstraordinære tilskuddsmidler en avgjørende rolle for det man fikk realisert i 2015. En kritisk faktor er derfor videre finansiering i årene etter. I lys av dette bør man på myndighetsnivå vurdere

i hvilke grad deltakelse i Friluftslivets år gjennom prosjekter som representerer nye initiativer også i årene som følger kan sikres tilstrekkelige midler til videreføring.

8.4.3 Prioriterte temaer

I likhet med konklusjonene i evalueringen av FÅ05 (Vistad m.fl., 2006), synes det som man i FÅ15 ikke kom helt i mål når det gjaldt å skape blest om mer overliggende temaer som folkehelse. Dette erkjennes også i den interne evalueringen (M-607 | 2016). Det siste må sees i lys av at disse temaene ofte enten ikke ble inkorporert eller fikk en marginal posisjon i tiltakene og arrangementene som for en stor del utgjorde FÅ15. Samtidig dreier det seg her om temaer som representerer mer generelle og til dels kompliserte saksfelt, og som kanskje ikke så lett fenger i sammenligning de andre aspektene ved FÅ15 som skulle framheves.

Dersom man ser nærmere både på prosjekter som ble finansiert (helt eller delvis) gjennom ekstraordinære tilskuddsmidler og prosjekter som ble gjennomført på grunnlag av ordinære midler, er det liten tvil om at det store flertallet hadde et relativt klart nærmiljøfokus. Allemannsretten har imidlertid blitt gitt en eksplisitt fokus i bare en håndfull av tiltakene. Som det går fram av den interne utredningen, var allemannsrettkampanjen til tross for en stor sentral satsing på denne bare delvis vellykket (M-607 | 2016). Fritidsfiske eller kulturminner var en bestanddel i noen få enkeltstående tiltak blant de større prosjektene med ekstrasfinansiering. Imidlertid ble det i løpet av FÅ15 avvirket flere små og store prosjekter der ett av disse to temaene var en viktig del av tiltakene. Som følge av denne evalueringens rammer har vi ikke hatt ressurser til å gå nærmere inn i disse, utover de 5 ulike tiltakene som er nevnt ovenfor. Det kan derfor utelukkes at folkehelse, allemannsrett og/eller kulturminner har inngått som tema i flere av disse tiltakene på mer eller mindre indirekte måter.

8.4.4 Prioriterte målgrupper

I evalueringen av FÅ05 framheves det at man lyktes best med å nå barn og mindre grad de andre utpekte målgruppene (ungdommer, funksjonshemmede og innvandrere) (Vistad m.fl., 2006). Det samme kan sies om FÅ15, der mange prosjekter og arrangementer var rettet mot barn og barnefamilier. Riktignok kan det se ut til at en god del prosjekter i praksis har rettet seg inn mot allmennheten. Mange av disse har ikke desto mindre vært utformet slik at de har vært tilpasset barn og barnefamilier. F.eks. er det ofte tale lett tilgjengelige aktiviteter i nærområdet, og ofte med et klart familievennlig opplegg. Når det gjelder barn, unge og barnefamilier, finnes det fra før et apparat i frivillig sektor som bidrar til å gjøre det ganske enkelt å nå fram til en så vidt stor og almen gruppe som barn og barnefamilier utgjør. Målsetningen om å nå innvandrere eller funksjonshemmede krever derimot at ting bygges mer opp fra grunnen av. Det er flere etablerte organisasjoner som allerede har en viss erfaring med å tilrettelegge for og rekruttere fra disse gruppene. I lys av dette bør man tenke bedre igjennom hvordan erfaringer og kompetanse som finnes her kan koordineres. Med andre ord kan det vurderes hvor vidt det hadde vært en bedre løsning om innsatsen mot minoritetsgrupper eller funksjonshemmede hadde blitt sluset gjennom det apparatet og kompetansen som de store organisasjonen allerede råder over, som for eksempel DNT og Røde Kors, men i samarbeid med innvanderorganisasjoner og interesseorganisasjoner for folk med funksjonshemninger.

I tillegg til primærmålgruppene, ble det også for FÅ15 blinket ut fire strategiske målgrupper. Disse var aktivitetstilretteleggere i nærmiljøet (frivillige organisasjoner, interkommunale friluftsråd, skoler og barnehager, kommunale etater og foreldre), kunnskapsformidlere (forskningsmiljøer, undervisningssektoren, naturveiledere, nasjonalparksentre, ansvarlige for arbeid med folkehelse og media), beslutningstakere (politikere og byråkrater) og andre grupper som direkte eller indirekte påvirker friluftslivets vilkår (næringsliv, grunneiere, reiseliv og sammenslutninger av frivillige organisasjoner, herunder innvanderorganisasjoner). Uten tvil har enkelte prosjekter vært rettet inn mot å nå en eller flere av disse. F.eks. kan Private barnehagers landsforbund sitt prosjekt trekkes fram som et eksempel ettersom naturpilotsatsingen representerer målgruppen aktivitetstilretteleggere i nærmiljøet. Oslofjorden 4201 favner med sin satsing på organiserte turer med tematiske fokus både målgruppen aktivitetstilretteleggere i nærmiljø og kunnskapsformidlere. Det har vært en del samarbeid med grunneiere (f.eks. Statskog og Fjellstyresambandet).

Folkehelseperspektivet er også i noen grad ivarettatt f.eks. ved at bedriftshelsetjenesten har vært inne med et større prosjekt (Ti på topp) og ved at frivillige foreninger i flere prosjekter har samarbeidet med Frisklivssentraler i kommunene. Uheldigvis har man ikke greid å få til et så omfattende samarbeid med skoleverket som en kanskje kunne ha håpet på. Det siste kan delvis ha å gjøre med at man ikke lyktes med å involvere Utdanningsdirektoratet i planlegging og gjennomføringen. Når det gjelder beslutningstakere som strategisk målgruppe lyktes man svært godt i kampanjesammenhenger ved å engasjere ordførere i forbindelse med åpningsarrangementene og Friluftslivets uke om høsten, mens det som allerede påpekt flere steder ovenfor har variert i hvilken grad kommuneapparatet ellers og fylkeskommunene har vært involvert.

8.5 Samlet vurdering av sterke og svake sider ved gjennomføringen av FÅ15

I form av en SWOT-analyse oppsummeres i tabell 3 (s. 66) den helhetlige vurdering av effektene av FÅ15 i et utvidet perspektiv. Deretter følger utdypninger av hvert punkt i tabellen. Som det også ble omtalt i kapitel 2, innebærer en slik analyse at man vurderer styrker og svakheter ved en organisasjon eller et arrangement i lys av både interne og eksterne faktorer. I samme kapitel ble det også gjort klart at det interne i denne sammenhengen omfatter alle deltakende aktører i FÅ15, mens det eksterne representerer samfunnsmessige og politiske betingelser for friluftslivet, og som direkte eller indirekte berører muligheter for å oppnå målsetninger i FÅ15 og framtidige friluftslivet år.

Tabell 3 Interne og eksterne styrker og svakheter ved gjennomføringen av FÅ15

	Styrker	Svakheter
Internt	<ul style="list-style-type: none"> Norsk friluftslivs sentrale posisjon Forankring i offentlig forvaltning Bredt sammensatt rådgivende gruppe Arbeidsgruppene involverte det frivillige apparatet på bred front Komplementær kompetanse i sekretariatet (NF) og hos prosjektleder (Miljødirektoratet) Strategi for samarbeid med offentlige myndigheter og frivillig sektor Definerte prioriteringer og målsetninger Strategier for kampanjer, markedsføring og kommunikasjon Mange prosjekter nådde i stor grad definerte målsetninger Flere sentrale prosjekter hadde langsiktige målsetninger Samarbeid mellom ulike organisasjoner og foreninger har blitt etablert/styrket Satsing på folkehelse, kulturminner og allemannsrett, samt strategiske målgrupper, viser til erkjennelsen av friluftsliv er et komplisert felt med mange dimensjoner som strekker seg på tvers av sektorinndelinger 	<ul style="list-style-type: none"> Lite ressurser ble allokert med tanke på Miljødirektoratets omfattende prosjektlederansvar Manglende avklaringer av roller og ansvarsområder mellom NF og Miljødirektoratet Spørsmål om hvordan arbeidsoppgaver og målsetninger skulle prioriteres manglet innledningsvis en tilstrekkelig avklaring Sekretariatets behov for direkte kontakt med offentlige instanser ble som følge av arbeidsdelingen avkortet Flere direktorater og departementer burde ha vært involvert Mobilisering av fylkeskommuner og kommuner kunne ha vært enda bedre koordinert Noen viktige satsingsområder ble ikke godt nok integrert i FÅ15 Vi vet relativt lite om i hvilken grad FÅ15 har rekruttert inaktive grupper Målgrupper og fokuserte temaer kom i en del prosjekter i bakgrunnen for et mer generelt fokus på organisasjoners og foreninger kjerneaktiviteter Det knytter seg noe usikkerhet til den reelle effekten av kampanjevirkksomheten
Eksternt	<ul style="list-style-type: none"> Friluftslivets generelle status øker og friluftslivssatsingen i frivillig sektors er voksende Myndighetene erkjenner viktige behov når det gjelder friluftslivssatsing, særlig med tanke på betydning av lett tilgjengelig friluftsliv i nærmiljøer Stiftelsene bidrar i økende grad til friluftslivsprosjekter 	<ul style="list-style-type: none"> Det kan synes som det for lite politisk vilje til langsikt tenkning når det gjelder bevilgninger til friluftslivsformål Friluftslivsinteressene er svakt representert i kommunens planarbeid Sektorinndelingen i offentlig politikk og forvaltning skaper utfordringer, og man burde finne fram til ordninger som gjør at friluftslivspolitikken kunne organiseres bedre på tvers av sektorer som miljø, helse, utdanning og kultur/idrett

8.5.1 Interne styrker

- *Norsk friluftslivs sentrale posisjon*
  - At NF har en samlende funksjon for den frivillige organiseringen av norsk friluftsliv gjorde at denne organisasjonen var godt rustet til å være en utøvende part.
  - NF kjenner behovene og utfordringene frivillig sektor har når det gjelder organisering og utvikling av friluftsliv.
  - FN har et stort kontaktnettverk både innen frivillig sektor og i offentlig sektor.
- *Forankring i offentlig forvaltning*
  - Involveringen av Miljødirektoratet representerte en intern styrke ved at FÅ15 ble bedre kompetansemessig forankret enn tidligere i offentlig forvaltning.
  - Når dette direktoratet var prosjektleder ga det FÅ15 en styrke ovenfor regional og kommunale myndigheter man ikke ellers ville ha hatt.
  - Som den utøvende aktøren kunne NF arbeide med visshet om at de formelle sidene ved virksomheten ble godt ivaretatt gjennom Miljødirektoratet som prosjektleder.
- *En bredt sammensatt rådgivende gruppe*
  - Den rådgivendegruppen medførte at ikke-statlige og statlige aktører sammen ble involvert i utformingen av FÅ15 fra starten av.
Viktige instanser fikk gjennom deltakelse i rådgivende gruppe anledning til å øve innflytelse, samtidig som gruppen fungerte som et kvalitetssikringssystem.
  - Den rådgivende gruppen representerte et nytt forum for friluftslivsinteresser i skjæringspunktet mellom frivillig sektor og statlige myndigheter. På rådets siste møte angående FÅ15 i mai 2016 ble det besluttet av gruppens møtevirksomhet skulle videreføres med tanke på utvekslinger av erfaringer og synspunkter.
- *Arbeidsgruppene involverte det frivillige apparatet på bred front*
  - Arbeidsgruppene som ble opprettet innebar at sentrale aktører fikk anledning til å ta del i utformingen av FÅ15 på et tidlig stadium.
  - Deltakerne uttrykker tilfredshet arbeidsgruppene og oppfatter at de ga dem innflytelse.
  - NF framhever at tanker og ideer fra arbeidsgruppene var nyttige i planleggingsprosessen, samtidig som engasjementet økte som følge av at deltakerne fikk et slags eierforhold til FÅ15.
- *Komplementær kompetanse i sekretariatet (NF) og hos prosjektleder (Miljødirektoratet)*
  - NF har svært god innsikt i frivillige organisasjonens behov, arbeidsmåter og målsetninger, samt erfaring med informasjon og markedsføring i arbeid med større nasjonale prosjekter.
  - Miljødirektoratet har inngående kjennskap til politiske og organisatoriske utfordringer når det gjelder friluftsliv og har gjennom sitt forvaltningsansvar innsikt i og kan øve innflytelse ovenfor fylker og kommuner.
- *Definerte prioriteringer og målsetninger*
  - Det ble utarbeidet et måldokument der planer for gjennomføringer og prioriteringer av tiltak og målgrupper ble klart definert.
  - Måldokumentet representerte et relativt klar rammeverk som var enkelt å forholde seg til for de ulike involverte instansene.

- *Strategi for samarbeid med offentlige myndigheter og frivillig sektor*
  - Ut fra erkjennelsen av kommunenes og fylkeskommunenes utvidede ansvarsområder for folkehelse og friluftsliv ble det lagt planer for involvering av disse instansene.
  - Fylkeskommunenes kompetanse når det gjelder friluftsliv og folkehelse representerte en viktig drahjelp.
  - Det ble erkjent at ikke bare friluftslivsorganisasjoner og friluftsråd kunne spille en aktiv rolle, men at også ulike typer interesseorganisasjoner og humanitære organisasjoner kunne være sentrale aktører å rekruttere til samarbeid om gjennomføring av prosjekter.
- *Strategier for kampanjer, markedsføring og kommunikasjon*
  - Åpningsarrangementet 13. januar skapte mye oppmerksomhet lokalt og nasjonalt.
  - Kommunikasjonsstrategien ga organisasjonene og foreningene drahjelp. Flere frivillige organisasjoner oppgir at de hadde god nytte av profileringsmaterieill og av å knytte tiltakene og arrangementene til ett eller flere kampanjekonsepter.
  - Informasjons- og markedsføringsmaterialet synes fungert relativt godt på en del områder, ikke minst med tanke på de mulighetene det ble lagt til rette for når det gjelder bruk av *hashtags* og FÅ-slagord, samt det fysiske informasjonsmateriellet som ble utviklet.
  - Det ble skapt en lett gjenkjennelig profil for FÅ15 og som fikk relativt god gjennomslag i ulike medier.
  - Sosiale medier ble brukt aktivt, noe som også samsvarte med mange av de store organisasjonenes kommunikasjonsstrategier.
- *Mange prosjektene nådde i stor grad definerte målsetninger*
  - Gjennom de ekstraordinære tilskuddsmidlene ble det initiert flere relevante tiltak som for en stor del oppfylte målsetningene som ble satt og som i hovedsak samsvarte med de prioriteringer som hadde blitt satt for FÅ15.
  - Flere prosjekter har blitt videreført eller har dannet grobunn for videreføring av lignende tiltak.
- *Flere sentrale prosjekter har langsiktig målsetninger*
  - Flere sentral prosjekter var rettet mot å utvikle organisatoriske og materielle infrastrukturer med tanke på langsiktige resultater
  - Det langsiktige knytter seg også til videreutvikling av samarbeidsrelasjonene gjennom prosjektene
- *Samarbeid mellom ulike organisasjoner og foreninger har blitt etablert/styrket*
  - FÅ15 har gjort noe viktig med norsk friluftsliv som «organisasjon» med mange nye relasjoner og samarbeidsrelasjoner for årene framover
  - NF har blitt styrket i samarbeidet med frivillig sektor gjennom FÅ15.
- *Satsingene under FÅ15 viser til en erkjennelsen av friluftsliv er et komplisert felt med mange dimensjoner som strekker seg på tvers av sektorinndelinger.*
  - Flere organisasjoner uten direkte tilknytning til friluftslivorganisering ble aktivt involvert.
  - Det ble definert strategiske målgrupper som favner om flere sektorer.

8.5.2 Interne svakheter

- *Lite ressurser ble allokert med tanke på Miljødirektoratets omfattende prosjektlederansvar*
  - Det kan stilles spørsmål ved om Miljødirektoratet hadde tilstrekkelig ressurser til rådighet med tanke på hva en prosjektlederrolle for FÅ15 innebærer av arbeidsoppgaver og kompetanse
  - Det kan synes som om manglende ressurser medførte at man i praksis ble tvunget til å overføre en del prosjektlederoppgaver til NF
- *Manglende avklaringer av roller og ansvarsområder mellom NF og Miljødirektoratet*
  - Manglende avklaring av rolle- og ansvarsfordeling mellom prosjektleder og sekretariatet medførte unødvendig bruk av tid og energi på oppklaringsrunder i innledningsfasen.
  - Det bør vurderes i hvilken utstrekning prosjekter burde ha bidratt til en slik avklaring forut for at oppstart av arbeidet med FÅ15
- *Spørsmål om hvordan arbeidsoppgaver og målsetninger skulle prioriteres manglet innledningsvis en tilstrekkelig avklaring*
  - Selv om det med tiden kom til en slags enighet om fordeling av ansvar og arbeidsoppgaver, eksisterte det noe ulike syn spesielt med tanke på betydningen av kampanjevirkosomhet.
  - Prosjektleder følte at sekretariatet handlet for mye på egenhånd og at valg av strategier og arbeidsmåter ikke ble godt nok forankret hos prosjektledelsen, samtidig som sekretariatet oppfattet at spesielt forståelsen for markedsføringsarbeidet ikke hadde tilstrekkelig forankring i prosjektledelsen.
- *Sekretariatets behov for direkte kontakt med offentlige instanser ble som følge av arbeidsdelingen avkortet*
  - Fordeling av ansvar mellom Miljødirektoratet som prosjektleder og NF som sekretariat innebar at NF som den utøvende part måtte gå veien om Miljødirektoratet når kommunikasjon med offentlige instanser var påkrevd. NF opplevde dette som en tungvidt prosess som hemmet dem i arbeidet.
  - NF var ikke godt nok kjent med de formelle og tidstunge prosessene som eksisterer i det offentlige apparat på direktorat og departementsnivå.
- *Flere direktorater og departementer burde ha vært involvert*
  - Til tross for at barn og skoleverket var et av satsingsmålene for FÅ15 var utdanningsdirektoratet lite involvert.
  - Departementer som f.eks. Kulturdepartement kunne ha vært mer delaktig, ikke bare med tanke på kulturminnefokus, men også fordi spillemidler har stor betydning for styrking av friluftsliv og folkehelse.
- *Mobilisering av fylkeskommuner og kommuner kunne vært enda bedre koordinert*
  - Det var store variasjoner i hvordan fylkeskommuner og kommuner involverte seg i FÅ15, og det bør vurderes hvordan man i større grad kan mobilisere spesielt fylkeskommunene til en mer ens innsats.
  - FÅ15 kunne ha dradd fordel av en arbeidsdeling der NF hadde hatt større anledning til direkte å påvirke fylkeskommuner og kommuner
- *Noen viktige satsingsområder ble ikke godt nok integrert i FÅ15.*
  - Intensjonen var at FÅ15 skulle videreføre stisatsingen, men NF støttet etter flere involverte organisasjoner syn ikke tilstrekkelig opp om Stikonferansen som representerte et viktig element her.
  - Vårkampanjen ble for dårlig planlagt.

- Satsingen på minoritet og på grupper med funksjonshemmede var bare delvis vellykket.
- Sentrale friluftslivsorganisasjoner som fikk ekstraordinære tilskuddsmidler fikk ikke gjennomslag for prosjekter de selv mente var mer i samsvar med satsingsområder og målsetninger for FÅ15.
- *Vi vet relativt lite om i hvilken grad FÅ15 har rekruttert inaktive grupper*
  - Det finnes ikke grunnlag for å fastslå i hvilken grad de ulike prosjektene nådde målsetningen med å rekruttere inaktive grupper eller om deltakelsen i første rekke var dominert av folk som fra før er aktive friluftslivsutøvere
  - En god del prosjektene hadde som målsetning å genere deltakelse i arrangementer innenfor en type aktivitet eller friluftslivsform. Det kan argumenteres for at det i første rekke er prosjekter som satser på utviklingen av fysisk (f.eks. friluftssporter, naturmøteplasser) eller organisatorisk infrastruktur (stisatsing og naturpiloter) som gir varige resultater og at disse burde ha vært enda sterkere prioritert.
- *Målgrupper og fokuserte temaer kom i noen prosjekter i bakgrunnen for et mer generelt fokus på organisasjoners og foreninger kjerneaktiviteter*
  - En del prosjekter oppnådde i begrenset grad å fokusere på definerte målgrupper
  - I hvilken utstrekning definerte temaer som folkehelse, allemannsrett og kulturminner ble prioritert i prosjekter og tiltak varierte en god del.
  - Prosjekter og tiltak ble gjennomført med varierende grad av synliggjøring av FÅ15.
- *Det knytter seg noe usikkerhet til den reelle effekten av kampanjevirkksomheten*
  - Det finnes ikke noe godt grunnlag for å si noe konkret om i hvilken grad kampanjevirkksomheten har endret allmenheten eller bestemte grupper i befolkningen sitt syn på betydningen av friluftsliv, for mulighetene for å drive friluftsliv eller bidratt til at flere utøver friluftsliv oftere.
  - Selv om synspunktene er svært delte, har det både i frivillig sektor og i det offentlige har det blitt uttalt tvil om hvorvidt ressursbruken på kampanjevirkksomheten har vært regningsvarende med tanke på målsetningene for FÅ15. Slik sett kan det tyde på at kampanjevirkksomheten hadde trengt en bedre forankring både oppover og nedover i FÅ-systemet.

8.5.3 Eksterne styrker

- *Friluftslivets generelle status øker og friluftslivsatsingen i frivillig sektor vokser*
  - Generelt har det blitt økt oppmerksomhet på betydningen av det enkle friluftslivet i nærmiljøer
  - Medlemstallet i tradisjonelle friluftslivsorganisasjoner som f.eks. DNT øker
  - Mange ulike aktører i frivillig sektor retter blikket mot betydningen av nærfriluftsliv for folkehelse
- *Myndighetene erkjenner viktige behov når det gjelder friluftslivssatsing*
  - Tilskudd til friluftslivsaktivitet fra KLD øker
  - Vektlegging av lett tilgjengelig friluftsliv i nærmiljøer. Miljødirektoratet har styrket innsatsen på dette feltet.
  - Barn og unge prioriteres i tilskuddsordningene.
  - Friluftsliv og bruk av naturen som læringsarena skal innarbeides i skoleverket og barnehager.
- *Stiftelsene bidrar i økende grad til friluftslivsprosjekter*
  - Gjensidigestiftelsen, Sparebankstiftelsen DNB og Extra-stiftelsen bidro substansielt til flere store og små prosjekter i FÅ15

- Flere prosjekter ser muligheter i stiftelsene med tanke på videreføring
- Sparebankstiftelsen DNB har gjort friluftsliv til et av sine prioriterte gaveformål.

8.5.4 Eksterne svakheter

- *Det kan synes som det for lite politisk vilje til langsikt tenkning når det gjelder bevilgninger til friluftslivsformål*
  - Friluftsrådenes landsforbund, NF og mange frivillige organisasjoner etterlyser mer målrettet satsing på etablering av organisatorisk og materiell infrastruktur
  - Mens de politiske myndighetene ambisjoner for friluftslivet øker, avhenger måloppnåelsen i økende grad av tilskuddsmidler fra privat sektor og økt innsats fra frivillig sektor
- *Friluftslivsinteressene er svakt representert i kommunens planarbeid*
  - Spillemidlene utnyttes i første rekke til idrettsformål
  - Dette bidrar til at spriket mellom sentralmyndighetenes ambisjoner og kommunes prioritering er ofte stort.
- *Sektorinndelingen i offentlig politikk og forvaltning skaper utfordringer*
  - Det mangler ordninger som gjør at friluftslivspolitikken kan organiseres bedre på tvers av sektorer som miljø, helse, utdanning og kultur.

9 Oppsummerende vurderinger og anbefalinger

- Rammeverket for organiseringen av Friluftslivets bør være klart på et tidligere tidspunkt enn det som har vært tilfelle i de to foregående Friluftslivets år. Dette gjelder både hvilke betingelser prosjektleder/sekretariat kan arbeide under og tilsagn om midler til frivillig sektor.
- Om Friluftslivets år fortsatt skal være et samarbeid mellom offentlig og frivillig sektor må roller og ansvarsdeling klargjøres tidlig.
- Med bakgrunn i store variasjoner i hvordan tiltak og arrangementer tydeliggjorde FÅ15, bør det finnes fram til ordninger som forankrer kampanjer og kommunikasjonsstrategien enda bedre i lokale og regionale prosjekter, tiltak og arrangementer.
- Det er usikkert i hvor stor grad FÅ15-budskapet nådde fram til andre enn de som fra før er aktive friluftslivsutøvere. Tiltak rettet mot lite aktive grupper kan i større grad bygge på kompetanse og kapasitet i organisasjoner som fra før har hatt en viss erfaring med å nå disse gruppene, men i samarbeid med interesseorganisasjoner med folk med funksjonshemning, ulike foreninger eller organisasjoner for folk med innvandrerbakgrunn etc. Under FÅ15 kunne det ha vært lagt mer aktivt til rette for et slikt samarbeid.
- Med tanke på senere markeringsår bør det legges vekt på ordninger som gjør at det er bedre samsvar mellom målsettinger og hvordan man faktisk kan måle at disse er oppnådd. På den andre siden vil et slikt utgangspunkt lett begrense hvilke mål man kan sette opp. I tillegg vil en landsomfattende måling av effekter være kostbart.
- Modeller der det offentlige involveres på andre måter enn det som var tilfellet i dag kan med fordel diskuteres. En mulighet løsning som kan drøftes er en modell der representanter for flere direktorater, departementer og fylkeskommuner utgjør en styringsgruppe, men der NF har prosjektlederansvaret. Fordelen med en slik modell er at man oppnår en bredere forankret involvering fra offentlig sektors side. Ulempen er at en topptung, byråkratisk styringsgruppe kan skape avstand til og mindre motivasjon i frivillig sektor som utgjør selve grunnfjellet i friluftslivet år. Selv om frivillig sektor anerkjenner behovet for sterk statlig involvering, ønsker de samtidig at et friluftslivets år skal være deres eget. Med Norsk friluftsliv som prosjektleder vil trolig organisasjonenes «eierskap» til et slikt år bli styrket.
- Det bør vurderes hvordan man kan komme fram til strategier for å sikre at innsatsen fra det offentlige på fylkes- og kommunenivå i større grad holder et mer likt nivå enn det som synes å være tilfellet under FÅ15. I den grad det er mulig, må spesielt fylkeskommunenes oppgaveløsning strømlinjeformes mer, og erfaringene fra FÅ15 må brukes aktivt til å forbedre koordineringen regionalt og lokalt.

10 Referanser

Dervo, B. K., Skår, M., Köhler, B., Øian, H., Vistad, O. I., Andersen, O., & Gundersen, V. (2014). *Friluftsliv i Norge anno 2014–status og utfordringer*. NINA Rapport 1073.

Gjennomføringsplan FÅ15 (2014), Norsk friluftsliv.

Gundersen, V., & Vistad, O. I. (2016). Public Opinions and Use of Various Types of Recreational Infrastructure in Boreal Forest Settings. *Forests*, 7(6), 113.

Halvorsen, L. J., Kårstein, A., & Bergem, R. (2016). *Fylkeskommunens ansvar og oppgaver i regionalt folkehelsearbeid*. Møreforskning, rapport 73/2016

Hofstad, H. (2014). Lokalt folkehelsearbeid - status, utfordringer og anbefalinger. I Helsedirektoratet (red.), *Samfunnsutvikling for god folkehelse*. Oslo.

Ingebrigtsen, J.E. (2015). *Salaby – allemannsretten. Evaluering av et nettbasert undervisningsopplegg, friluftslivets år 2015*. NTNU Samfunnsforskning

Jackson, S. E., Joshi, A., & Erhardt, N. L. (2003). Recent research on team and organizational diversity: SWOT analysis and implications. *Journal of management*, 29(6), 801-830.

Kloek, M. E., Buijs, A. E., Boersema, J. J., & Schouten, M. G. (2013). Crossing borders: review of concepts and approaches in research on greenspace, immigration and society in northwest European countries. *Landscape Research*, 38(1), 117-140

Kommunikasjonsstrategi FÅ15 (2014), Norsk friluftsliv

M-607 (2016). *Friluftslivets år 2015 – Gjennomføring og resultater*. Miljødirektoratet, rapport M-607 | 2016

Thorén, K.H., Skjeggedal, T. & Vistad, O.I. (2016). *Kommunale planer for idrett og fysisk aktivitet. Om spillemidlenes betydning for å etablere turveier og turstier i nærmiljøet*. NINA Kortrapport 26.

Vistad, O. I., Tennøy, A., Svarstad, H., & Andersen, O. (2006). *Evaluering av friluftslivets år 2005*. NINA Rapport 170.

VEDLEGG 1:

Liste over intervjuer

- 4H, Silje Beate Fossbråten
- BPL, Kari Vold Jensen
- DNT Nedre Glommen
- DNT Nord-Trøndelag, Nina Pettersen
- DNT, Anne-Mari Planke
- FNF Nord-Trøndelag, Marius Nilsen
- FNF Troms, Eivind Høstmark Borge
- Friluftsrådenes landsforbund, Morten Dåsnes
- Friluftsrådet Sør, Geir Henning Waagnes
- Fylkeskommunen Aust-Agder, Berit Weiby Gregersen
- Fylkeskommunen Nord-Trøndelag, Sigurd Kristiansen
- Fylkeskommunen Østfold, Pål Erik Jensen
- Helsedirektoratet, Rolf Hansen
- INLO, Jean Claude Luabeya og Michael Malaker
- Ishavskysten friluftsråd, Maja Sjöskog Kvalvik
- JFF Nord-Trøndelag, Endre Alstad
- KLD, Erlend Smedshaug
- Midt-Agder friluftsråd, Per-Svein Holte og Janne Johnsen
- Miljødirektoratet, Berit Lein
- Miljødirektoratet, Elisabeth Sætre
- Naturvernforbundet, Jorun Vallstad
- NF, Johanna Solberg
- NF, Lasse Heimdal
- NF, Tonje Refseth
- NJFF, Knut Johan Ruud-Sandal
- Norges Speiderforbund, Jørgen Moland
- Oslofjorden friluftsråd, Annika Ljungstöm
- Riksantikvaren, Åse Bitustøl
- Røde Kors, Kristin MacBeath
- Stabbursnes Naturhus og Museum
- Troms turlag, Mia Kanstad Kulseng
- Vardø Friluftsförening, Jørn Endre Jensen
- Østfold JFF

Norsk institutt for naturforskning (NINA) er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen naturforskning. Vår kompetanse utøves gjennom forskning, utredningsarbeid, overvåking og konsekvensutredninger.

NINAs primære aktivitet er å drive anvendt forskning. Stikkord for forskningen er kvalitet og relevans, samarbeid med andre institusjoner, tverrfaglighet og økosystemtilnærming. Offentlig forvaltning, næringsliv og industri samt Norges forskningsråd og EU er blant NINAs oppdragsgivere og finansieringskilder.

Virksomheten er hovedsakelig rettet mot forskning på natur og samfunn, og NINA leverer et bredt spekter av tjenester gjennom forskningsprosjekter, miljøovervåking, utredninger og rådgiving.

ISSN:1504-3312

ISBN: 978-82-426-2998-2

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Sluppen, 7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Hogskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger